

RADOVAN TADEJ

JOSIP MAROHNIC
prvi pjesnik iseljene Hrvatske

**DRUGO, DOPUNJENO I PROŠIRENO
IZDANJE**

Rijeka, 2025.

Nakladnik

Hrvatska izvandomovinska lirika

Za nakladnika

Nadica La Rosa

Knjiga je registrirana u elektronskom izdanju kako će i biti dostupna na www.hil.hr

Kontakt

hil@hil.hr

ISBN 978-953-48642-6-5

Autor Tadej, Radovan

Naslov JOSIP MAROHNIC – prvi pjesnik iseljene Hrvatske

/ Radovan Tadej

Impresum Vinkovci: Hrvatska

izvandomovinska lirika, 2025.

Materijalni opis 217 str. : ilustr. ;

21x29.7 cm.

Objavljeno: 2025. godine na: www.hil.hr

RADOVAN TADEJ

JOSIP MAROHNIĆ

prvi pjesnik iseljene Hrvatske

HRELJANI ŠIROM SVIJETA

prilog

UVODNO SLOVO

Josip Marohnić (Hreljin, 1866. – Pittsburgh, 1921.) je jedan od najistaknutijih naših iseljenika, prvak hrvatske iseljeničke zajednice u Sjedinjenim Američkim Državama s početka 20. stoljeća. Prvi je pjesnik iseljene Hrvatske (zbirke *Jesenke* tiskane 1897., *Amerikanke* 1900., *Spomen pjesme* i *Šaljive pjesme* 1913.); spisatelj (najpoznatija djela *Popis Hrvata u Americi i kratki opis Sjedinjenih Država sa zemljovidnim kartama* iz 1902. i *Povijest Sjedinjenih Država Amerike* iz 1903. godine); osnivač je i vlasnik tiskarsko-nakladničke kuće koja posluje pod nazivima *Hrvatska knjižara Josipa Marohnića*, *Prva američka hrvatska knjižara*, *Prva hrvatska knjižara u Americi* ili *Knjižara Josipa Marohnića* u čijoj nakladi izlaze prvi hrvatsko-engleski rječnici i priručnici za učenje engleskog jezika na američkom tlu (*Hrvatsko-englezki razgovori i rječnik* iz 1902., *Englezko-hrvatski listar za Hrvate i Srbe u Americi* iz 1908., *English-Croatian Dictionary* Alojza Bogadeka iz 1915. te od istoga autora *Standard Croatian-English and English-Croatian Dictionary – Najveći hrvatsko-engleski i englesko-hrvatski riječnik* iz 1917. godine). Marohnić je, dakle, tiskar, nakladnik, urednik, knjižar i autor (sve u jednoj osobi!) koji je za hrvatske iseljenike izdavao, uređivao, tiskao, pisao i distribuirao časopise i knjige raznih profila koje su bile od neprocjenjive koristi za Hrvate u SAD-u i Kanadi.

Ne samo to, od 1897. do 1908. godine bio je glavni knjigovođa i blagajnik (današnjim rječnikom rečeno financijski direktor) *Narodne hrvatske zajednice* (danas *Hrvatska bratska zajednica*), a od 1912. do 1921. godine predsjednik je ove Zajednice. Za to vrijeme i zahvaljujući upravo Marohnićevom radu, sposobnostima i zalaganju, NHZ (danas HBZ) je postala respektabilna ustanova

koja djeluje i dana danas te je najveća i najpoznatija hrvatska institucija izvan Hrvatske.

Usprkos svih tih zasluga, Marohnićev život i njegovo djelo nisu dovoljno poznato niti u njegovom primorskom rodnom kraju, niti na nacionalnoj razni, niti u dijaspori, a do sada nije objavljen niti jedan rad koji temeljito obrađuje njegov doprinos hrvatskoj kulturi i našem narodu. Upravo zato je ova Marohnićeva biografija rad koji popunjava ovu prazninu, jer se u njoj obrađuje svaki segment Marohnićeva života (djetinjstvo i mladenaštvo u rodnom Hreljinu, odlazak u Ameriku, tada obećanu zemlju, rad u Chicagu i školovanje na *Wheaton College*, angažman u *Narodnoj hrvatskoj zajednici*, publicistički i pjesnički rad te nakladnička i knjižarska djelatnost). Na taj se način u hrvatskoj publicistici i znanosti popunjava jedna praznina, vraća se dug domovine prema ovom zaslužnom hrvatskom posleniku na američkom kontinentu i omogućava solidan temelj za daljnje proučavanje njegova života i djela.

Marohnićevoj biografiji pridodan je i poseban prilog pod nazivom „Hreljani diljem svijeta“ s popisom 1055 Hreljana koji su u razdoblju velike prekomorske migracije (od 1870-tih do 1920-tih) napustili svoj rodni dom te otišli trbuhom za kruhom u Sjevernu ili Južnu Ameriku, Australiju, Novi Zeland ili Južnu Afriku. To je jedinstveni primjer u dosadašnjoj historiografiji da se iseljenici iz određenog područja individualiziraju imenom, prezimenom i kratkim zapisom o njihovoj iseljeničkoj sudbini prema navodima iz pisanih izvora (stališa duša, matica umrlih, knjige zavičajnika, zapisima samih iseljenika i sl.).

Marohnićev svijet i njegovo vrijeme možemo bolje razumjeti tek uz ove podatke o odseljenim Hreljanima. Naime, njegov odlazak preko Atlantika nije nekakav sporadični ili samo individualni čin, već je dio jednog ogromnog iseljeničkog vala koji je u pedesetak godina, od 1870-tih do 1920-tih godina, odnio oko pola milijuna Hrvata na američke obale. Koliko je to mnoštvo ljudi ilustrira nam

upravo primjer odseljenih Hreljana, koji se u ovom prilogu navode poimence prema prikupljenim pisanim podacima.

Josip Marohnić je u svojoj spisateljskoj, nakladničkoj, novinarskoj i knjižarskoj djelatnosti, a pogotovo u organiziranju potporne i fraternalističke organizacije kao što je bila Narodna hrvatska zajednica, nastojao pomoći svim tim našim iseljenicima u Sjevernoj Americi. Dati im pisanu riječ uz koju će se bolje snalaziti pod tuđim nebom, koja će očvrnuti njihovo narodno zajedništvo i svijest o pripadnosti hrvatskom narodu te novčano pripomoći njima ili njihovim obiteljima u slučaju smrti, ranjavanja ili svake druge pogibelji koja im je prijetila u stranom svijetu. Kao glavni računovođa NHZ i poslije kao njezin predsjednik, vodio je računa o potrebama svoje stare domovine, pa je organizirao mnoge akcije financijske naravi za pomoć Hrvatskoj. Tu svakako treba spomenuti pomoć za stradale i njihove obitelji tijekom Prvoga svjetskoga rata koji u vrijeme općeg siromaštva nisu dobili nikakve pomoći ni otkuda, pa ni od matične države, osim one pomoći koje je slala *Narodna hrvatska zajednica*. Baš je to bila najveća zasluga osobno Marohnića, tada predsjednik *Narodne hrvatske zajednice*, koji svoju domovinu nikad nije zaboravio. Stoga nedvojbeno zaslužuje pozornost svih onih koji se zanimaju ili proučavaju hrvatsko odseljeništvo.

Sam Marohnić nije među dvanaesticom hrabrih i odlučnih muževa koji su u Alleghenyju (danas Pittsburgh) 1894. godine osnovali *Hrvatsku zajednicu* (od 1897. *Naroda hrvatska zajednica*, a od 1926. *Hrvatska bratska zajednica*). Za osnivača *Hrvatske zajednice* može se smatrati Zdravko Mužina (Sušak, 1869. – Chicago, 1908.). Dakle, još jedan naš Primorac! Mužina je nakon završene srednje škole studirao u Beču i Zagrebu, ali budući je oduševljeni sljedbenik Ante Starčevića i pravaštva, biva izbačen sa sveučilišta. Dakle, kao politički nepodoban u domovini, Mužina 1892. odlazi u Ameriku. Stiže u Chicago, gdje su ga, kao obrazovana čovjeka, odmah angažirali za urednika hrvatskih novina. Mužina je pripremio i prvu hrvatsku knjigu od važnijeg značenja u Americi, *Narodni*

amerikanski koledar za godinu 1893. Tu se susreću Marohnić i Mužina, jer Marohnić radi u tiskari gdje Mužina tiska novine i almanahe. No, Mužina uskoro odlazi u drugu veliku hrvatsku naseobinu, u grad Allegheny (dana sjeverni dio Pittsburgha) i tamo neumorno radi na kulturnom i narodnom polju. Počeo je izdavati prve hrvatske novine u tom gradu, pod naslovom *Danica*. Izdao je i *Hrvatsko-amerikansku Danicu, Kalendar za godinu 1895.*

Već u prvom broju *Danice* (siječanj 1894.) Mužina poziva Hrvate u Pittsburghu da se organiziraju kako bi pomogli sami sebi u tadašnjim teškim imigrantskim i radničkim okolnostima. Pod njegovim vodstvom već je istog mjeseca organizirano *Hrvatsko radničko podupiruće društvo "Starčević"* i on mu postaje prvi predsjednik. Uskoro su bila organizirana slična društvanca u okolici Pittsburgha, a na osnivačkoj sjednici održanoj 2. rujna 1894. od šest takvih samostalnih društava osniva se *Hrvatska zajednica (Croatian Association)*. Tada se nije moglo pronaći 12 Hrvata sa američkim državljanstvom, kako su propisivali američki propisi za osnutak fraternalističkih potpornih društva. Bilo je osam Hrvata koji su bili američki državljani, pa su morala uskočiti četvorica Čeha i Slovaka, prijatelja koji su dobrovoljno pomogli da bi se osnovalo prvo hrvatsko potporno društvo. To je početak i rođendan današnje potporne organizacije Hrvata u Sjedinjenim Američkim Državama koja ponosno nosi ime *Hrvatske bratske zajednice (Croatian Fraternal Union of America)*. Usprkos činjenice da Marohnić nije neposredni osnivač HZ, tj. NHZ, vrlo brzo postaje njezin član, a kasnije i jedna od ključnih figura njezina rasta i razvitka.

Josip Marohnić ima svoje ulice u Zagrebi i u Rijeci (na Trsatu-Vojaku), jedno šetalište u Karlovcu uz rijeku Koranu te „Kuću Marohnić“ u rodnom Hreljinu. Koliko je za sada poznato, u tom novouređenom prostoru izgrađenom na mjestu gdje je stajao njegov rodni dom, bit će muzejska postava koji će obuhvaćati njegovu ostavštinu, ali i muzejske izložke vezane uz iseljništvo i iseljenike iz

Hreljina i drugih primorskih naselja. Dakle, bit će to jedan mini muzej hrvatskog iseljništva, jedinstven na području cijele Hrvatske.

**Natpisna ploča na početku riječke Marohničeve ulice.
Greškom je stavljena 1868. kao godina njegova rođenja,
jer je Josip Marohnić rođen 1866.**

Pogled na zagrebačku ulicu Josipa Marohnića

Natpis na zagrebačkoj ulici J. Marohnića

Šetalište Josipa Marohnića u Karlovcu

Ne smije se zaboraviti da je *Katedra čakavskog sabora Bakarskoga kraja*, na čelu s agilnom predsjednicom gđom Ružicom Cipro, održavala od 2014. do 2019. godine „Dane Josipa Marohnića“. Tradicionalno su se ti dani posvećeni Marohniću i hreljinskom iseljeništvu održavali u studenome, budući je J. Marohnić rođen 12. dana toga mjeseca sada već davne 1866. godine. Nakon petogodišnje pauze *Katedra* je 2024. godine nastavila s održavanjem „Marohnićevih dana“ i to upravo promocijom prvog izdanja knjige *Josip Marohnić-život i djelo* koja je održana u hreljinskom Domu kulture. Vjerujemo da će ova ustanova, zajedno sa znanstvenicima i nezavisnim istraživačima koji se bave iseljeništvom, nastaviti s proučavanjem života i djela Josipa Marohnića kao i cjelokupnog primorskog, ali i svehrvatskog iseljništva.

Prvo izdanje knjige o ovom značajnom hrvatskom iseljeniku pod nazivom *Josip Marohnić-život i djelo* objavljeno je 2023. godine u nakladi *Instituta za migracije i narodnosti* iz Zagreba, *Gradske knjižnice Crikvenica* i *Naklade Kvarner d. o. o.* iz Novog Vinodolskog (CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Sveučilišne knjižnice Rijeka pod brojem 150610096 ISBN 978-953-8315-41-1 za Nakladu Kvarner i ISBN 978-953-6028-73-3 za Institut). Lektrica i korektorica je bila Doris Žiković, a recenzentice dr. sc. Ana Malnar i dr. sc. Natasha Ružić. Uz dužnu zahvalnost svim izdavačima i suradnicima, javnost i čitatelje svakako treba podsjetiti na veliku organizacijsku pomoć koju je prilikom pripreme za tisak i za promoviranje ove knjige dala riječka podružnica *Hrvatske matice iseljenika*.

Ovo drugo izdanje, donekle prošireno i dopunjeno s novim podacima, objavljuje se samo na mrežnim stranicama. Oba izdanja, kako ono knjiško tako i ovo internetsko, neka budu temeljac za daljnje istraživanje i vrednovanje rada J. Marohnića na svim poljima njegova djelovanja.

U Rijeci, 10. siječnja 2025. godine

R. T.

I. DOM I ZAVIČAJ (1866. – 1893.)

Hreljin, gradiću mili¹

Josip Marohnić jedna je od najmarkantnijih osoba hrvatskog iseljenništva u Sjedinjenim Američkim Državama. Rođen je 12. studenoga 1866. godine u Hreljinu, Hrvatsko primorje², od oca Mate i majke Marije, rođene Polić.

¹ *Hreljin, gradiću mili* je naslov i početni stih skladbe posvećene rodnom Marohnićevu mjestu koja je bila popularna 70-ih godina prošloga stoljeća. Tekst i glazbu za ovaj šlager napisao je poznati riječki skladatelj Celeste Zrelc (Muggia, Italija, 1910. – Rijeka, 1979.):

*Hreljin, gradiću mili,
tebe mi volimo kao naš život,
tako si lijep i mio
danas i sutra, za cijeli naš život.
Zato te volimo,
ljubav ti dajemo, ponosni smo,
gradiću star si i lijep kao cvijet
čuvaj more i prekrasan naš Kvarner
čuvaj nam sve naše male gradiće,
jer ti si najljepši naš rodni kraj.*

² Hreljin je znamenito primorsko naselje koje se danas nalazi u sastavu Grada Bakra. Po popisu stanovništva 2021. godine ima 2.139 žitelja. U hrvatskoj povijesti i kulturi srednjovjekovni *Hreljin* trajno je zabilježen kao jedan od devet drevnih vinodolskih gradova koji su 1288. godine popisali svoje običaje i pravne stečevine te ih sistematizirali u pravnom aktu, nadaleko poznatom kao Vinodolski zakonik. Izgradnjom Karolinske ceste i njezinim puštanjem u promet 1732. godine, Hreljani postupno napuštaju stari, utvrđeni grad i naseljavaju se duž Karoline, prve moderne prometnice koja spaja Jadran sa središnjom Hrvatskom. Tako se oblikuje suvremena hreljinska naseobina.

102.	1866.	1866.			
	12. Novem.	12.	Josiphus	legi Timors.	Matthias Marohnić et Maria Polić, popupria, neti.
	bato	gbris			

U matičnoj knjizi Hreljin za 1866. godinu, pod rednim brojem 102., navedeno je kako je 12. studenoga te godine rođen Josip, zakoniti sin supružnika Matije Marohnića i Marije rođene Polić, domicilnih u Hreljinu na kućnom broju 167. Kumovi malom Josipu bili su Nikola Sokolić, javni bilježnik hreljinske općine i Kleofina Mudrovčić, kućanica.

Iz Hreljina, Marohnićeva rodnog mjesta, odlazilo se od pamtivijeka kao i iz više ili manje svih primorskih mjesta. Odlazilo se u potrazi za korom kruha i boljim življenjem, što na brodove, što u prekomorske strane, ponajčešće u Ameriku.

U svakom slučaju Josip Marohnić nije usamljeni hreljinski pečalbar. Možemo govoriti o stotinama ili možda čak tisućama Hreljana koji su od 70-ih godina XIX. stoljeća pa sve do Drugog svjetskoga rata odlazili u potragu za poslom preko Atlantika, ali i ostalih velikih mora. Prof. dr. Milivoj Čop u znanstvenom članku *Hreljinsko iseljništvo do Drugog svjetskog rata*³ pokušao je, između ostalog, dati odgovor koliko je Hreljana u razdoblju intenzivnog prekomorskog iseljavanja, od 1870-ih do 1930-ih godina, otišlo u emigraciju, pa navodi:

...Na pitanje koliko je Hreljana do Prvoga svjetskoga rata odlazilo u prekomorske zemlje, teško je odgovoriti. Prema brojčanim podacima kojima se raspolaže na temelju imena i prezimena svakog iseljenika, a koji su prikupljeni od mještana, iz Knjige zavičajnika i Matice umrlih, od 1858. do 1920. godine, proizlazi da ih je bilo ukupno 970. Međutim, ti podaci nisu potpuni, jer su mnogi otišli a da nisu

³ Milivoj Čop *Hreljinsko iseljništvo do Drugog svjetskog rata*, Bakarski zbornik sv. I., Bakar, 1995.

navedeni u Knjizi zavičajnosti. Na to upućuje činjenica da su u zaselcima Čopovsko, Dragisina i Pajino Selo popisom koji je napravljen u Hreljinu, a zatim iz Knjige zavičajnosti, ustanovljena samo 63 iseljenika, ali se, naknadnom provjerom Avelina Čopa Remundova, Zlatana Ružića Mikulina, alias Joža Jagara i Draga Čopa Petrova, koji su savjesno i precizno istražili, ustanovilo da je iz tih zaselaka, i to iz 55 kuća, odlazilo u iseljeništvo, vratilo se ili zauvijek ostalo u svijetu ništa manje nego 114 ljudi. To znači da je svaka kuća u prosjeku dala dva iseljenika. Oni drže da ni to nije točan ni potpun podatak. Može se pretpostaviti da je i u drugim hreljinskim zaselcima bila ista ili slična situacija... Pođe li se od toga da je tih mornara što su napuštali jedrenjake i ostajali u stranom svijetu bilo oko 40, i aproksimativno uzmemo u obzir oko 200 iseljenih ljudi iz čitavog Hreljina, koje ovaj put nismo uspjeli obuhvatiti, i to pridoda broju od 970 poimenice registriranih iseljenika, moglo bi se mnogo vjerodostojnije zaključiti da je ukupan broj iseljenika iz Hreljina do Prvoga svjetskoga rata iznosio više od 1.200 ljudi. Bilo ih je jamačno i više. To će pokazati neko buduće istraživanje... O tome koliko je Hreljana iselilo između dvaju svjetskih ratova nema preciznih podataka, ali se, ipak, na osnovi onih koje postoje, s 90-postotnom preciznošću može zaključiti da ih je bilo oko tri stotine... Prema podacima, hreljinskih iseljenika do Prvoga svjetskoga rata bilo je oko 970, a između dvaju ratova oko 300. Točan broj se ne može utvrditi jer se za neke ne zna jesu li iselili uoči rata, tijekom ili odmah poslije rata. No, tih je, ako ih ima, bio vrlo mali broj pa ne mogu bitnije utjecati na vjerodostojnost podataka. U ukupnom broju od 1.270 iseljenika bilo je 1.070 muškaraca i 200 žena... (Dakle, prema tim aproksimativnim izračunima među odseljenicima je 84,25% muškaraca i 15,75% žena. Op. R. T.)

Autor ovog priloga je istraživao istodobno prekomorsko odseljavanje iz susjednog mjesta Zlobin⁴. Prema tim iscrpnim istraživanjima u samom Zlobinu,

⁴ Više o Zlobinu vidi u odjeljku *Marohničevo zlobinsko podrijetlo*.

hrvatskim pismohranama i podacima prikupljenim iz zemalja useljenja koji su dostupni na internetu, ustanovljeno je kako se odselilo ukupno 499 Zlobinjara⁵. Od tog broja bilo je 417 muškaraca (83,57%), a 82 žene (16,43%) što se poklapa s relativnim omjerima muške i ženske hreljinske iseljeničke populacije koje navodi i Milivoj Čop. Od 499 zlobinska odseljenika njih 121 se vratio natrag (24,25% ili $\frac{1}{4}$), a 378 Zlobinjara su se za stalno iselila iz Domovine i nastanila u prekomorskim odredištima (75,75% ili $\frac{3}{4}$). Takav omjer između povratnika i stalnih iseljenika vjerojatan je i u Hreljinu, budući da su znanstvena istraživanja pokazala da se, nešto više ili manje, od četiriju odseljenika jedan vraća natrag, a tri ostaju zauvijek u tuđini. No ukupan broj hreljinskih iseljenika zacijelo je daleko veći od 1.270 koliki je izračun Milivoja Čopa. Za potkrepu ove tvrdnje napraviti ćemo usporedbu broja stanovnika Zlobina i Hreljina prema popisu stanovništva iz 1900., koja je referentna godina za iseljavanja od 1870-ih do 1930-ih upravo stoga što se nalazi u sredini tog razdoblja.

Naselje	Godina	Broj stanovnika	Razlika
Zlobin	1900.	638	1
Hreljin	1900.	4.212	6,6

Iz ovog pregleda broja stanovnika razvidno je kako je 1900. godine Hreljin populacijski bio 6,6 puta brojniji od Zlobina. Ako je za Zlobin utvrđen broj od 499 iseljenika, tada bi Hreljin sukladno broju pučanstva imao oko 3.300 odseljenika, od kojih bi cca 825 ($\frac{1}{4}$) bilo povratnika, a otprilike 2.475 ($\frac{3}{4}$) stalno odseljenih koji se više nisu vratili u Hreljin. Držim da su ovi brojčani pokazatelji puno stvarniji i bliži ukupnom broju hreljinskih iseljenika nego oni koje navodi

⁵ Radovan Tadej *Priče iz zlobinske starine*, Župa sv. Ivana Krstitelja, Zlobin i Naklada Kvarner, Zlobin – Rijeka, 2014.

Čop. Naime, iseljenički val iz Hreljina nije bio ništa manji, ni kraći u odnosu na zlobinski. Čak bi se moglo ustvrditi da su se Hreljani počeli odseljavati i ranije od Zlobinjara. Naime, podosta njih se već od sredine 19. stoljeća zapošljava na jedrenjacima i plovi diljem svijeta, dok u to vrijeme niti jedan Zlobinjar nije ni kročio nogom na brodsku palubu. A dobro je poznato kako su upravo mornari bili prvi naši iseljenici koji bi se jednostavno iskricali u prekomorskim lukama, tamo pronalazili nove životne mogućnosti i krčili pečalbarske putove za svoju rodbinu i sumještane⁶.

A život u novom svijetu nije bio lagan. Do kore kruha nije se jednostavno dolazilo. Naši ljudi su radili na najtežim i najslabije plaćenim radnim mjestima, a tragična smrt je bila sastavni dio njihovih života. Otišli su u pravilu zauvijek, a njihove rodne kuće postale su često podrtime ili, kako bi rekli Hreljani, *mirišća*. Tako je bilo i s Marohnićevom rodnom kućom, Hreljin, kućni broj 228, koja je na sreću obnovljena u cijelosti 2022. godine proračunskim sredstvima Grada Bakra⁷.

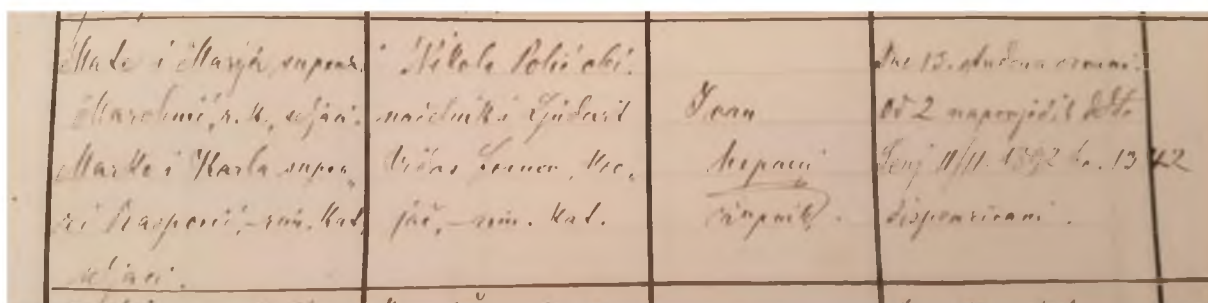
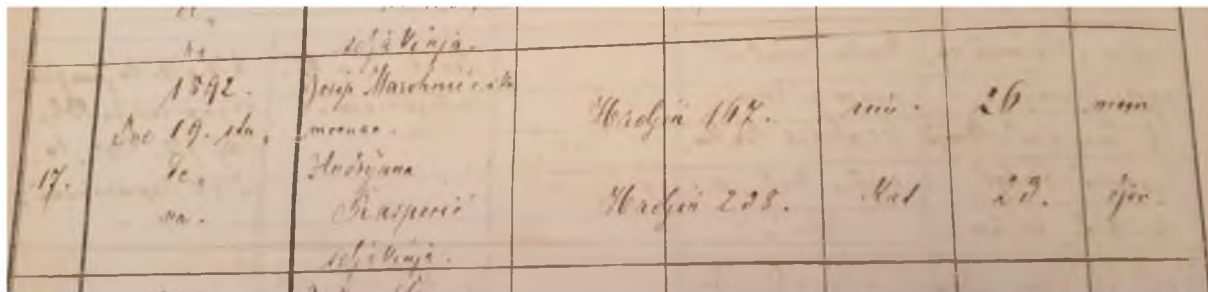
Josip Marohnić je u austro-ugarskoj mornarici, koju je služio više godine, izučio tiskarski i knjigovezački zanat⁸. Tu se zaljubio u pisanu riječ, što će se kasnije

⁶ Više o hreljinskoj emigraciji u novi svijet vidi u posebnom dodatku ovom radu, naslovljenom *Hreljani širom svijeta*.

⁷ Vidi fotografije u poglavlju *Marohnićev spomenar*.

⁸ Autor ove studije je zatražio od *Osterreichisches Staatsarchiv* iz Beča, *Archivio di Stato* iz Trsta i *Archivio di Stato* iz Gorice možebitne podatke o boravku i radu Josipa Marohnića u „k.u.k. Kriegsmarine“. No, niti jedan od tri navedena arhiva nije raspolagao dokumentima o Josipu Marohniću u Austro-Ugarskoj ratnoj mornarici, pa tako nije bilo moguće ni približno razjasniti taj dio njegova života. Recimo, razdoblje od kada do kada je služio mornaricu, mjesto službovanja (Pula?), raspored ili čin. Iz matične knjige vjenčanih poznata nam je samo činjenica da je u trenutku vjenčanja (19. studenoga 1892. godine) bio po zanimanju „mornar“.

pokazati tijekom njegove tiskarske, nakladničke, novinarske i spisateljske karijere u Sjedinjenim Američkim Državama. Nakon povratka iz mornarice zagledao se u domaću djevojku Andrijanu Rasporić⁹ s kojom se uskoro i oženio.

Josip i Andrijana vjenčani su 19. studenoga 1892. godine u hreljinskoj župnoj crkvi, a sveti sakrament ženidbe je blagoslovio župnik Ivan Urpani. U Matičnoj knjizi vjenčanih zavedeni su pod brojem 17 za tu tekuću godinu. Za Josipa se navodi da je po zanimanju mornar iz Hreljina kbr. 147, a Andrijana je seljakinja iz Hreljina kbr. 238. Njegovi roditelji Mate i Marija su seljaci, a to su i njezini Marko i Karla. Kumovi na vjenčanju su bili Nikola Polić, *obćinski bilježnik* i Ljudevit Vidas (u matičnoj knjizi je njegovo zanimanje napisano nečitko).

Kći Josipa (za Hreljane *Joža* ili *Jožica*, u Americi *Josephine*) je jedino njihovo dijete rođeno u starome kraju. Rodila se u Hreljinu 27. veljače 1892. godine, a umrla je u Pittsburghu 19. lipnja 1980. godine. Dakle, mala Josipa je rođena prije

⁹ Rođena je u Hreljinu 26. studenoga 1869., umrla u Pittsburghu 6. travnja 1942. godine. Njezino drugo ime bilo je Julijana, a tako ju je oslovljavala obitelj. U Americi je i službeno promijenila ime u Julia.

nego su joj se roditelji vjenčali. Dogodi se to i danas, a događalo se i u ona negdašnja vremena! Andrijanini roditelji su za takvu situaciju krivili Josipa i još je živa obiteljska usmena predaja koja govori o tome¹⁰:

Zagljedali se oni dva i, kako to obično biva napravili dite. Divojki trbuh raste. Vidi to njeji otac Marko Rasporić i jedan dan govori Josipu: 'Ovako da znaš, hćer ustaje ovdje, ovo njoj je dom. Dite j naše, a ti se gubi, neću da te više vidin!'

Vidimo ipak da su se Andrijana i Josip u konačnici vjenčali, a ljubav je premostila sve zapreke¹¹. No obitelj je valjalo prehraniti, pa je Josip morao preko rodnoga praga trbuhom za kruhom i to samo pola godine nakon vjenčanja. Oprostio se od roditelja, supruge i jednogodišnje kćeri Josipe. Dvadeset i sedmogodišnji Marohnić se zaputio u Chicago, Illinois, najčešće emigrantsko odredište primorskih iseljenika¹². Do francuske luke Le Havre putuje željeznicom, tu se

¹⁰ Zabilježeno prema kazivanju Marine Hajdinić Tijanove, izvrsne poznavateljice hreljinske prošlosti i sadašnjosti.

¹¹ U Americi su Josip i Andrijana dobili još dvije kćeri i jednog sina: Mary, za obitelj Mera (18. prosinca 1899. – siječanj 1987.), Goldie, za obitelj Zlata (4. travnja 1902. – rujan 1990.) i Louis Zvonimir (21. ožujka 1905. – 29. listopada 1995.). Samo je Louis Zvonimir (za obitelj Zvonko) zasnovao obitelj, a tri kćeri su ostale neudane. Zvonko je završio pravni studij, a radio je u Hrvatskoj bratskoj zajednici kao savjetnik. On i njegova žena Mary imali su dvoje djece, sina i kćer.

¹² Na prijelazu XIX. u XX. stoljeće Illinois je značio za Ameriku upravo ono što danas znači Kalifornija. Nisu onamo hrlili samo Primorci, već i drugi iseljenici iz Hrvatske i cijele Austro-Ugarske Monarhije. Nakon velikog požara 1871. godine, koji je u cijelosti uništio grad, Chicago s okolnim područjem bilježi snažan industrijski rast. Osobito je bila jaka industrija željeza i čelika. Upravo takav profil industrije tražio je neprekidno novu, sirovu radnu snagu, baš onu koju su nudili Primorci i ostali Hrvati. Otuda i uzrečica *Ako na svitu nigdi ne bude dela, bit će ga va Čikagu!* Osim u željezarama, ti našijenci nalazili su zaposlenje na prokopu kanala, kamenolomima, rudokopima i u tvornicama cementa.

ukrcava na brod *La Gascogne* kojim uplovljava u njujoršku luku 10. travnja 1893. godine¹³ i tada Josip Marohnić u useljeničkom centru Ellis Island¹⁴ prvi put stupa na američko tlo.

Tipičan i najčešći put primorskih emigranata u Sjedinjene Američke Države, rekonstruiran prema dostupnoj literaturi i rijetkim zabilježenim sjećanjima, izgledao je otprilike ovako: do Rijeke pješice, zapregom ili vlakom (za Hreljane od željezničke postaje Plase). Od Rijeke, preko Pivke za Trst, također vlakom. Ponovno vlakom iz Trsta za Buchs, švicarski gradić smješten uz granicu s Austrijom. Tu se nalazio red za useljavanje u SAD, a obavljao se i liječnički pregled. Put bi se nastavljao vlakom do francuskih luka Cherbourg i Le Havre, pa odatle parobrodom za Ameriku, ili brodom iz Le Havrea, preko La Manchea u Englesku, zatim vlakom do luka Liverpool ili Southampton te napokon prekooceanskim brodom do useljeničkog prihvatnog centra smještenog na otočiću Ellis Island u neposrednoj blizini New Yorka. Zacijelo je i Marohnićev putovao od rodnog Hreljina do Ellis Islanda na opisani način (Hreljin-Rijeka-Pivka-Trst-Buchs-Le Havre-Ellis Island).

U istraživanju prekomorske emigracije iz susjednog Zlobina (*U potrazi za izgubljenim Zlobinjarima*, Bakarski zbornik br. 5., Bakar 1999. godine), ovaj autor je utvrdio da je u razdoblju od 1898. do 1924. godine ukupno 241 Zlobinjar ušao u SAD preko Ellis Islanda. Od toga ih je najviše, njih 71 ili 29, 46%, došlo iz francuske luke Cherbourg. Slijedi Le Havre sa 60 putnika ili 24,90%. Nakon ovih francuskih luka slijede engleske, talijanske, njemačke i belgijske luke:

¹³ Izvor: <https://heritage.statueofliberty.org/full-passenger-search> (pristupljeno 17. srpnja 2022.).

¹⁴ Otočić ispred New Yorka na kojemu je od 1892. do 1954. godine djelovao prihvatni centar za useljenike koji su pristizali u Sjedinjene Američke Države. Danas je, zajedno s otočićem Liberty, nacionalno spomen-područje.

Southampton	57	23,65%
Liverpool	33	13,69%
Trieste	9	3,73%
Napoli	5	2,07%
Bremena	4	1,66%
Antwerpen	1	0,41%
Hamburg	1	0,41%

Razvidno je kako su naši iseljenici morali prijeći i pola Europe kako bi došli do luke ukrcaja na parobrod koji će ih prevesti preko Atlantika, a nisu to mogli iz riječke luke koja im je bila na puškomet udaljenosti. Naime, riječka luka je u to vrijeme bila glavna mađarska luka i sastavni dio ugarskog dijela zajedničke države, pa su iz nje isplovljavali za Ameriku samo iseljenici iz tog dijela *k. u. k.* monarhije.

Za pretpostaviti je kako su i Hreljani (kao uostalom i ostali primorski iseljenici) u sličnim ili gotovo istim omjerima isplovljavali na ocean iz ovih polaznih luka.

Samo putovanje brodom trajalo je oko osam dana (ponekad dan ili dva duže), najčešće u potpalublju, u neljudskim uvjetima trećeg razreda, Iz New Yorka do krajnjeg odredišta u SAD-u emigrant bi putovao vlakom. Cijelo putovanje trajalo je 2-3 tjedna, ovisno o europskoj destinaciji putovanja, čekanju na obavljanju administrativnih formalnosti i ukrcaja, te udaljenosti američkih ili kanadskih destinacija.

**Hreljinska župna crkva sv. Jurja, razglednica s početka XX. stoljeća,
s druge strane ceste nalazi se rodna Marohnićeva kuća.**

Marohnićevo zlobinsko podrijetlo

(Zlobin, selo malo na brdašcu¹⁵)

Zlobin je naselje u sastavu Grada Bakra, između Hreljina i Fužina, na nadmorskoj visini od 777 metara, po popisu stanovništva iz 2021. godine ima 271 stanovnika. Osnovano je 1726. godine početkom izgradnje Karolinske ceste. U sastavu je hreljinske župe sv. Jurja sve do 1844. godine, kada se osniva domicilna župa sv. Ivana Krstitelja. Mjestom prolazi i željeznička pruga, a zlobinska postaja nalazi se između stanica Plase i Drivenik.

Marohnić je najbrojnije prezime u Zlobinu, a Marohnići su među najstarijim pionirima ovog brdskog područja na razmeđi Gorskoga kotara i Hrvatskog primorja. U domaćem, mjesnom, čakavskom govoru prezime Marohnić se naglašava na drugom slogu – *roh*, a u standardnom hrvatskom jeziku naglasak je na prvom slogu -*Ma*.

Po popisu stanovništva iz 1948. godine sve zajedno je 198 Marohnića¹⁶ živjelo u ovim hrvatskim mjestima: Brdo-Crikvenica 2, Brestača-Novska 9, Divjake 1, Duga Resa 2, Golenić-Slatina 2, Hreljin 4, Kraljevica 3, Kutina 1, Križišće 5, Mali Dol 19, Moravice 4, Novska 2, Osijek 1, Rijeka 11, Slana Voda-Slatina 1, Sveti

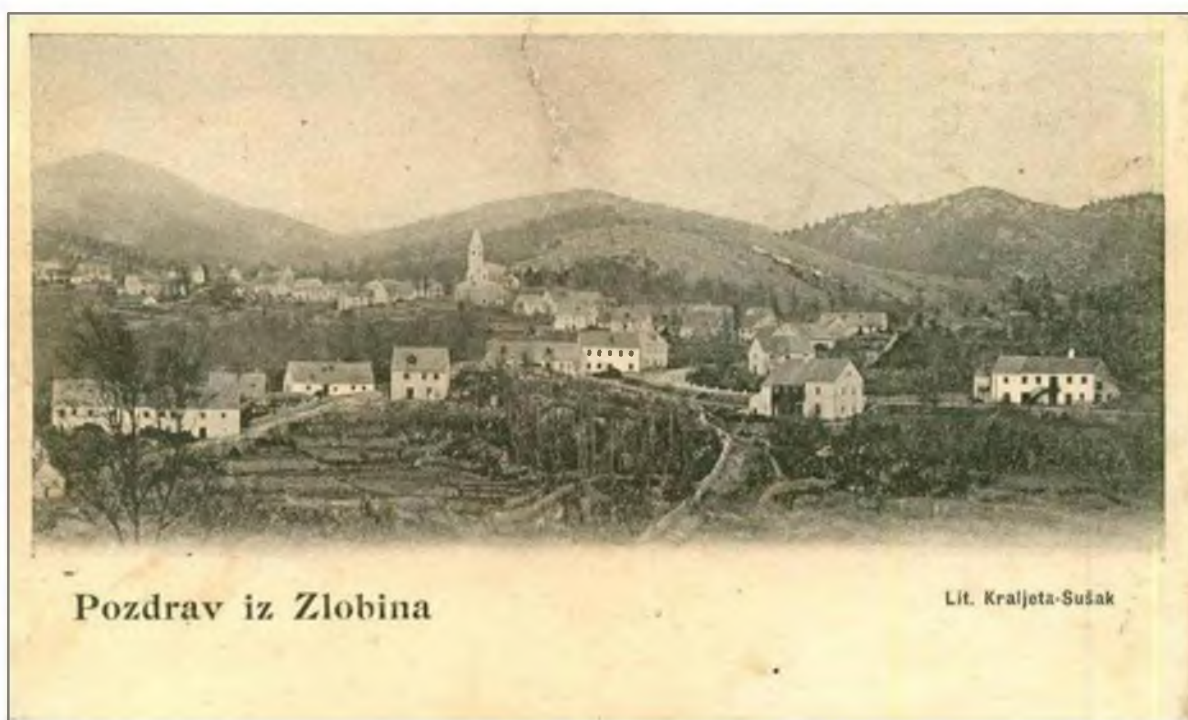
¹⁵ Stari su Zlobinjari u slavu svoga sela ispjevali dvostih:

Zlobin, selo malo na brdašcu,

Ali ti si meni na srdašcu!

¹⁶ Prema popisu iz 2021. godine, u Hrvatskoj je bilo ukupno 182 nositelja ovog prezimena. U 73-godišnjem razdoblju, od popisa 1948. do onog iz 2021. godine, broj Marohnića se smanjio za 16 u apsolutnim brojkama ili za 8,08%. I to je mali pokazatelj depopulacije hrvatskog stanovništva koji ima više uzroka. Jedan od njih je svakako i veliki val iseljavanja prije i neposredno poslije Prvog svjetskog rata.

Vid-Krk 4, Šmrika 6, Veli Dol 32, Zagreb 18, Zlobin 66 i Zlobin-Brdo 5. Dakle, najviše Marohnića u cijeloj Hrvatskoj živjelo je te godine upravo u Zlobinu i zlobinskom zaselku Brdu, ukupno njih 71. No možemo slobodno reći da su i Marohnići iz većine drugih navedenih mjesta (primjerice, Brestača, Duga Resa, Kutina, Moravice, Novska, Osijek, Rijeka, Slatina i Zagreb) potomci raseljenih Zlobinjara.

Pogled na Zlobin, početak XX. stoljeća.

Josip Marohnić ili, po domaću, *Jož*, je Hreljan rođen u tom primorskom mjestu, a njegov otac Mate je Zlobinjar rođen u Zlobinu, 10. svibnja 1833. godine. Dana 19. svibnja 1856. godine oženio se Hreljankom Marijom Polić (Hreljin, 23. ožujka 1834. – Hreljin, 15. veljače 1922.). Vjenčao ih je hreljinski kapelan Mate Sablić, a kumovi su bili Nikola Polić, trgovac i Josip Silić, pomorski kapetan. Vjenčali su se u hreljinskoj župnoj crkvi sv. Jurja. Marijini roditelji su Anton Polić, *težak* (u vrijeme vjenčanja svoje kćeri već je pokojni) i Marija rođena Blažina.

Mate i Marija savili su obiteljsko gnijezdo u Hreljinu. Osim Josipa imali su još dva sina, starijeg Ivana (Hreljin, 9. svibnja 1858. – Zagreb, 19. siječnja 1924.) i mlađeg Mateja (Hreljin, 19. rujna 1875. – Pittsburgh, 9. srpnja 1949.). Uz Josipa i njegova oba brata su otišla u Ameriku. Mlađi Matej je umro u Pittsburghu, a stariji Ivan se vratio u Hrvatsku. U Knjizi zavičajnika navodi se kako je *umro 19. 1. 1924. u Zakladnoj bolnici Zagreb*¹⁷. Prema istom izvoru može se zaključiti da je bio u Americi, jer je dobio američko državljanstvo i radi toga bio brisan iz Knjige zavičajnika.

Mate, Josipov otac, umro je u Hreljinu 5. prosinca 1897. godine. Njegovi roditelji, djed i baka Josipovi, su Grga Marohnić Matijev (Zlobin, 26. veljače 1810. – Zlobin, 29. prosinca 1877.), po nadimku *Šeprkacije*, uvažen i poštovan zlobinski starina, i Katarina Tomašić (Hreljin, 20. studenoga 1810. – Zlobin, 14. srpnja 1901.). Grga i Katarina su se vjenčali 24. studenoga 1830. u hreljinskoj župnoj crkvi. Grga Marohnić je Zlobinjar, po staroj numeraciji kućni broj 51, a Katarina Tomašić je Hreljanka.

U braku Grge i Kate Marohnić rođena su djeca:

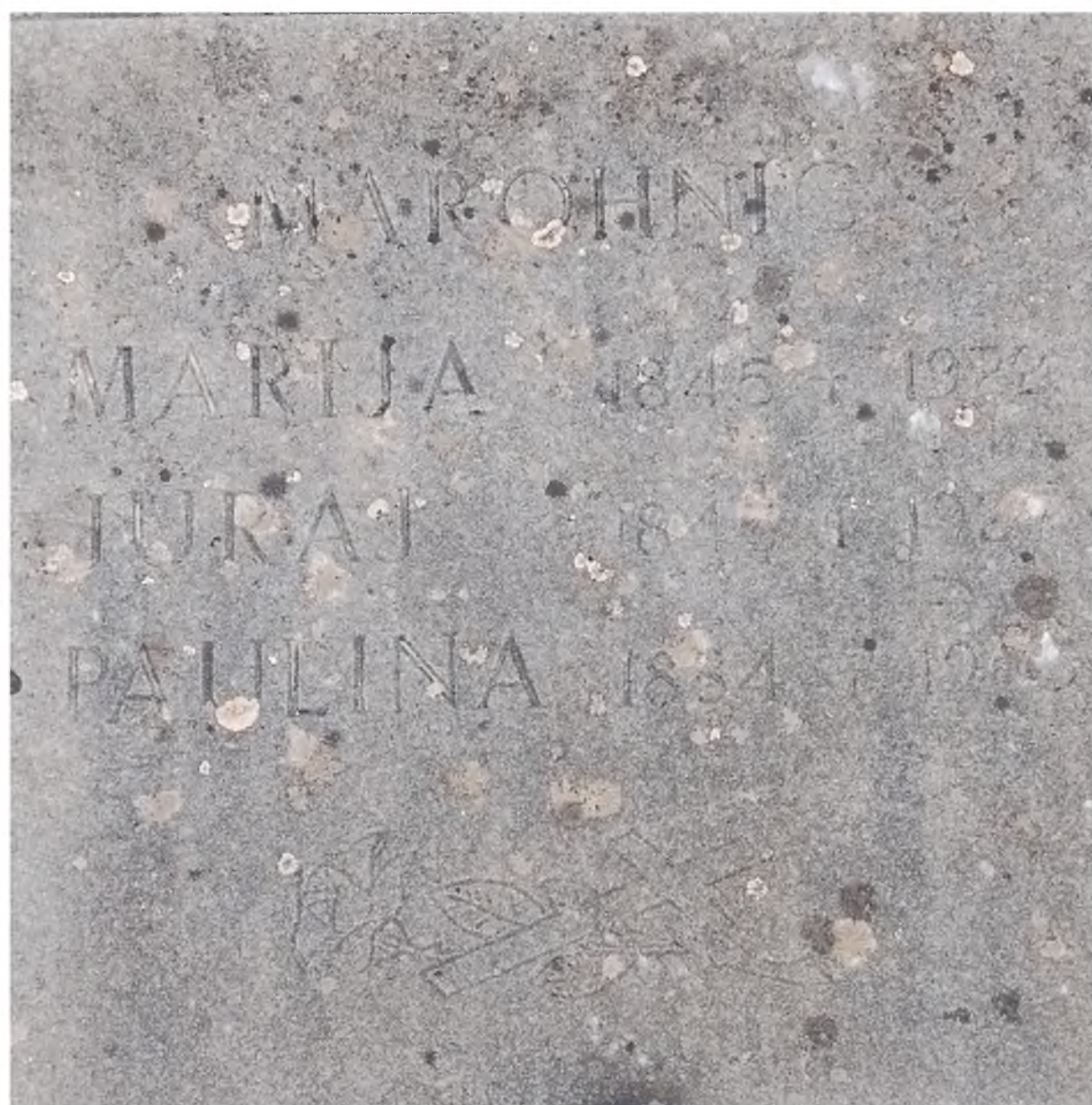
1. Matija, otac Josipov, za kojega je već rečeno da je rođen 10. svibnja 1833. godine. Krstio ga je hreljinski župnik Matija Balas, ne na Zlobinu već u Hreljinu, jer je zlobinska župa ustrojena tek 1844. godine. Kuma je bila Apolonija Vukonić, udova Auguština, *judex zlobinensis* (suca zlobinskoga).
2. Grga, rođen 26. ožujka 1837. godine, a najvjerojatnije je umro u dječjoj dobi.
3. Bartol, rođen 23. kolovoza 1838. godine, umro u dječjoj dobi.

¹⁷ *Zakladna bolnica* u Zagrebu je otvorena 1804. godine na početku Illice (na mjestu gdje se sada nalazi neboder). Zgrada u kojoj je bila smještena ova bolnica srušena je 1931. godine, a osoblje i oprema su preseljeni na Sv. Duh.

4. Marija Magdalena, rođena je 23. lipnja 1841. godine. Udala se 22. svibnja 1864. godine za Zlobinjara Antona Kružića *Gospudova*. Cijela njezina obitelj se preselila u župu Rovišće, pokraj Bjelovara.
5. Vicko, rođen u siječnju 1845. godine, umro je 20. kolovoza 1845. i sahranjen u Zlobinu, kao prvi pokojnik u tek sagrađenom zlobinskom groblju. Do tada Zlobin nije imao ni župu, ni groblje, a pokojnici su sahranjivani na hreljinskom župnom groblju.
6. Juraj, rođen 19. studenoga 1846., a umro 23. veljače 1927. godine i
7. Rafael, rođen 23. listopada 1850., a umro 3. siječnja 1922. godine. Rafael ili *Rafac*, kako su ga zvali mještani, je jedan od najbogatijih zlobinskih poduzetnika svih vremena. Posjedovao je trgovinu, gostionicu, mesnicu i klaonicu.

Posljednji tragovi Marohnićeva zlobinskoga roda mogu se pronaći na mjesnom groblju. To su:

- a) Grobno mjesto Marohnićeva strica Jurja (1846. – 1927.) na kojem se urušio spomenik, a na nadgrobnoj ploči jedva je vidljivo da su tu pokopani Juraj, njegova žena Marija rođ. Polić (1845. – 1922.), Josipova strina i njihova kći *Paulina-Pavica Marohnićeva* (1884. – 1960.), sestrična Josipa Marohnića. Cijeli grob nagriza zub vremena i samo je pitanje dana kada više neće biti nikakva traga o posljednjem počivalištu pokojnih Jurja, Marije i Pavice.
- b) Nadgrobni spomenik Josipovog najmlađeg strica Rafaela-*Rafaca* (1850. – 1922.). Uz njega, tu je sahranjena *Rafačeva* žena Marija rođ. Blažina (1853. – 1936.), na Zlobinu poznatija po nadimku *Rafačinka*. Makar je od Rafaelove smrti i podignuća nadgrobnog spomenika prošlo cijelo stoljeće, stari spomenik od klesana kamena je dobro sačuvan i na njemu se jasno čitaju podatci o pokojnicima. Tako i priliči za najpoduzetnijeg Zlobinjara svih vremena kao što je to bio Rafael Marohnić.

Ovdje počiva
u miru božjem

Rafael MAROHNIC

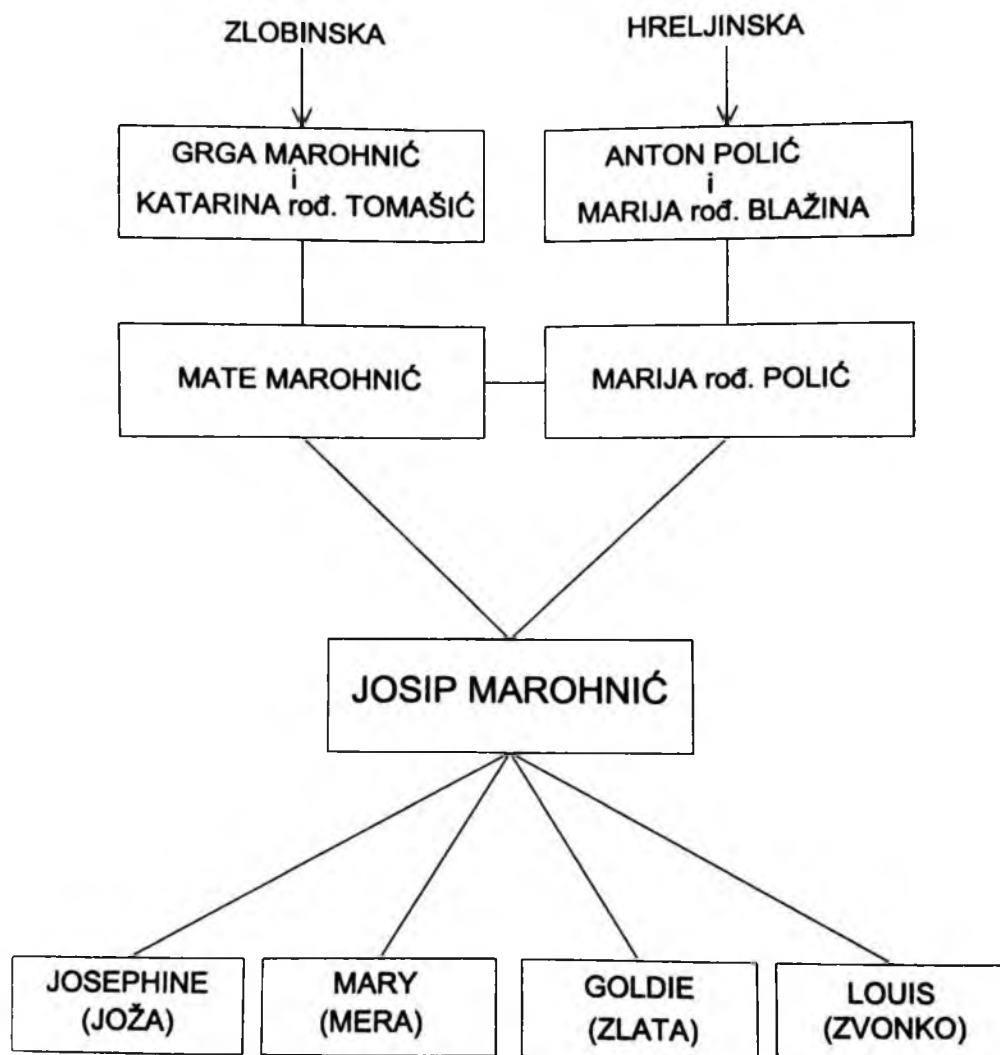
✱ 1850 + 1922

Podižu rastužena djeca

MARIJA MAROHNIC

✱ 1853 + 1936

OBITELJSKE LINIJE J. MAROHNICA

II. MERIKA – ČEMERIKA¹⁸

Novi svijet (Chicago 1893. – 1897.)

Kao što je već ranije rečeno, Marohnić se 1893. godine zaputio u Chicago, Illinois, najčešće emigrantsko odredište primorskih iseljenika. Do francuske luke Le Havre putuje željeznicom te se tu ukrcava na francuski putnički parobrod *La Gascogne*. U popisu putnika naveden je kao *Josif Marohnich, Austrian* (Austrijanac). S njim su na brodu ljudi raznih nacionalnosti, ukupno njih 185, u većini europski emigranti koji su odlučili potražiti sreću u Americi, tada obećanoj zemlji. Po državljanstvu bili su to američki građani, Kanađani, Meksikanci, Švicarci, Francuzi, Nijemci, Talijani i Austrijanci. S Marohnićem putuju i tri Polića i jedan Ružić. Prema podacima iz popisa putnika to su bili Josip, Miho i Toma Pollich te Jacob Ruzich. Sudeći prema prezimenima to bi mogli biti isto Hreljani, Josipovi zemljaci, a i oni su po nacionalnosti zavedeni kao *Austrian-i*. Brod *La Gascogne* uplovljava u njujoršku luku 10. travnja 1893. godine¹⁹ i tada

¹⁸ Mnogo je našega naroda krajem XIX. i početkom XX. stoljeća potražilo koricu kruha i krov nad glavom u zemljama Novoga svijeta (Amerikama, Južnoj Africi, Australiji i Novom Zelandu). Poneki su se povremeno vraćali u stari kraj, pa opet odlazili preko mora, a poneki bi se *pod stare dane* vratili za stalno u rodno mjesto. Međutim najviše ih je ostalo zauvijek u svojim novim domovinama. Radili su najteže i najopasnije poslove, stoga neka nas ne čudi da su svoju drugu domovinu nazivali *Merika-čemerika*. Donijela im je ponešto materijalne koristi, ali još više muke, odricanja, nesreća i smrti. O tome se radoznali čitatelj može uvjeriti čitajući drugi dio ove knjige naslovljen *Hreljani širom svijeta*.

S druge, pak, strane *Merika* je za naše ljude bila obećana zemlja, pojam izobilja, sreće i blagostanja, eldorado.

¹⁹ Izvor: <https://heritage.statueofliberty.org/full-passenger-search> (pristupljeno 17. srpnja 2022.).

Josip Marohnić u useljeničkom centru Ellis Island prvi put stupa na američko tlo. Nakon obavljenog liječničkog pregleda i drugih administrativnih formalnosti upućuje se, vjerojatno željeznicom, do Chicaga.

Naši Primorci naseljavali su obje Amerike, od Ognjene Zemlje i Patagonije do Aljaske, ali su najčešće odlazili na američki srednji zapad (Chicago i okolica, savezne američke države Illinois i Indiana). Upravo tamo, u Chicago, ili *Čikagu* kako su ovaj grad nazivali čakavci, uputio se i Marohnić. Tu radi u tiskari koristeći stečeno znanje iz austro-ugarske mornarice. Kada se Josip vjenčao s Andrijanom/Julijanom 19. studenog 1892. godine još je uvijek u mornarici, jer u matičnoj knjizi vjenčanih, u rubrici zanimanje mladoženje stoji zapisano *mornar*. Tu je, upravo u austro-ugarskoj mornarici, radeći u mornaričkoj tiskari, savladao tiskarski i knjigovežaćki zanat. Očigledno da ubrzo nakon vjenčanja napušta mornaricu, jer se želi u rodnom domu posvetiti obitelji. No, tada u Hreljinu nije bilo mogućnosti za stvaranje sigurne egzistencije, pa se već pola godine nakon vjenčanja i razvojačenja mora odlučiti za odlazak preko Atlantika, što su u to vrijeme masovno činili hreljinski mladići. No, sa sobom je ponio i tipografsko umijeće koje će mu u novoj domovini biti sredstvo za uzdržavanje, ali i za širenje pisane riječi među hrvatskim iseljenicima u Americi. Tako je poznato da je već u Chicagu 1895. godine tiskao almanah Zdravka Mužine *Hrvatsko-amerikanska Danica*.

U tom „čikaškom“ razdoblju od 1893. do 1897. godine živi sam, a supruga i kći će mu se pridružiti u Americi kada se 1897. iz Chicaga preselio u Allegheny, Pennsylvania.

Usporedno s radom u tiskari školske 1896./97. godine na *Collegu Wheaton*²⁰ usavršava osnove engleskog jezika (*English School*) i upoznaje se s poslovanjem

²⁰ *Wheaton College* je osnovan 1860. godine u gradu Wheatonu, koji se nalazi u široj okolini Chicaga. Prema popisu pučanstva iz 2010. godine, ovaj grad je imao 52.894 stanovnika.

u gospodarstvu (*Business College*)²¹. Postaje djelatni član *Hrvatske zajednice*²² te radi na unapređivanju javnog života naših iseljenika u SAD-u. Prema evidenciji iz godišnjaka *Wheaton Collega* za školsku 1896./97. godinu Marohnić i živi u ovom gradu, koji je dio zapadnog čikaškog predgrađa, udaljen oko 45 kilometara od središta Chicaga.

²¹ Ovaj podatak dobiven je od Emily Banas, arhivistice *Collega Wheaton* u elektronskoj pošti od 29. srpnja 2022. godine:

Hello Radovan, thank you for your question regarding Joseph Marohnich. Unfortunately, we have no biographical information for Joseph and very little regarding his time at Wheaton. From the college catalog for 1896-1897 (attached here), we know that he was a student in the English and Business schools. "English" in this era meant early or foundational prep work, and "Business" referred to a variety of practical education courses. Joseph does not appear in the catalogs for 1895-1896 or 1897-1898, so it is likely he attended Wheaton only for the one year. Please let me know if I can answer any further questions. All the best,
Emily Banas *Public Services Archivist*

²² Hrvatsko potporno društvo osnovano u Pittsburghu 1894. godine. Više o *Hrvatskoj zajednici* (HZ) i njezinim sljednicama vidi u bilješci 22.

Thirty=Seventh
Annual Register
OF
WHEATON COLLEGE
Wheaton, Illinois.
1896=97.

Naslovna stranica godišnjaka *Wheaton Collega* za školsku 1896./97. godinu, slijedi druga stranica godišnjaka te potom 72. i 73. stranica na kojima je zabilježeno kako je Josip Marohnić te školske godine student engleskog jezika i gospodarstva, a njegovo prebivalište je u Wheatonu, Illinois.

ANNUAL REGISTER
OF
Wheaton College.

"A SCHOOL FOR MEN AND WOMEN."

1896-97.

WHEATON, ILLINOIS.

WHEATON
COLLEGE PRESS.
1897.

HOWARD P. PINKNEY.....	Sc.....	Kishwaukee, Ill.
SOPHIA RATHJE.....	Sc.....	Bloomington, Ill.
LOUIS ROYAL.....	Sc.....	Breedsville, Mich.
HAROLD B. SCHOFIELD.....	Sc.....	Ludington, Mich.
D. G. SIMMONS.....	Sc.....	Bermuda.
CORA SMITH.....	Lit.....	Granger, Ill.
ELLA SMITH.....	Lit.....	Wayne, Ill.
IDA STEVENS.....	Lit.....	Rollo, Ill.
MINNIE LOIS TESSMAN.....	Lit.....	Mondovi, Wis.
JOHN S. TWINEM.....	Sc.....	Chicago, Ill.
NELLIE V. WEDDELL.....	Sc.....	Rollo, Ill.
CHRISTINE L. WEDDELL.....	Sc.....	Rollo, Ill.
FLORENCE WHELOCK.....	Cl.....	Wheaton, Ill.
LESTER L. WHIPPLE.....	Lit.....	Plainfield, Ill.
ROB. WOOLSTON.....	Sc.....	
LUTHER WYCOFF.....	Sc.....	Wheaton, Ill.

ENGLISH SCHOOL.

HERMAN BEAUVERS.....		Roselie, Ill.
W. P. CARPENTER.....		Warrenville, Ill.
WALLACE CASE.....		Cherokee, Iowa.
IRVING V. CONRAD.....		Wayne, Ill.
GRACE CONSTABLE.....		Rollo, Ill.
CLARENCE E. FERRY.....		Wheaton, Ill.
MARVIN H. FULLER.....		Wheaton, Ill.
B. B. GREENWOOD.....		Chicago, Ill.
FANNIE GRINNELL.....		Wheaton, Ill.
PRISCILLA HAYDEN.....		Wheaton, Ill.
W. LORIMER HILL.....		Chicago, Ill.
CHARLES S. HOWARD.....		Aurora, Ill.
KATIE F. JOHNSON.....		Chicago, Ill.
MARGERET JONES.....		Lee Center, Ill.
HARVEY A. KANE.....		Morrison, Ill.
JOSEPH MAROHNICH.....		Wheaton, Ill.
GEORGE MARQUARDT.....		Addison, Ill.
GAIL MEYERS.....		Wenona, Ill.
ABRAHAM M. NOSSER.....		Beyrout, Syria.
EDITH PEACOCK.....		Chicago, Ill.
GERTRUDE ROBINSON.....		Emington, Ill.
JACOB T. SAIDY.....		Alfriyele, Syria.
C. HARVEY SMITH.....		Carpentersville, Ill.
SAMUEL H. TRAINOR.....		West Chicago, Ill.
LEE R. TROWBRIDGE.....		Hillsdale, Ill.
WESLEY A. WARD.....		Wheaton, Ill.

SPECIAL STUDENTS.

E. LOUIS DRESSER	Chicago, Ill.
MINNIE GAGE	Cherokee, Iowa.
W. H. HICKS	Union, Iowa.
A. C. SELBY	Ladora, Iowa.
LEVERT SMITH	Wheaton, Ill.
R. MILLS SMITH	Jamaica, W. I.
EDWARD T. WEBSTER	Wheaton, Ill.

BUSINESS COLLEGE.

CARRIE BARSLOU	Geneva, Ill.
HERMAN BEAUVERS	Roselle, Ill.
ERNEST B. BOLANDER	Lohrville, Iowa.
H. K. BOYER	Wheaton, Ill.
NANNIE CAMPBELL	Wataga, Ill.
W. A. CARPENTER	Warrenville, Ill.
NOBLE F. CLOTHIER	Kishwaukee, Ill.
CORA CONGLETON	Wheaton, Ill.
LUCILE C. CONLEY	Eaton, Ohio.
EVANGELINE COTTON	Peoria, Ill.
H. G. DODGE	
HARRY W. FARRAR	Frankfort, Ky.
FRED L. FISCHER	Wheaton, Ill.
CHAS. J. FOSTER	Kings, Ill.
GEORGE FOX	Wheaton, Ill.
L. W. FRANCE	Minooka, Ill.
MAY GOODRICH	Hillsdale, Ill.
B. B. GREENWOOD	Wheaton, Ill.
MABEL HOLTON	Chicago, Ill.
CLINTON D. HULETT	
H. A. KANE	Morrison, Ill.
ELLEN KELLOGG	Wheaton, Ill.
CORA W. KIMBALL	Wheaton, Ill.
LUELLA LANDON	Wheaton, Ill.
FRANK LANGLOIS	Sycamore, Ill.
JOSEPH MAROHNICH	Wheaton, Ill.
GEORGE MARQUARDT	Addison, Ill.
BENJAMIN W. NORTHRUP	Wheaton, Ill.
JAMES E. PHILLIPS	Wheaton, Ill.
GEORGE W. REINKING	Wheaton, Ill.
TRACY ROBINSON	Morris, Ill.
LILLIE SANDHOLIN	Geneva, Ill.
LISLE S. SMITH	Wayne, Ill.
AMOS STALCUP	Morrison, Ill.

Učenje engleskog jezika i poslovanja u američkom gospodarstvu bio je dobro promišljeni potez mladog useljenika u Sjedinjene Američke Države. U to je vrijeme mali broj naših *Merikana*²³ ispravno govorio engleski jezik, pravilno ga čitao i pisao. Njihovo znanje engleskog bilo je ograničeno i nepotpuno. To ne treba čuditi jer je većina naših tadašnjih iseljenika bila samo sa završenom pučkom školom, a neki od njih bili su i nepismeni. Ako su polazili školu u Hrvatskoj, jedini jezik koji su mogli učiti bio je njemački. S ovim jezikom bi se susretali i u vojsci, a naši Primorci su kod kuće imali još mogućnost upoznati talijanski jezik. No svima njima, bez obzira na to iz kojeg dijela domovine dolazili, engleski je bio strani i nepoznati jezik.

Marohniću je izvrsno vladanje engleskim jezikom, pak, omogućavalo tečnu komunikaciju s predstavnicima vlasti, od najniže razine sve do Bijele kuće. Uz to, mogao je u svojoj knjižarskoj i nakladničkoj djelatnosti pripremati priručnike pomoću kojih su naši iseljenici učili osnove engleskog jezika²⁴.

Upoznavanje s pravilima i procesima anglo-američkog poslovanja uvelike mu je pomoglo u uspješnom četvrt stoljetnom vođenju vlastite tiskarsko-knjižarsko-nakladničke kuće, a pogotovo u zahtjevnom, složenom i izazovnom upravljanju financijama pa potom i cjelokupnim ustrojem *Narodne hrvatske zajednice*²⁵.

²³ U primorskim čakavskim govorima naš odseljenik u Ameriku ili povratnik u stari kraj iz američkog iseljeničtva.

²⁴ O tome više u odjeljcima *Glavni knjigovođa Narodne hrvatske zajednice*, *U službi hrvatskog naroda u Americi* i *Predsjednik Narodne hrvatske zajednice* te u poglavlju *Marohnićeva pisana ostavština*.

²⁵ Najveća fraternalistička organizacija Hrvata u Americi i ustanova osobnog i obiteljskog osiguranja. Utemeljena 1894. godine kao *Hrvatska zajednica* (HZ). Godine 1897. promijenila je ime u *Narodna hrvatska zajednica* (NHZ), a 1926. u *Hrvatska bratska zajednica* (HBZ). Američki fraternalizam nastao je zbog upućenosti useljenika na zajedništvo i međusobnu skrb.

Glavni knjigovođa Narodne hrvatske zajednice (Allegheny-Pittsburgh 1897. – 1908.)

Godine 1897. Marohnić sudjeluje na IV. konvenciji *Hrvatske zajednice* održane 21. lipnja 1897. godine u McKeesportu, u Pennsylvaniji. Tada je *Hrvatska zajednica* promijenila ime u *Narodna hrvatska zajednica*, a Marohnić je izabran na dužnost glavnog knjigovođe i računovođe. Njegov izbor na ovu odgovornu dužnost bio je sasvim logičan potez, jer je Marohnić malo prije održavanja ove Konvencije okončao obrazovanje iz područja poslovanja i engleskog jezika na *Wheaton Collegu*. Novinar zadarskog Narodnog lista Ivan Lupis Vukić²⁶ izvješćivao je čitatelje izravno s Konvencije: *Za računovođu je izabran jedan bez*

Mnogo njih je poginulo u nesrećama na radu, a nitko se nije pobrinuo za njihove obitelji. Još više njih su uslijed nesreća u tvornicama ili rudnicima postali invalidi, nesposobni za daljnji rad, bez ikakve socijalne zaštite. Dr. Ivan Čizmić, istraživač hrvatske emigracije, u svom radu *Povijest hrvatske bratske zajednice*, Golden marketing, Zagreb, 1994., ističe da je *stvaranje jakih fraternalističkih organizacija značilo prekretnicu u životu doseljenika u SAD. U tim su organizacijama oni našli mogućnost uzajamnog pomaganja, kulturnog napredovanja i zajedničkog djelovanja na poboljšanju teških životnih uvjeta... Američki fraternalizam imao je svoju konkurenciju – trgovačko osiguranje, te su i bratske organizacije morale uvesti sve vrste životnog osiguranja, uz povoljnije uvjete nego što ih je davalo trgovačko osiguranje...* Marohnić je od 1897. do 1908. bio glavni računovođa i knjigovođa HNZ-a te njezin predsjednik od 1912. do 1921. godine. O tome više također u odjeljcima i poglavljima koji slijede.

²⁶ Ivan Lupis Vukić (Viganj, Pelješac, 1876. – Viganj, Pelješac, 1967.) hrvatski je iseljenički novinar, autor brojnih članaka te nekoliko brošura o hrvatskom iseljeništvu. Izvor: https://www.pilar.hr/wp-content/uploads/2020/10/Leksikon_hrvatskoga_iseljenistva_i_manjina_full.pdf (pristupljeno 19. srpnja 2022.).

dvojbe od najumnijih hrvatskih mladića u Americi, u osobi gospodina Josipa Marohnića, nastanjena u Chicagu, a rodom iz Hrvatske. Mjesto računovođe skopčano je s tolikim trudom, te i iziskuje čovjeka izobražena i zauzeta. Doista tu ima toliko posla, da Zajednica eto dvije godine stalno drži i plaća računovođu, koji joj svoje vrijeme mora posvetiti. A da je gospodin Marohnić prikladan za to mjesto, o tom nema dvojbe. On je vrstan i na peru. Njegovi članci i pripoviedke nasladom se čitaju, a njegove pjesme odaju pravu pjesničku žicu. Kamo sreće da je mogao ostati u domovini i pribavit si široku naobrazbu! Ovako mora da se u dalekom svijetu bori za kruh. On je po zanatu bivši slagar²⁷.

Nakon toga Marohnić seli u Pennsylvaniju, u grad Allegheny, danas sjeverno predgrađe Pittsburgha, područje gdje je bila najbrojnija populacija Hrvata u Americi²⁸. Tu mu iz Hreljina dolazi supruga i kći Josipa. Njihova nova adresa je 605 East Ohio Street²⁹, tri ulaza od crkve sv. Nikole³⁰. Po izboru za glavnog računovođu i knjigovođu energično i učinkovito pristupa financijskoj i organizacijskoj konsolidaciji NHZ-a. Tu dolaze do izražaja njegove organizacijske sposobnosti i neiscrpna radna energija. Zahvaljujući prvenstveno

²⁷ Narodni list, Zadar, 23. lipnja 1897.

²⁸ Allegheny je 1900. godine imao 129.896 stanovnika, ali je 1907. izgubio gradski status i postao sjeverni dio Pittsburgha. Baš u Alleghenyju je bila velika koncentracija naših iseljenika, pa su ga u žargonu nazivali Mala Jaska. Naime, među našim ljudima su prevladavali iseljenici iz Jastrebarskoga i Žumberka.

²⁹ Na istoj adresi je jedno vrijeme bilo i sjedište Marohnićeve knjižare.

³⁰ Najstarija crkva hrvatskih iseljenika na američkom tlu. Župa je osnovana 1894. godine, kamen temeljac za crkvu je položen 1900., a crkva je sagrađena i posvećena sljedeće 1901. godine. Crkva je zatvorena 2004. godine, zadnjim bogoslužjem održanim baš na dan sv. Nikole.

tome, *Zajednica* se konsolidira, imovina joj se povećava, a raste i broj njezinih članova.

Godina	Konvencija	Mjesto održavanja	Broj članova	Imovina NHZ
1897.	IV.	McKeesport, Pennsilvanija	2.679	3.229,58 \$
1898.	V.	Chicago, Illinois	5.173	5.213 \$
1900.	VI.	Wheeling, Zap. Virginia	8.276	20.209 \$
1902.	VII.	Pittsburgh, Pennsilvanija	14.117	40.656,68 \$
1904.	VIII.	St. Louis, Missouri	22.384	48.541,39 \$
1906.	IX.	New York, New York	?	?
1908.	X.	Calumet, Michigan	Povećanje članstva u odnosu na prethodnu konvenciju za 2.208	162.171 \$

I poznati povjesničar hrvatskog iseljeništva dr. Čizmić u svojoj studiji *Povijest Hrvatske bratske zajednice*, objavljenoj 1994. godine u izdanju Golden Marketinga iz Zagreba, također se osvrće se na to razdoblje ovim riječima:

...Zajednica je od svog osnutka do 15. rujna 1902. godine isplatila svotu od 283.420 dolara i 82 centa pomoći, a samo posljednje dvije godine isplaćeno je

179.234 dolara i 70 centi, dakle gotovo dvostruko više od svote isplaćene od njezina osnutka. Dvije trećine tog novca poslano je u Hrvatsku, u kojoj se već naveliko počelo govoriti onima koji su odlazili u Ameriku: 'Čim dođeš u Ameriku, otiđi u Narodnu hrvatsku zajednicu'. Na sedmoj konvenciji financijsko je stanje Zajednice zaista bilo povoljno, nije imala nikakvih dugova.

Marohnić je aktivan djelatnik na svim poljima hrvatske zajednice u Pittsburghu. Tako u ime *Narodne hrvatske zajednice* 1900. godine organizira izgradnju novoga župnoga stana za župu sv. Nikole u Alleghenyju. Istodobno prikuplja sredstva za župnikov namještaj, kao i za nove crkvene orgulje. Župnik u ovoj hrvatskoj župi tada je Bosiljko Bekavac³¹.

Usprkos stalnom rastu članstva i rastu imovine, Marohnić na X. konvenciji NHZ-a, održanoj 1908. godine u mičigenskom gradu Calumetu, nije ponovo izabran na dužnost glavnog računovođe i knjigovođe iako je u prethodnih jedanaest godina ove poslove obavljao na zadovoljstvo Glavnog odbora i članstva. Zašto? Prema mišljenju dr. Čizmića³² radi toga što se *Marohnić proteklih godina iskazao čestim upozoravanjem na negativne pojave u Zajednici, osobito na štetno djelovanje Franje Zottija*³³, pa je bio stoga izložen žestokoj kritici brojnih opozicionara u

³¹ Bosiljko Bekavac (1870. – 1959.), svećenik, od 1900. godine do smrti djeluje u SAD-u. Najprije u župi Allegheny, a kasnije kao župnik u brojnim drugim američkim župama gdje su se naši ljudi naseljavali u potrazi za poslom i zaradom. Izvor: https://www.pilar.hr/wp-content/uploads/2020/10/Leksikon_hrvatskoga_iseljenistva_i_manjina_full.pdf (pristupljeno 1. kolovoza 2022.).

³² Čizmić, Ivan *Povijest Hrvatske bratske zajednice*, Golden marketing, Zagreb, 1994.

³³ Franjo Zotti (Boka kotorska, 1872. – Los Angeles, 1947.) emigrirao je u New York 1889. godine. Već sljedeće godine osniva parobrodarsku agenciju u New Yorku, Chicagu i Pittsburghu. Vlasnik Narodnog lista i tvrtke *Zotti and Company* koja je bankrotirala 1908. godine uz optužbe za ogromnu štetu nanijetu velikom broja hrvatskih štediša. Predsjedava

*Zajednici. No delegati su znali kolika je njegova zasluga za Narodnu hrvatsku zajednicu, pa su ga izabrali u Nadzorni odbor i dodijelili mu 500 dolara kao znak zahvalnosti za njegov dugogodišnji rad u zajednici*³⁴.

U službi hrvatskog naroda (1908. – 1912.)

Nakon što je 1908. godine razriješen dužnosti glavnog računovođe NHZ-a, Marohnić stječe iskustva o američkom fraternalizmu, djeluje u *American Fraternal Congressu*. Posebno se povezuje s vođama drugih slavenskih etničkih skupina, piše za Hrvatski glasnik i Zajedničar. Tako utječe na javno mnijenje među Hrvatima u SAD-u, a sve su to predispozicije da na sljedećoj, XI. konvenciji, bude izabran za predsjednika NHZ-a.

Narodnoj hrvatskoj zajednici od 1906. do 1908. godine. Izvor: (https://www.pilar.hr/wp-content/uploads/2020/10/Leksikon_hrvatskoga_iseljenistva_i_manjina_full.pdf, pristupljeno 5. kolovoza 2022.).

O Franji Zottiju je Josip Marohnić, tada urednik Hrvatskog glasnika, napisao u ovim novinama od 18. rujna 1909. godine, između ostalog i ove retke:

...Pravedno je, da je izbačen s predsjedništva Narodne hrvatske zajednice; pravedno je, da je isključen iz same organizacije; pravedno bi bilo, da bude isključen iz čitavog hrvatskog društva. Nikuda mu ne dati pristupa, ni njemu glavom, ni ničemu onomu, što bi njega pokušavalo uvađati. Novinstvo njegovo i agente njegove tjerati iz svih poštenih hrvatskih kuća...

³⁴ Navod iz studije dr. Čizmića *Povijest Hrvatske bratske zajednice*, Golden Marketing, Zagreb, 1994.

Slavenski su doseljenici iz Austro-Ugarske Monarhije, prema pravilima za popis stanovništva u SAD-u 1910. godine, trebali biti upisani u popisne liste kao Austrijanci ili Mađari. Zbog toga je 7. ožujka 1911. godine održana prosvjedna skupština Slavena u Pittsburghu na kojoj su bili predstavnici 14 slavenskih organizacija. Hrvate je zastupao upravo Josip Marohnić³⁵. Izabrana je i delegacija koja je dobila zadatak da u Washingtonu od predsjednika Sjedinjenih Američkih Država Williama Howarda Tafta³⁶ zatraži ispravak te nepravde nanesene Slavenima. Hrvate je u izaslanstvu zastupao Marohnić, koji je tako prvi Hrvat u povijesti koji se službeno sastao s američkim predsjednikom. Marohnić se još jednom sastao s prvim čovjekom Amerike. Bilo je to u prosincu 1917. godine kada je predsjednik Woodrow Wilson primio predstavnike zastupnika dobrotvornih organizacija udruženih u *Fraternal Congress of America*. *Narodnu hrvatsku zajednicu* je u delegaciji sastavljenoj od predstavnika svih fraternalističkih udruženja zastupao Marohnić.

Marohnić se zanima i za politička zbivanja u Hrvatskoj, pa u *Zajedničaru* broj 56., 1912. godine, pred X. konvenciju NHZ-a objavljuje sljedeći tekst:

... A danas, kad se u Hrvatskoj vodi borba na život i smrt, danas kad Mađari idu otvoreno za time da Hrvatsku učine svojom pokrajinom, da ju napuče mađarskim elementom, koji se bahato širi po hrvatskim zemljama, danas, gdje se u Hrvatskoj navrat-nanos otvaraju mađarske škole, danas, gdje uz pripomoć narodnih propalica upotrebljavaju Mađari svakovrsna sredstva da utuku, unište i posve oslabe onu šaku čeličnih, požrtvovnih i svojoj rođenoj grudi odanih i vjernih

³⁵ Povijesna je ironija kako je pri ulasku u Sjedinjene Američke Države 10. travnja 1893. godine, Josip Marohnić upisan kao *Josif Marohnich, Austrian*.

³⁶ Američki pravnik i političar, rođen je 1857., a umro 1930. godine. Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država od 1909. do 1913. godine, predsjednik Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država od 1921. do smrti.

sinova, danas je ta pomoć neophodno nužna. U ovom odlučnom času deseta konvencija Narodne hrvatske zajednice znat će učiniti svoju dužnost, te u ime svojih članova, u ime američkih Hrvata, doviknuti Mađarom i Švabom: Hands of! Hrvatska Hrvatom!

Oslobođen odgovorne i značajne dužnosti kao što je funkcija glavnog knjigovođe NHZ-a, Marohnić se od 1908. do 1912. godine maksimalno posvećuje knjižarskoj, tiskarskoj, nakladničkoj, novinarskoj, uređivačkoj i stvaralačkoj djelatnosti³⁷. Sklapa i poslovni sporazum s poznatom knjižarskom kućom *St. Kugli* iz Zagreba³⁸, pa se knjige iz Marohnićeve američke naklade prodaju u

³⁷ O tome vidi više u poglavlju *Marohnićeva pisana ostavština*.

³⁸ *St. Kugli* je poznata zagrebačka knjižara, koju je vodila obitelj Kugli. *Hrvatski biografski leksikon* Leksikografskog zavoda Miroslava Krležu donosi i posebnu natuknicu o ovoj poduzetničkoj obitelji: *Nakladnička, knjižarska i tiskarska obitelj (XIX-XX. st.)*. Osnivač joj *Stjepan (1851.-1915.)* u *Novom* je *Sadu* završio gimnaziju te u *Beču* 1875.-80. izučio za knjižara... U *Zagrebu* je od 1880. bio pomoćnik u knjižari *L. Hartmana*, nakon smrti kojega je 1881. s *A. Deutschem* preuzeo tiskaru i knjižaru u *Dugoj ul., kbr. 12 (Radićeva ul.)*... kupili tiskaru *G. Grünhuta* 1888., otvorili radionicu papirnatih vrećica 1892., otkupili knjižaru *E. Mučnjaka* i *H. Senftlebens* 1894. Osvremenili su tiskaru, od 1895. bavili se i prodajom papira na veliko (*Skladište papira L. Miller*), 1896. knjižaru i tiskaru preselili u *Ilicu, kbr. 30*, i ondje 1900. otvorili knjigovežnicu, utemeljivši jedan od prvih tiskarsko-knjižarskih zavoda u hrvatskim zemljama. Godine 1903. kupili su od *R. F. Auera* knjižaru *F. Župana*... u više navrata otkupljivali zalihe *MH*, od 1916. surađivali s *HGZ*, od 1925. s *JAZU*. Imali su i zastupništva stranih naklada, a svoja su izdanja raspačavali u četiristotinjak knjižara. Iako je *Deutsch* zbog bolesti odstupio 1902., do 1913 – kad je *Stjepan* dobio obrtnicu – knjižara se vodila pod imenom *L. Hartman (Kugli i Deutsch)*, poslije *Knjižara L. Hartman (St. Kugli)*. Od 1915. poduzeće su vodili sinovi *Rudolf (1886.-1933.)*, *Ivo (Ivan; 1892.-1982.)* i *Zlatko (1894.-1965.)*. Tvrtka je protokolirana pod nazivom *St. Kugli*... Izvor: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=10870> (pristupljeno 26. kolovoza 2022.).

Hrvatskoj, u knjižarama *St. Kugli* i vice versa, knjige iz distribucije zagrebačke knjižare *St. Kugli* dostupne su u Marohnićevoj pitsburškoj knjižari. Radi se o odličnom poslovnom potezu. Osim toga, Marohnić se kroz svoja autorska djela, kao i s ostalim knjigama koje izdaje njegova knjižarska kuća, predstavlja domovinskoj javnosti.

Zbog svih tih aktivnosti, kao i radi ugleda koji je stekao kao glavni knjigovođa NHZ-a, Marohnić je već tada, prije negoli je postao predsjednik NHZ-a, postao neprikosnoveni moralni vođa hrvatskog iseljništva u Sjedinjenim Američkim Državama.

Predsjednik Narodne hrvatske zajednice (1912. – 1921.)

Na XI. konvenciji *Narodne hrvatske zajednice*, održanoj u Kansas Cityju od 9. do 24. rujna 1912. godine, Marohnić je izabran za predsjednika. Tu dužnost će obnašati do svoje smrti 1921. godine i to kao stalni djelatnik u uredu *Zajednice*. Tako je Marohnić bio prvi predsjednik NHZ-HBZ-a koji će tu dužnost obnašati profesionalno.

Narodna hrvatska zajednica je u osnovi prvenstveno ustanova osobnog i obiteljskog osiguranja, a tek potom karitativna, kulturna i rodoljubiva organizacija. Sve do ove konvencije NHZ je obavljala mjesečne procjene koliko koji član treba platiti u pristojbama koje su bile temeljene na smrtnim slučajevima u minulom mjesecu. Na taj način je obitelji u slučaju smrti člana isplaćivano

osiguranje u relativno malim iznosima. To nije bilo poticajno za učlanjivanje, pa je na Marohnićev prijedlog konvencija usvojila tablice tarifa na osnovi starosne dobi i iznosa osiguranja. Ovaj novi načina izračuna premija omogućavao je isplatu znatno većih iznosa pomoći za slučaj smrti, pa je iz tog razloga *Zajednica* povećala svoje članstvo. Uz to, uvođenje tablica s tarifama od 1. svibnja 1913. godine, došlo je u pravi čas jer su odmah poslije konvencije sve države SAD-a donijele zakon prema kojem se traži od svih fraternalističkih udruga i drugih osiguravajućih društava da imaju tabelarne tarife kod zaračunavanja premije.

Zahvaljujući ponajprije Marohniću, tijekom nešto više od osam godina koliko je proveo na ovoj dužnosti, članstvo NHZ-a je povećano za 57%, imutak se povećao za više od četiri puta te je premašio milijun ondašnjih dolara. Za to vrijeme nemoćnim i bolesnim članovima te obiteljima umrlih ili poginulih isplaćeno je preko šest milijuna ondašnjih dolara osiguranine. Od toga je trećina poslana u domovinu, obiteljima poginulih ili umrlih iseljenika.

Godina	Konvencija	Gdje je održana	Broj članova	Imetak NHZ
1912.	XI.	Kansas City Missouri	24.532	249.577 \$
1915.	XII.	Cleveland, Ohio	?	?
1918.	XIII.	Chicago, Illinois	37.685	948.635 \$
1921.	XIV.	Detroit, Michigan	38.517	1.126.979 \$

Marohnić uvodi organizacijske promjene u NHZ. Unutar Glavnog odbora formira se Izvršni odbor kojeg su činili glavni predsjednik, prvi i drugi potpredsjednik, glavni računovođa, glavni tajnik i glavni blagajnik.

Jedna od najvećih predsjedničkih zasluga Marohnića je ta što je na XII. konvenciji NHZ-a, održanoj od 13. do 25. rujna 1915. godine u Clevelandu, u državi Ohio, na njegov poticaj i svesrdno uvjeravanje utemeljen poseban omladinski odjel pod imenom *Pomladak*. Tom prigodom Marohnić ističe:

Braćo i sestre, ovoj dvanaestoj konvenciji naše 'Zajednice' pala je dužnost i čast da pred cjelokupno članstvo naše organizacije iznese pravila za osnivanje i rad njenog novog odjeljenja, koje će se zvati 'Pomladak NHZ'. Držimo vazda na umu, da ćemo ustrojenjem ove mlade organizacije postići to da narodna hrvatska svijest proдре u srce naše mladeži i u njima se udomi, da djecu našu sačuvamo, uzgojimo i priredimo za buduće članove 'Narodne hrvatske zajednice'. Da nam se krv naše krvi ne otuđi, da nauče jezik svojih roditelja, i da se donekle upoznaju s krvavom prošlošću naroda čijeg su porijekla. Mi stariji jedan za drugim, otići ćemo 'kud se vazda gre', pak nama je dužnost da se na vrijeme pobrinemo za naše potomke, koji će naše narodne redove i ubuduće popunjavati te našu narodnu hrvatsku stvar častno zastupati u ovoj zemlji³⁹.

³⁹ Iz zapisnika dvanaeste konvencije NHZ-a.

Pomladak Zajednice osigurao je njezinu budućnost, pogotovo kada se smanjio broj hrvatskih useljenika u SAD, pa oko $\frac{2}{3}$ sadašnjih odraslih članova *Hrvatske bratske zajednice* dolazi baš iz *Pomlatka*. Prema usvojenim pravilima na ovoj konvenciji, u *Pomladak* su se mogla učlaniti djeca hrvatskog ili slavenkog podrijetla od šest do 16 godina starosti, a glavni cilj podmlatka nije bio osiguravajući, već odgojni i rodoljubni.

Godinu dana potom, 1916., *Pomladak* je okupio 3.494 člana koji su bili raspoređeni u 86 gnijezda, a iste godine u svibnju je počeo izlaziti i list *Pomladak* NHZ. Na taj je način HBZ osigurala, zahvaljujući Marohnićevim organizacijskim sposobnostima i njegovoj dalekovidnosti, neprestano pomlađivanje. To je omogućilo dugovječnost ove fraternalističke udruge, tako da već više od 125 godina djeluje na dobrobiti Hrvata u Sjevernoj Americi.

Ni Prvi svjetski rat nije mogao mimoći Marohnića i NHZ. Na već spomenutoj XII. konvenciji obratio se delegatima ovim riječima i time ukazao na stradanje hrvatskog naroda u Domovini:

Nad Hrvatskom našom razvile su se grozne ratne oblačine. Na hiljade siročadi nema branitelja i ljuto stradaju hiljade braće naše, osakaćeni su i baćeni na prosjački štap, veliki broj sinova i kćeri hrvatskih trunu po tamnicama. Pogledi njihovi tmurni su i krvavi kao što je krvava domovina naša... Oni nas mole da ih ne zaboravimo, da im pomognemo... to su braća naša, krv naše krvi⁴⁰.

Predložio je delegatima da NHZ za siročad poginulih vojnika priloži 15.000 dolara, da svaki odsjek prinese iz svoje blagajne koliko god može te da svaki član *Zajednice* daruje barem jedan dolar u ove svrhe. Marohnićeve dobre namjere u ovom slučaju nisu se ostvarile u cijelosti, pa je do XIII. konvencije prikupljeno 27.000 \$, što nije bilo ni blizu očekivanom iznosu.

⁴⁰ Iz zapisnika dvanaeste konvencije.

Radi zaštite Hrvata koji su bili prisiljeni, prilikom dolaska na sjevernoamerički kontinent, izjasniti se kao austrijski ili ugarski državljani i koji su zbog toga na početku Prvoga svjetskoga rata odvedeni u američke ili kanadske logore, Marohnić obilazi američke i kanadske vlasti i traži da se s Hrvatima postupa kao sa saveznicima. Hrvati su, kaže Marohnić, austrougarski podanici, oni su kao potlačeni narod, neprijatelj svojih tlačitelja. Marohnićevom upornošću i zahvaljujući njegovim raširenim političkim i diplomatskim vezama, Hrvati zatočeni u logorima su oslobođeni.

Narodna hrvatska zajednica upućuje proglas članstvu da će tijekom ovih ratnih previranja učiniti sve što može radi napretka hrvatskog naroda i širenja bratske slavenske uzajamnosti. Tako se NHZ djelatno uključuje u organiziranje prvog narodnog sabora južnoslavenskih iseljenika, koji je održan u Chicagu 10. i 11. ožujka 1915. godine u nazočnosti 468 delegata iz raznih društava i organizacija južnoslavenskih iseljenika u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi. Delegatima su pridruženi i ugledni iseljenici, pa je saboru prisustvovalo ukupno 563 sudionika od kojih su polovica bili Hrvati. Sabor je otvorio upravo Josip Marohnić, a za predsjedavajućeg je izabran Niko Gršković⁴¹. Tada je prvi puta

⁴¹ Niko Gršković (1863. – 1949.) svećenik. Član stranke prava, uređuje list Hrvat, a 1901. godine se iz političkih razloga seli prvo u Chicago, pa u Cleveland. I tu je župnik, uređuje list Sloboda/Hrvatska sloboda (1901. – 1904.) Podpredsjednik NHZ-a (1909.) i prvi urednik Zajedničara, službenog tjednika NHZ (1909. – 1912.). Vlasnik i urednik Hrvatskog svijeta od 1912., koji mijenja ime 1917. godine u Jugoslavenski svijet, a od 1922. godine izlazi pod nazivom Svijet. Godine 1939. list prestaje izlaziti. Naziv ovih novina govori o političkoj orijentaciji Nike Grškovića, koja je prvo pravaška, nakon toga jugoslavenska i na kraju slijedi razočarenje u jugoslavenski režim. Član *Jugoslavenskog odbora*, političkog tijela hrvatskih, slovenskih i srpskih političara i emigranata iz Austro-Ugarske koje je tijekom Prvog svjetskog rata djelovalo na državnom ujedinjenju južnoslavenskih zemalja Austro-Ugarske sa Srbijom i Crnom Gorom. Gršković nakon Prvog svjetskog rata napušta svećenički poziv. Izvor: <https://www.pilar.hr/wp->

objavljen program oslobođenja od Austro-Ugarske i sjedinjenja s Kraljevinama Srbijom i Crnom Gorom. Poslije ovoga sabora, većina Hrvata u Americi i Kanadi, kao i većina članova NHZ-a, priklonili su se ideji južnoslavenskog uređenja. U tom duhu je pisao i Zajedničar, tjedne novine NHZ-a. Međutim, bilo je i naših iseljenika koji nisu vidjeli na taj način rješenje hrvatskog narodnog pitanja, a među njima se posebno istaknuo Franjo Zotti i njegov njujorški Narodni list. Zotti i njegove pristaše zagovaraju, pak rješavanje hrvatskog pitanja u okviru Austro-Ugarske. Na meti ove grupacije bio je posebno Josip Marohnić, kojemu su također prigovarali da se učlanio u Jugoslavenski odbor, čiji rad narušava američku neutralnost⁴² i time se, kao američki građanin, postavlja protivno službenoj politici Sjedinjenih Američkih Država.

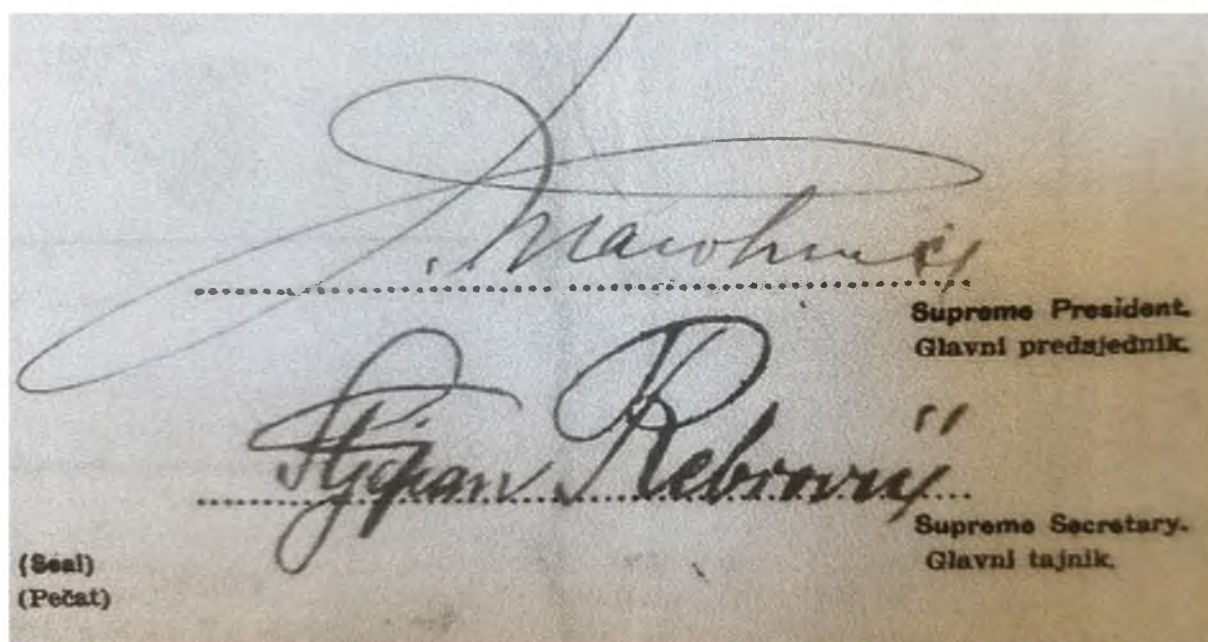
Godine 1916. osnovano je u Pittsburghu *Jugoslavensko narodno vijeće*, a čine ga predstavnici iseljeničkih organizacija Hrvata, Srba i Slovenaca koje imaju ogranke u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi. Sjedište mu je u Clevelandu, pa potom u Washingtonu. Već je iz samog naziva razvidno kako ovo vijeće zastupa ideju stvaranja zajedničke južnoslavenske države. Josip Marohnić je na osnivačkoj sjednici izabran u Izvršni odbor.

Iz svega navedenog u vezi njegova političkog istupanja i djelovanja, može se zaključiti da je Marohnić isprva po političkim pogledima pravaš. Tome svakako pridonosi činjenica da je u Ameriku emigrirao iz Hreljina u kojem je u drugoj

content/uploads/2020/10/Leksikon_hrvatskoga_iseljenistva_i_manjina_full.pdf (pristupljeno 10. kolovoza 2022.).

⁴² SAD su na početku Prvog svjetskog rata zauzimale neutralnu poziciju, a u rat su se uključile na strani Antante tek 1917.

polovici XIX. stoljeća prevladavala pravaška politička ideja⁴³. Njegovo kasnije pristupanje pobornicima južnoslavenskog ujedinjenja nije nikakav izuzetak. Većina hrvatskih političara s kraja XIX. i početka XX. stoljeća od zagriženih pravaša postaju pristalice ujedinjenja hrvatskih zemalja sa Srbijom i Crnom Gorom (primjerice, Niko Gršković, Ante Tresić Pavičić, Juraj Biankini, Matko Laginja...). No valja svakako naglasiti da je većina tih hrvatskih političara, koji su pred Prvi svjetski rat ili za njegova trajanja vidjeli rješenje hrvatskog nacionalnog pitanja u Jugoslaviji, ostala duboko razočarana u novu državu koju su stvarali. To nije bila ona zajednica za koju su se oni zalagali i borili svim sredstvima. Možemo pretpostaviti da bi među njima bio i Marohnić da je poživio duže.

No nikada, do zadnjeg daha nije zaboravio milu hrvatsku domovinu, kršno Primorje i rodno mjesto. Umro je u Pittsburghu 1921. godine u pedeset i petoj godini života. Njegova smrt došla je neočekivano, poslije kratke bolesti od nepuna

⁴³ Ante Starčević, utemeljitelj i glavni ideolog Hrvatske stranke prava, izabran je u Hrvatski sabor prvi puta 1861. godine kao zastupnik kotara Hreljin-Grobnik.

četiri dana. U Zajedničaru br. 2, godina XVI. od 2. veljače 1921. godine objavljena je vijest:

Kratki, potresni brzojavi 'Glavni predsjednik N. H. Zajednice Josip Marohnić, umro je u nedjelju 23. siječnja, sprovod u srijedu 26. siječnja' pronieše tužni glas diljem Amerike gdje imade Hrvata i odsjeka naše organizacije, da je Narodnu Hrvatsku Zajednicu zadesio preteški udarac usljed gubitka njezinog zaslužnog, dugogodišnjeg glavnog predsjednika, neumornog i neustrašivog radnika za boljak najveće hrvatske organizacije i hrvatskog iseljenog naroda.

Isti broj Zajedničara posvećen je u cijelosti Marohniću. Među mnogobrojnim nekrolozima i člancima u kojima se govori o pokojnikovu radu na dobrobit Hrvata u Americi, objavljuje se i posmrtni govor Vinka Vuka, potpredsjednika NHZ-a⁴⁴:

Danas, u srijedu 26. januara polažemo u grob mrtvo tijelo Josipa Marohnića. S njime gubimo jednoga od osnivatelja i prvaka Narodne hrvatske Zajednice i svega što mi Hrvati kao narod ovdje imademo. Nije bilo pokreta na narodnom polju, u kojem Josip Marohnić nije sudjelovao. Kod osnivanja kulturnih, političkih i dobrotvornih društava on je svoje doprinesao riječju i djelom, savjetom i novčanim doprinosima. Po njegovim mnogobrojnim dobrim djelima za naš narod ne samo ovdje, nego u domovini, mi ga ne ubrađamo među najzaslužnije, nego bez sustezanja kažemo, da je Josip Marohnić bio naš najzaslužniji čovjek u Americi.

⁴⁴ Glavni odbor NHZ-a sastao se 24. siječnja 1921. godine (dan nakon Marohnićeve smrti), a isti broj Zajedničara je s te sjednice prenio sljedeći zaključak: *Pošto je brat Vinko Vuk bio izabran za potpredsjednika i pošto on po pravilima imade da popuni mjesto predsjednika u slučaju ispražnjenja mjesta ili smrti; s toga zaključujemo da će brat Vinko Vuk od danas preuzeti i vršiti dužnost predsjednika u svim stvarima kako je to predviđeno pravilima.* Vuk je kratko obnašao ovu dužnost, od ove sjednice Glavnog odbora do listopada iste godine.

**Bista Josipa Marohnića postavljena 21. travnja 2023. godine
ispred njegove rodne kuće,
rad akademske kiparice Tatjane Kostanjević.**

Pokopan je u Pittsburghu, na hrvatskom groblju uz crkvu sv. Nikole. Daleko od svojeg Hreljina ...*predaleko od svog roda i od svoje Domovine sudbina mu grobak pada, predaleko od svog roda...* kako je proročanski napisao u jednoj od svojih pjesama. To je bila njegova iseljenička sudbina. Istovjetna stotinama drugih hreljinskih i tisućama drugih hrvatskih usuda. Njegov fatum je bio, ipak, i poseban. To svjedoči i danas, a prošlo je više od stoljeća, njegovo djelo na kojem su Hrvati Amerike, kao na svojevrsnom temelju, izgradili svoje zajedništvo i očuvali svoj identitet. Na četrnaestoj konvenciji održanoj 1921. godine u Pittsburghu odana mu je počast, a usvojen je posebnom rezolucijom prijedlog Nike Grškovića o podizanju spomenika Josipu Marohniću u Pittsburghu. Tekst rezolucije glasi: *Taj spomenik neka bude znak priznanja njemu, koji je savjesno i požrtvovno kroz dugi niz godina radio za dobrobit NHZ-a i njezina članstva, koji je uložio sve svoje lijepe sposobnosti i veliku energiju posvetio veličini i napretku NHZ-a* (iz zapisnika četrnaeste konvencije). Ovaj spomenik nije nikada podignut u Pittsburghu, ali mu je stotinu i nešto više godina nakon njegove smrti otkrivena bista uz obnovljeni rodni dom. Bilo je to 21. travnja 2023. godine.

Josipa Marohnića se u dosadašnjim znanstvenim radovima o hrvatskom iseljeništvu obrađuje površno, periferno, prigodničarski i stereotipno. Ova studija je prva koja se isključivo i detaljno bavi njegovim životom i djelom. To može biti jedan mali korak kojim bi se u domovini vratio dug prema lideru *Narodne hrvatske zajednice* (danas *Hrvatske bratske zajednice*) koji je ovo fraternalističko, dobrotvorno društvo postavio na stabilne noge. Zahvaljujući upravo tome, i dan danas je respektabilna organizacija i kamen temeljac hrvatskog identiteta za potomke Hrvata u Sjedinjenim Američkim Državama. Njegov doprinos NHZ-u sumirat će najbolje tablica o povećanju broja članova i kapitala od 1897., kada Marohnić postaje glavni knjigovođa i računovođa, do 1921. godine kada prestaje njegovo predsjedavanje *Narodnom hrvatskom zajednicom*.

Povećanje broja članova i kapitala NHZ

GODINA	BROJ ČLANOVA NHZ-a	KAPITAL NHZ-a
1897.	2.679	3.229,58 \$
1921.	38.517	1.126.979 \$
povećanje	puta 14,38	puta 348,96

Vrijednost dolara

1897.	1921.	2022.
3.229,58 \$	-	115.489,78 \$
-	1.126.979 \$	16.194.688,23 \$

Godine 1897., kada Marohnić postaje financijski upravitelj NHZ-a, vrijednost njezine imovine je iznosila 3.229,58 tadašnjih američkih dolara što je odgovarajuće za 115.489,78 današnjih dolara. U godini Marohnićeve smrti, imovina NHZ-a je vrijedna 1.126.979 dolara, što preračunato iznosi 16.194.688,23 današnja dolara. Porast vrijednosti imovine NHZ-a u ovom dvadeset i četvero godišnjem razdoblju iznosi nešto više od 140 puta! I to, samo za sebe, govori o tome kolika je važnost Josipa Marohnića u povijesti nekadašnje *Narodne hrvatske zajednice*, a danas *Hrvatske bratske zajednice*!

III. MAROHNIĆEVA PISANA OSTAVŠTINA

**(tiskar, nakladnik, urednik, knjižar, anglist, novinar,
spisatelj, publicist i pjesnik)**

Neizbrisiv trag u hrvatskom iseljeničkom svemiru Marohnić ostavlja kroz tiskovine i pisanu riječ. U Alleghenyju utemeljuje prvu hrvatsku knjižaru u Americi (službeni nazivi: *Hrvatska knjižara Josipa Marohnića*, *Prva američka hrvatska knjižara*, *Prva hrvatska knjižara u Americi* i *Knjižara Josipa Marohnića*) čije je sjedište bilo u E. Ohio Street (na brojevima 605, 1416 i 1420), Allegheny, Pa. U njegovoj nakladi tiskaju se poučne knjige, početnice, gramatike, rječnici, kalendari, romani, pripovijetke, kazališna djela, šaljive knjige, pjesmarice, sanovnici, gatke i igre, zemljovid i albumi, povjesnice, katolički molitvenici, almanasi, domoljubne i nabožne knjige. Još u Chicagu 1895. godine tiska almanah *Zdravka Mužine*⁴⁵ *Hrvatsko-amerikanska Danica*. U Alleghenyju tiska 1898. godine kalendar *Hrvatsku vilu*, slijede almanasi *Domobran i orao*, *Almanah America*, pa kalendari *Amerikansko-hrvatski koledar*, *Koledar hrvatskog svijeta*, *Zajedničarski kalendar*, *Sokolski kalendar*, *Danica kalendar*... Godine 1899.

⁴⁵ Zdravko Mužina (Sušak, 1869. – Chicago, 1909.). Od 1892. godine živi u Americi. Jedan od pionira hrvatskog novinarstva u Americi, djeluje u Pittsburghu i Chicagu. Idejni osnivač i jedan od utemeljitelja *Hrvatske zajednice* (kasnije *Narodne hrvatske zajednice* i *Hrvatske bratske zajednice*). Osniva i prvu katoličku župu na sjevernoameričkom tlu – župu sv. Nikole u Alleghenyju 1894. godine. Izvor: https://www.pilar.hr/wp-content/uploads/2020/10/Leksikon_hrvatskoga_iseljenistva_i_manjina_full.pdf (pristupljeno 19. kolovoza 2022.).

uređuje humoristički mjesečnik Brico⁴⁶, utemeljitelj je i suradnik, a jedno vrijeme i urednik Hrvatskog glasnika⁴⁷.

⁴⁶ Prvi broj ovih humorističkih novina izlazi 15. ožujka 1898. godine u Alleghenyju, a njihov osnivač je bio Josip Dobroslav Božić, prvi župnik u hrvatskoj župi sv. Nikole u Alleghenyju.

⁴⁷ Hrvatski iseljenički tjednik koji od 1909. do 1932. godine izlazi u Chicagu i povremeno u Pittsburghu.

Moramo znati da je to vrijeme bez televizije i interneta, a tiskovine su jedino sredstvo za zabavu, edukaciju i informaciju. Marohnić, kao tiskar, knjižar, nakladnik i pisac iseljene Hrvatske omogućava Hrvatima Amerike⁴⁸ sve to svojim marom na književnom polju i svojim trudom u tiskanju i izdavanju tiskovina koje poučavaju, informiraju i zabavljaju hrvatski narod u Americi. Osim toga, Marohnić svoju knjižaru opskrbljuje knjigama iz domovine, tako da našim ljudima u Americi omogućuje redovito praćenje hrvatske književnosti i publicistike. O tome će sam Marohnić u reklamnoj brošuri *Prve američke hrvatske knjižare Popis i cjenik knjiga*, Allegheny, 1901., napisati:

Rodoljubna i kršćanska dužnost mi nalaže da moju knjižaru, već dobro opskrbljenu svakovrsnim poučnim i zabavnim knjigama, obogatim osobitim načinom knjigama s pobožnosti i molitve. Hrvatski je narod daleko poznat radi svoje bogoljubnosti i privrženosti katoličkoj vjeri svojih pradjedova; on je ostao vjeran nebeskom nauku i sačuvao si riječ Božju u svom srcu, iz kojih danomice crpi slatki duševni mir i razloge čudorednosti, što ga karakterizuje izmedju ostalih naroda... Zato, poznajući okolnosti hrvatskoga naroda u Americi, i želeći da mu se prirođeni duh bogoljubnosti kao skupocjeno narodno blago i nadalje usčuva, ovu bogatu sbirku molitvenika priredih, te ju svome narodu kao i njegovim pastirom i učiteljem toplo preporučam.

⁴⁸ I ne samo Hrvatima u Sjevernoj Americi već i svim južnim Slavenima, budući ni Slovenci, ni Srbi nisi u Sjedinjenim Državama ili u Kanadi imali nakladnika, tiskara i autora kao što je to bio Marohnić. Stoga su svi oni nabavljali i koristili Marohnićeve rječnike, listare, priručnike, publicistička i beletristička izdanja.

Hrvatski molitvenici.

- Zvončec Nebeski.** Objavljeni katolički molitvenik, sa koledarom, misnim slikama i križnim putem, te okičen raznim molitvama i pjesmama. — 397 strana.
- Put u Nebo.** Katolički molitvenik, namijenjen bogoljubnim dušam kršćanskim, sadržavajući sve potrebite molitve i pjesme. — 448 strana.
- Slava Bogu, a Mir Ljudem.** Molitvenik za katolički svijet, sa koledarom, misnim slikama i križnim putem, te svima potrebitima molitvama itd. — 512 strana.
- Vienac Bogoljubnosti.** Katolički molitvenik sa lepim kršćanskim molitvama i pjesmama, te krasno izradjenim slikama križnog puta itd. — 320 strana.
- Put u Raj.** Molitvenik, okičen krasnim crkvenim molitvama i pjesmama. — 384 strana.
- Pomolimo se.** Katolički molitvenik sa različitim crkvenim molitvama i pjesmama, krunicom, itd. — 448 strana.
- Utjeha starosti.** Molitvenik za katolike godinama starije, štampan sa velikim slovima, sadržaje sve potrebite molitve i pjesme. — 448 strana.
- Kita Bogoljubnosti.** Katolički molitvenik za duše kršćanske, sa lepim molitvama i pjesmama, te slikama križnog puta, itd. — 320 strana.
- Slava Bogu.** Molitvenik za ženski spol. — 444 strana.
- Vjera, ufanje i ljubav.** Bogato uredjen i urešen katolički molitvenik sa raznim molitvama i pjesmama. — 511 strana.
- Molitvena knjižica.** Katolički molitvenik sa misnim slikama, te raznim bogoljubnim molitvama i pjesmama. — 470 strana.
- Prava Pobožnost.** Katolički molitvenik sa koledarom i raznim slikama, te molitvama itd. — 470 strana.
- Razgovor s Bogom.** Molitvenik za katolički svijet, sa potrebitim molitvama i pjesmama. — 400 strana.
- Maria pomoćnica Kršćana.** Molitvenik, da se pravovjerne duše zaljube u premilu majku Isusovu. — 441 strana.
- Vrtić Gospodnji.** Maleni katolički molitvenik za one, koji vole liepe malene molitvenike. — 192 strana.
- Zaručnica Isusova.** Molitvenik za djevojke. — 171 strana.
- Hvaljen Isus, Marija i Josip.** Katolički molitvenik za bogoljubni kršćanski svijet, sa raznim slikama i molitvama. 524 strana.
- Isus prijatelj djece.** Poučna i molitvena knjižica za dobru djecu, koju i odrasli rabiti mogu. — 225 strana.
- Jaganče Božji.** Molitvena knjižica, namijenjena mladjem naraštaju. Razne molitve, pjesme i slike. — 191 strana.
- Andjel čuvar.** Maleni molitvenik za djecu. — 190 strana.

Njekoje opazke.

- Razgovor s Bogom, dobiva se u uvezu broj 4, 7, 11, i 16.
Molitvena knjižica, dobiva se u uvezu broj 2, 3, 7, i 11.
Slava Bogu, ženski molitvenik, dobiva se samo u uvezu broj.
Prava pobožnost, dobiva se u uvezu broj 3, 4, 7, i 11.
Zaručnica Isusova, dobiva se u uvezu broj 6.
Vrtić Gospodnji, dobiva se samo u finoj koži. Cijena jedan dolar i 25 ct.
Na zahtjev, koji hrvatski tili slovenski molitvenik, može se imati u svakom uvezu, naznačenom u ovom cjeniku.

U njegovoj knjižari mogla su se pronaći raznovrsna književna djela i publikacije, bilo da su objavljena u nakladi njegove knjižare ili se radilo o domovinskom izdanju koje se posredstvom njegove knjižare moglo nabaviti u Americi. Iz reklamnih brošura Hrvatske knjižare Josipa Marohnića, obično nazvanih *Popis i cjenik knjiga*, vidljivo je kako su naši ljudi diljem Amerike mogli nabavljati *hrvatske i slovenske katoličke molitvenike; poviestne knjige* (između ostalog *Povijest Hrvata, Hrvatski pokret g. 1848. ili rat s Magjarima, Znameniti Hrvati, Napoleon u Ruskoj, Urota Zrinjsko-Frankopanska, Francuzka revolucija sa slikama, Biela gospa s Trsat grada, Viški boj, Glasoviti muževi staroga veka*); *bogoljubne i nabožne knjige* (kao npr. *Sveto pismo staroga i novoga zavjeta, Život svetaca i svetica božjih, Majka božja Lurdska, Katekizam, Život Katoličke crkve, Napjev crkvenih pjesamam, Sveti križni put...*); *romani i pripoviedke* (*Kletva, najveći hrvatski roman od A. Šenoe, Lišće, krasne crtice, napisao Fran Mažuranić, Nestalo 86.000 talira, kriminalni roman iz američkoga života, Miljenko i Dobrila, historični roman iz dalmatinskoga života, Začudjeni svatovi, krasni roman, Bitka na Krbavskom polju, Primorci, roman E. Kumičića...*); *poučne knjige; početnice, gramatike i riečnici; Različite knjige; Koledari; Pjesme narodne; Sanovnici, gatke i igre; Zemljovidi i albumi; Kazališna djela; Šaljive knjige; Pjesme umjetne* (*Žumberačke elegije pjesme Jovana Hranilovića, Ružmarinke pjesme A. Harambašića, Izabrane pjesme Augusta Šenoe, Osman od Ivana Gundulića...*).

Marohnićeva knjižara ima i svoj zlatarski odjel gdje se kupi najbolje i najjeftinije ure, prstene, medaljone, lance, igle, gumbove i tolike druge zlatarske stvari i predmeti.

Ni ljubitelji glasbe neće biti uskraćeni, jer kako piše promidžbena poruka, *tambure, harmonike, svirale (dvojnice) gusle i ostale muzikalne predmete dobije se kod Knjižare Josipa Marohnića.*

Gdje se kupi

najbolje i najjeftinije

URE * * *

PRSTENE *

MEDALJONE,

LANCE * *

IGLE * * *

GUMBOVE *

i tolike druge zlatarske

stvari i predmeti?

U zlatarskom

Odjelu knjižare

J. Marohnić.

Allegheny, Pa.

Veliki cjenik silje

se na zahtjev

badava.

Broj 148.

Ura je izradjena od čistoga finoga nikela, sa jednim poklopcem, koji se odvija. Poklopac se može imati čisti ili urešen sa raznim slikama. Veoma jaka i dobra ura. Ciena \$3,25.

Broj 153.

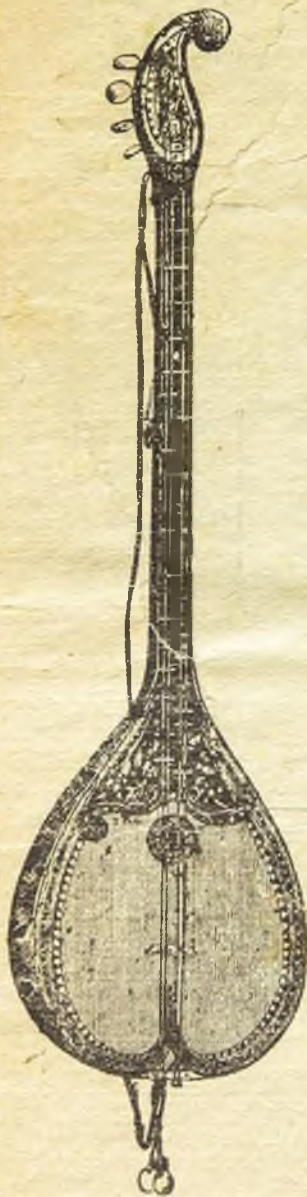
Veoma čvrsta i lijepa ura izradjena od finoga nikela. Imade dva poklopa, koji se mogu imati čisti ili urešeni sa raznim slikama.

Obskrbljena sa 7 kamena American strojem stoji: \$3,75.

55, 38, 33, 35

Jesi li ljubitelj glasbe?

TAMBURE

HARMONIKE

SVIRALE (dvojnice)

GUSLE

I ostale muzikalne predmete
dobije se kod

Knjižare Josipa Marohnica,
Allegheny, - - Penna.

VELIKI CJENIK ŠILJE SE NA
ZAHTJEV BADAVA.

Sanovnici, gatke i igre.

Nova velika misirska sanja-rica sa 2474 tumačenja sa- njah. 15	Najnoviji egipatski sanov- nik 20c
Madjioničar , ili društveni zabavljač spomoću karata, računa, fizike, kemije i br- zine ruku..... 30c	Najveći sanovnik , perzij- sko-egipatski 25c
Najnoviji sanovnik Marie Lenorman. Sa vječnim ko- ledarom, lutrijašem, doma- maćim liekarom itd..... 40c	Najveći sanovnik, planetar i lutrijaš sa 540 slika, gata- licom i planetarom, te sa opisom 12 nebeskih znako- va. Novo izdanje. Vezano 50c
	Gatalica sa dvie kocke. No- vo izdanje..... 25c

Zemljovid i Albumi.

Album grada Zagreba . Tvr- do i ukusno vezano 50c	Zemljovid Hrvatske i Sla- vonije , priredio F. Stekla- sa, 275 cm. širine, 145 cm. visine. Ciena na platnu na- petom \$9 00
Album grada Chicaga 25c	Zemljovid Austro-Ugarske monarkije . Crtao J. Bauer, hrvatski priredio Prof. P. Matković, 170 cm. širine, 150 visine. Ciena na platnu napetom \$8 00
Zemljovid Hrvatske i Slavo- nije 10c	
Zemljovid Hrvatske, Slavo- nije, Dalmacie, Bosne, Her- cegovine i Istre \$1.00	

Ova posljednja dva zemljovida, preporučaju se
društvima za svoje dvorane. :: :: :: :: ::

Marohnić, kao nakladnik, izdaje čak i sjećanja Giacomina Casanove (1725. – 1798.) pod naslovom *Memoari Jakova Casanove galantnog pustolova osamnaestog stoljeća* i to, kako stoji na naslovnici kao *prvo potpuno i neskrraćeno izdanje*.

DINARA

DINARA

MEMOARI JAKOVA CASANOVE

galantnog pustolova osamnaestog veka

Prvo potpuno
neskraćeno izdanje.

Ilustrirao
Fabbio Fabbio.

NAKLADOM KNJIŽARE
JOSIPA MAROHNICA
605 E. OHIO STREET, N. S. PITTSBURGH, PA.
NA PRODAJI U KNJIŽARI ST. KUGLI, ZAGREB.

1868

Knjiga je izdana 1921., iste godine u kojoj je Marohnić i preminuo. Za pretpostaviti je kako je knjiga finalizirana nakon njegove smrti (Marohnić je umro 23. siječnja), ali je u svakom slučaju sam Marohnić pripremao njezino objavljivanje. Ne znamo tko je prevoditelj, jer se to u impresumu ne navodi, ali znamo da je ilustrator poznati talijanski likovni umjetnik Fabbio Fabbi (1861. – 1946.). U predgovoru je nepotpisani urednik napisao, između ostalog, i sljedeće:

...Nismo žalili znatnog troška da nabavimo originalne ilustracije Fabbija Fabbi, radjene sa mnogo umetničkog smisla i razumevanja historične epohe u kojoj je živeo Casanova...

Primjećuje se iz ove jedne jedine rečenice predgovora da urednik piše ekavicom, a takav je i cijeli prijevod. No ne može se govoriti da se radi o srpskom tekstu, jer se i u predgovoru i u Casanovininim memoarima rabi hrvatski leksik i sintaksa. Najvjerojatnije se radi o ekavizaciji hrvatskog jezika koja je bila posebno prisutna među hrvatskim književnicima u godinama nakon Velikoga rata (Miroslav Krleža, Tin Ujević, August Cesarec, Vjekoslav Majer, Dobriša Cesarić, Antun Branko Šimić i ostali) i bila je zamišljena kao dio procesa stvaranja zajedničkog *jugoslavenskog* jezika. Uostalom, i na prvoj unutrašnjoj stanici ističe se da se radi o *prvom potpunom, neskrćenom jugoslavenskom* izdanju. U tom kontekstu zanimljiva je i promjena naziva izdavača, pa to više nije *Prva hrvatska knjižara u Americi*, već se knjiga objavljuje nakladom *Knjižare Josipa Marohnića*. Iz naziva se, dakle, izostavlja pridjev *hrvatska*⁴⁹!

⁴⁹ Ovu promjenu naziva knjižare možemo usporediti s mijenjanjem imena lista Svijet, čiji je osnivač, vlasnik i urednik Niko Gršković. Novine izlaze od 1912. godine kao Hrvatski svijet, od 1917. godine su Jugoslavenski svijet, a od 1922. godine to je Svijet. Naziv ovih novina govori o političkoj orijentaciji Nike Grškovića, koja je prvo pravaška, nakon toga jugoslavenska i na kraju slijedi razočarenje u jugoslavenski režim (o tome vidi više u bilješci 38).

Najstarija i najveća hrvatska knjižara u Americi

JOSIP MAROHNIC

605 E. OHIO STREET, N. S. PITTSBURGH, PA.

preporuča slijedeće Riječnike i Razgovore:

Žepni hrvatsko-engleski Riječnik,

s točnim izgovorom i značenjem svake riječi, priredio odvjetnik F. A. Bogadek.
Riječnik broji do 15.000 riječi. Fino uvezan stoji jedan dolar.

Veliki hrvatsko-engleski i englesko-hrvatski Riječnik,

s točnim izgovorom i značenjem svake riječi, priredio odvjetnik F. A. Bogadek.
Ovaj veliki Riječnik ima do 45 hiljada riječi, te poseban Dodatak u kojem su alfabetičnim redom naznačena imena: riba, životinja, ptica, voća, cvijeća, biljka, ruda, te imena i popis pučanstva svjetskih gradova, kao i svih mjesta i gradova u Sjedinjenim Državama Amerike. Ovo je najbolji i najpotpuniji hrvatsko-engleski i englesko-hrvatski Riječnik. Ukusno uvezan stoji četiri dolara.

Žepni englesko-hrvatski Riječnik,

s točnim izgovorom i značenjem svake riječi, priredio odvjetnik F. A. Bogadek.
Ovaj Riječnik broji do 25 hiljada riječi. Fino uvezan stoji dva dolara.

Žepni englesko-hrvatski Riječnik,

ima preko 12 hiljada riječi. Ukusno uvezan stoji 75 ct.

Žepni hrvatsko-engleski Razgovori i Riječnik.

Razgovori obuhvaćaju 59 vježba, te se može svatko veoma lako naučiti govoriti engleski. Cijena 75 ct.

Na zahtjev šaljemo besplatno naš veliki ilustrirani cijenik.

Naručbe i listove šaljite na:

KNJIŽARA JOSIP MAROHNIC

605 E. Ohio Street, N. S. Pittsburgh, Pa.

MEMOARI JAKOVA CASANOVE

galantnog pustolova osamnaestog veka.

Prvo potpuno, neskrraćeno jugoslavensko izdanje, s originalnim ilustracijama italijanskog slikara FABBIA FABBIA.

KNJIGA DRUGA: PUTNE I LJUBAVNE PUSTOLOVINE

obuhvaća 200 stranica na velikom formatu, s mnogobrojnim slikama, u najukusnijoj opremi. Cijena dva dolara.

Marohnić je i sam autor. Piše pjesme, povjesnice i studije o hrvatskom iseljeništvu. Prvi je pjesnik iseljene Hrvatske i rodonačelnik naše poezije u dijaspori, što zorno svjedoče i njegove pjesme sabrane u zbirkama *Jesenke* (1897.), *Amerikanke* (1900.), *Spomen pjesme* (1913.) i *Šaljive pjesme* (1913.). U ovom radu prikazano je pet Marohnićevih pjesama iz zbirke *Amerikanke*⁵⁰. One su ilustrativan prikaz njegova sveukupnog pjesništva kojeg književna teoretičarka Branka Kalogjera u svom radu *Književnost Hrvata u Sjedinjenim Američkim Državama*⁵¹ smješta u prvi period hrvatsko-američke književnosti od 1895. do 1920. godine te ih ocjenjuje kao *naivne pokušaje Hrvata u Americi da se izraze stihom ili prozom*. Može se prihvatiti ova ocjena po kojoj su Marohnićeve pjesme *naivni pokušaji*, ali uz uvažavanje činjenice da su nastale pod tuđim nebom, daleko od domovine, a da je njegova zbirka *Jesenke* iz 1897. godine prva zbirka hrvatskih stihova ispjevanih i objavljenih u dijaspori. Dakle, radi se o pjesmama pisanim u preporodnoj maniri pod snažnim utjecajem narodnih usmenih pjesama, koje su pisane s nakanom očuvanja narodne svijesti i zajedništva hrvatskog naroda u tuđini⁵². Te njegove pjesme imale su ciljanu publiku – naše iseljenike u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi, a svrha im je bila poticanje ljubavi prema domovini i čuvanje materinjeg jezika u stranom svijetu. Stoga i kritičarske ocjene o *naivnim poetskim pokušajima* u Marohnićevu pjesništvu ne smijemo uzimati zdravo za gotovo.

Ako je Marohnić prvi pjesnik iseljene Hrvatske i ako su njegove pjesmarice prve hrvatske zbirke tiskane u iseljeništvu, tada svakako zaslužuje svoje mjesto u povijesti hrvatske književnosti i pozornost teoretičara i povjesničara naše književnosti!

⁵⁰ Vidi poglavlje *Marohnićev spomenar*.

⁵¹ *Fluminensia*, god. 8., br. 1-2, Rijeka, 1996.

⁵² Zato neka ne čudi podatak da je Marohnić 1913. godine, u nakladi svoje knjižare, objavio i *Veliku narodnu hrvatsku pjesmaricu*.

Josip Marohnić 1902. i 1903. godine izdaje svoja dva kapitalna publicistička djela. Prvo je *Popis Hrvata u Americi i kratki opis Sjedinjenih Država sa zemljovidnim kartama*. Stvaranje ovoga popisa opisuje Marohnić ovim riječima:

... uviđajući da je, pako, od velike potrebe znati koliko po prilici živi Hrvata u Sjevernoj Americi i u kojim državama, mjestima i gradovima i kakvim se poslom bave, stoga sam prošle godine razaslao na poznate Hrvate tiskalice s molbom da mi jave koliko po prilici imade hrvatskog naroda u tom dotičnom mjestu. Narod se momu pozivu dobrovoljno odazvao i rezultat jest da se danas znade približan broj Hrvata u Sjedinjenim Državama. Dakako, mnogome će obliti rumen lice kada pročita da nas ima u Sjedinjenim Državama preko sto i dvadeset hiljada.

Ne radi se o klasičnom popisu stanovništva u današnjem smislu, već o podacima dobivenim od Marohnićevih suradnika iz cijele Amerike koji su mu na posebnoj tiskalici dostavili obavijesti o hrvatskim iseljenicima u tom dijelu Amerike. Marohnić je te podatke objedinio za svaku američku saveznu državu. Za primjer ćemo navesti kako to izgleda za Montanu:

... Oko šest hiljada Hrvata živi u državi Montani. Oni su uposleni u talionici srebra, zlata i inih skupocijenih kovina. Mnogi se bave klesarstvom i zidarstvom, te raznom trgovinom. Najviše Hrvata imade u Anacondi, Butte City, Great Falls-u i East Helen-a. Osim toga nalazi se više Hrvata u Belt-u, Aldrige, Philisburg, Canyon-u, Ferry, Gunderson-u, Lewistoen-u, Kismet-u, Columbus-u, Albright-u, Ennes-u, Belle, Misoula, Iron Mountain-u, Billings-u, Barker-u, Ne hard-u, Stockett-u, Deep-u, Creck-u i Little Chicago. 'Narodna hrvatska zajednica' imade 16 odsjeka... U Anacondi podigli su Hrvati pred više godina svoju crkvu. To je jedina hrvatska crkva u Americi, koja je građena od čistog kamena. Crkva imade do 500 sjedala. Buduć crkva neima hrvatskog svećenika, to je vrlo slabo poznata Hrvatima u Americi.

Na kraju se daju podaci za cijele Sjedinjene Američke Države i za sjeverno američki kontinent: *... Dakle, broj Hrvata u Sjed. Državama bio bi 112.995. K tomu pribrojiti Hrvate nalazeće se u vojničtvu, uposlene kod raznih željeznica, parobroda i. t. d. do 10.000. U Kanadi i Meksiku do 2.000. Ukupno dakle 124.995.*

U vrijeme kada je tiskana, ova knjiga je služila kao zemljovidni vodič američkim Hrvatima u traženju zaposlenja, bolje plaćenog radnog mjesta ili boljih uvjeta za život i rad. Danas je ona prvorazredni povijesni dokument i vjerodostojna slika prvog vala hrvatskih useljenika na sjevernoameričkom kontinentu. Malo koji europski narod se time može podičiti, a Hrvati to mogu upravo zahvaljujući Marohniću!

Odjel za popis Hrvatskoga naroda u Americi.

JOSIP MAROHNIC.

HRVATSKA KNJIZARA
(CROATIAN BOOKSTORE.)

Albgheny, Pa. _____ 190__

Popis Hrvata u Americi.

Ja nite potpisani ovime izjavljujem, da u ovome mjestu, koje se zove *East Helena* imade po prilici hrvatskoga naroda *135*.

Nadalje u ovoj državi, koliko je meni poznato, živu Hrvati u slijedećim mjestima: *Helena, Pa. u Sjevernoj državi, odavde 5 milja. Broj Hrvatskih stanov. 50. Great Falls. Butte. Anaconda. Radi će vam točnije, za ostala mjesta.*

Dano u *East Helena* dne *3. Siječnja* 1902.

Pozdrav
O. Marohnić

Skladište
na sljedećih poslužih, računalnih i kaljivih hrvatskih knjiga

- Naodređena, govornika, pjevačica i pjesmovnika.
- Hrvatsko-ugledskih razgovora, riječnika i gramatika.
- Hrvatsko-objavljivačkih slavnica i riječnika.
- Hrvatskih molitvenika, himni i bogoslovnih knjiga.
- Radnje imade sve hrvatske nasloze.
- Tisnići papir za sgodnima nadpis.
- Pili po cijen.

Drugo njegovo djelo od posebne važnosti tiskano 1903. godine je *Povijest Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike*. Nakon osamdeset i devet godina, doživjelo je i drugo, domovinsko izdanje u nakladi Azur Journala s predgovorom Ive Smoljana⁵³. S ovom knjigom Marohnić želi upoznati hrvatske useljenike s Amerikom, njihovom novom domovinom i na taj način im olakšati prilagodbu na novu sredinu. .

U predgovoru drugog izdanja Marohnićeve *Povijesti Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike*, Ivo Smoljan je napisao:

...Marohnićeva književna aktivnost udarila je početke hrvatske književnosti u SAD... On tiska pjesme, priče, sadržaje iz hrvatskog seljačkog života, nacionalnog folklora, narodnih pjesama, te narodne, historijske epske pjesme. Marohnić je definitivno zasnovao popularnu hrvatsku književnost u SAD. Treba spomenuti njegovu 'Veliku narodnu hrvatsku pjesmaricu', knjigu s preko 700 stranica, koja je imala prosvjetiteljsku i odgojnu ulogu među Hrvatima. Marohnić je prvi iseljenički pjesnik... Sve te radove prožeo je dubokim smislom za očuvanje i prosperitet hrvatske etničke zajednice u SAD. Koliko se zanimao za Ameriku da bi je bolje upoznao i bio joj bliži najbolje pokazuje njegova knjiga 'Povijest Sjedinjenih Država', koja je malo poznata i među Hrvatima u SAD, no u nas u Hrvatskoj gotovo nepoznata. Izvorni element, starosjedioce Amerike opisao je u pojedinostima tako vjerno da se i danas čita sa zanimljivošću i ponekim otkrićem....

Usprkos svih ovih postignuća koje je Marohnić ostvario samo na književnom polju, da ne spominjemo rad i djelovanje u NHZ-u, o njemu ne postoji natuknica

⁵³ Ivo Smoljan (1926. – 2003.) publicist i pisac. Od 1973. do 1990. godine uređivao je Maticu časopis *Hrvatske matice iseljenika*. Najveći dio njegova stvaralaštva posvećen je temama vezanim uz prekooceansko iseljeništvo.

ni u *Leksikonu hrvatske književnosti*⁵⁴, ni u *Leksikonu hrvatskih pisaca*⁵⁵, ni u *Hrvatskom biografskom leksikonu*⁵⁶. Tek u *Hrvatskoj enciklopediji* Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, mrežno izdanje 2021. godine, mogu se pronaći ove osnovne obavijesti o njemu: „Marohnić, Josip, hrvatski iseljenički djelatnik (Hreljin, 12. XI. 1866. – Pittsburgh, 28. I. 1921.). U SAD se doselio 1894.; po zanimanju tipograf, ubrzo je otvorio vlastitu knjižaru i tiskaru u kojoj je uglavnom objavljivao knjige namijenjene hrvatskim iseljenicima. Suradivao je u više iseljeničkih glasila, a 1909. pokrenuo je tjednik Hrvatski glasnik. Godine 1909.-21. bio je predsjednik Narodne hrvatske zajednice (poslije Hrvatske bratske zajednice). Djela: *Opis Sjedinjenih Država* (1897.), *Popis Hrvata u Americi* (1902.), *Povijest Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike* (1903.) i dr.“⁵⁷

No mora se reći da su se u ovoj natuknici potkrale netočnosti koje ne priliče jednoj takvoj ustanovi kao što je *Leksikografski zavod Miroslava Krleže*. Naime, Marohnić nije umro 28. siječnja 1921. već 23. siječnja te godine. U Ameriku se nije doselio 1894. nego godinu prije, a predsjednik NHZ-a nije bio od 1909. jer je na tu dužnost izabran 1912. godine. U popisu djela nisu navedene pjesničke zbirke, ne spominje se njegov rad na rječnicima, listarima i gramatičkim priručnicima. *Popis Hrvata u Americi i kratki opis Sjedinjenih Država sa zemljovidnim kartama* je jedinstveno djelo objavljeno 1902. godine, a ne kako

⁵⁴ Izdavač Naprijed d. d., Zagreb, 1998.

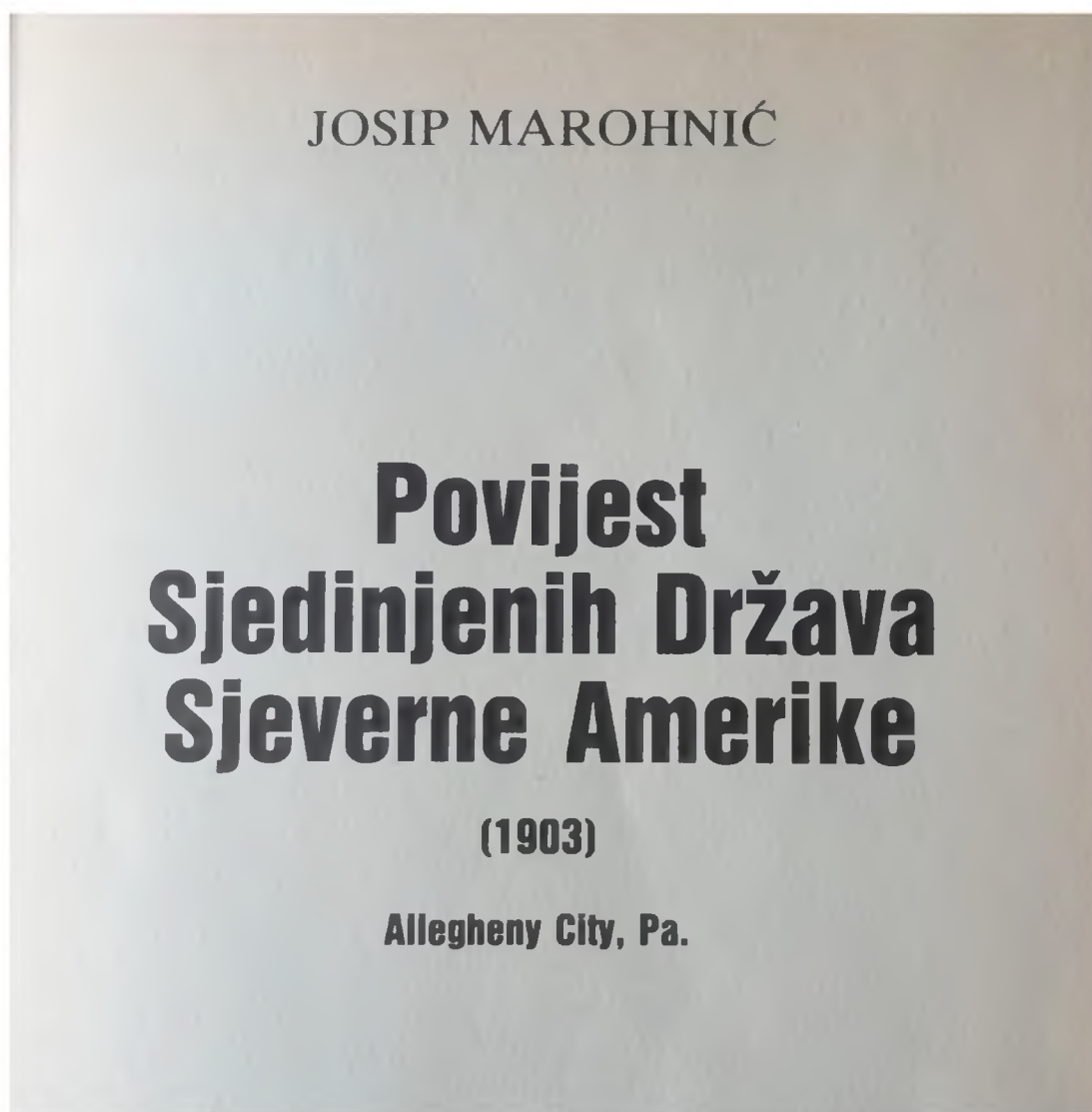
⁵⁵ Izdavač Školska knjiga, Zagreb, 2000.

⁵⁶ Leksikografski zavod Miroslav Krleža, mrežno izdanje, Zagreb, 2022.

⁵⁷ Marohnić, Josip. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 5. rujna 2022. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39069>>.

stoji u natuknici posebno *Opis Sjedinjenih Država* i zasebno *Popis Hrvata u Americi*.

U depoima NSK-a čuvaju se samo dvije izvorne knjige Josipa Marohnića. To je zbirka pjesama *Amerikanke* te *Popis Hrvata u Americi i kratki opis Sjedinjenih Država sa zemljovidnim kartama*. Treća knjiga, *Povijest Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike* je drugo izdanje tiskano 1992. godine.

Iz ovog popisa naslova iz Marohnićeva opusa koji su pohranjeni u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu razvidno je kako prva knjižnica u Hrvatskoj, koja bi trebala pomno čuvati cjelokupno tiskano blago hrvatskih autora, bez obzira na to gdje je nastalo, nema sva djela Josipa Marohnića. Vjerojatno se isto može reći

i za publikacije tiskane u njegovoj tiskari, a kojima je Marohnić bio ne samo tiskar, već nakladnik i urednik⁵⁸.

NSK nema pohranjene, recimo, njegove zbirke pjesama *Jesenke*, tiskanu 1897. godine te *Spomen pjesme* i *Šaljive pjesme* koje su objavljene 1913. godine. Nema niti *Veliku narodnu hrvatsku pjesmaricu*, tiskanu 1913. godine. Zatim, postoji više knjiga koje je Marohnić uredio, ponekad bio autor ili suautor i koje su tiskane u nakladi njegove *Hrvatske knjižnice u Americi*, ali nisu naznačene kao Marohnićeve. Primjer je *Hrvatsko-englezki ragovori i rječnik – Croatian English dialogue and dictionary*, Allegheny, 1902. godine. Ova se knjiga čuva u NSK, (primjerak 1129295 2,0 defektan, nedostaje naslovnica i str. 281-284, primjerak je i krivo uvezen), ali nije naznačena kao dio Marohnićeva opusa⁵⁹.

⁵⁸ ...valja napomenuti da u tiskarsko-nakladničkoj djelatnosti u 19. stoljeću nije postojala podjela rada kakvu susrećemo u 20. stoljeću. Tiskari su mahom bili i nakladnici... (Josip Luzer Rudolf Desselbrunner: tiskar, nakladnik i urednik – prvi dio, u: Luzer, Josip i Jelušić, Srećko Rudolf Desselbrunner tiskar, nakladnik i urednik, posebni otisak iz elektroničkog časopisa *Libellarium*, svezak 12, br. 1-2, 2021.

⁵⁹ Pregledom kataloga knjižnice Instituta za migracije i narodnosti, Gradske knjižnice Rijeka, Gradske knjižnice Zagreb i Gradske knjižnice Bakar utvrđeno je da niti jedna od navedenih knjižnica nema niti jedan primjerak bilo koje knjige kojoj bi autor, priređivač, urednik ili nakladnik bio Josip Marohnić. Za pretpostaviti je da niti jedna druga knjižnica u Hrvatskoj isto tako nema pohranjen niti jedna primjerak bilo koje Marohnićeve knjige. Izuzetak može biti samo drugo izdanje *Povijesti Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike* iz 1992. godine, koju ima i gradska biblioteka Rijeka, ali radi se o drugom izdanju tiskanom u Hrvatskoj sedamdesetak godina nakon Marohnićeve smrti.

Marohnićevi *Hrvatsko-englezki razgovori i rječnik*. Ovdje je fotografija naslovnice prvog izdanja iz 1902. ili drugog iz 1908. godine.

ENGLEZKI ALFABET I IZGOVOR.

(ENGLISH ALPHABET.)

Alfabet.	Alfabet.	Izgovor.	Alfabet.	Alfabet.	Izgovor.
A	a,	e,	N	n,	en.
B	b,	bi.	O	o,	ou.
C	c,	si.	P	p,	pi.
D	d,	di.	Q	q,	kju.
E	e,	i.	R	r,	ar.
F	f,	ef.	S	s,	es.
G	g,	dži.	T	t,	ti.
H	h,	č.	U	u,	ju.
I	i,	aj.	V	v,	vi (ui).
J	j,	džej	W	w,	dabl-ju.
K	k,	kej	X	x,	eks.
L	l,	el.	Y	y,	vaj. vaj.
M	m,	em.	Z	z,	zi, zed.

Brojevi.

Numerals.

Izgovor.

Jedan	(1)	One	Wan.
Dva	(2)	Two	Tu
Tri	(3)	Three	Tri.
Četiri	(4)	Four	For.
Pet	(5)	Five	Fajv.
Šest	(6)	Six	Siks.
Sedam	(7)	Seven	Sevn.
Osam	(8)	Eight	Et (ejt).
Devet	(9)	Nine	Najn.
Deset	(10)	Ten	Ten.
Jedanaest	(11)	Eleven	Ilevn.
Dvanaest	(12)	Twelve	Twelv.
Trinaest	(13)	Thirteen	Thirtin.
Četrnaest	(14)	Fourteen	Fortin.
Petnaest	(15)	Fifteen	Fiftin.
Šestnaest	(16)	Sixteen	Sikstin.
Sedamnaest	(17)	Seventeen	Sevntin.
Osamnaest	(18)	Eighteen	Eklin.
Devetnaest	(19)	Nineteen	Najntin.
Dvadeset	(20)	Twenty	Twenti.
Dvadeset i jedan	(21)	Twenty one	Twenti wan i. t. d.
Trideset	(30)	Thirty	Torti.
Čederdeset	(40)	Forty	Forti.
Pedeset	(50)	Fifty	Fifti.
Šešdeset	(60)	Sixty	Siksti.
Sedamdeset	(70)	Seventy	Sevnti.
Osamdeset	(80)	Eighty	Edi (ejti).
Devetdeset	(90)	Ninety	Najnti.
Sto	(100)	Hundred	Hondert (hundrd).
Hiljada	(1000)	Thousand	Tauznd (taozend).

Filip Bujan. 70.

Abdikacija.

— 33 —

Arhitekta.

Abdikacija, *abdication*, abdikešjon.
 Abdikirati, *tu abdicate*, tu abdiket.
 Abel, *Abel*, Ebl.
 Admiral, *admiral*, admirel.
 Adresa, (naslov), *address*, adres.
 Adresar, *directorv*, direktori.
 Adut, *trump*, tromp.
 Advokat, odvjetnik, *advocate*,
attorney, advoket, atorni.
 Africa, *Africa*, Africa.
 Agatha, *Agatha*, Aget.
 Agencija, odpravnica, *agency*,
 edjensi.
 Agent, *agent*, edjent.
 Agneza, *Agnes*, *aggie*, Agnes, agi.
 Agrož, ogroz, *gooseberry*, guzberi.
 Ajde, ajte, idi, idite, *go*, go.
 Ajdemo, *let us go*, let os go.
 Akademija, *academy*, akadimi.
 Akcija, *share*, šer.
 Aklamacija, *acclamation*, aklemešen
 Ako, *if*, *providing*, if, provajding.
 Ako ne, *if not*, il nat.
 Ako tako, *if so*, if so.
 Akoprem, *although*, though,
 oldo, do.
 Akov, vedro, *barrel*, barl.
 Akvizicija, stečevina, *aquisitio*,
 akvizit.
 Alarm, *alarm*, alarm.
 Alat, halat, *tools*, tuls.
 Alat konj, *brown horse*, braun hors
 Alem kamen, *diamond*, da;mond.
 Alfabet, *alphabet*, alfabet.
 Ali, *but*, bot.
 Alijanca, *alliance*, league,
 alajans, lig.
 Aluminij, glinik, *aluminum*,
 aljuminom.
 Ambar, hambar, *grain bin*, grejn bin
 Ambra, *amber*, amber.
 Amen, *amen*, emen.
 Ambrozio, *Ambrosia*, Ambrošia.

Amerika, *America*, Amerika.
 Amnestia, *amnesty*, amnesti.
 Amo, ovamo, *here*, over here,
 hir, ovr hir.
 Amo gore, *up here*, above here,
 op hir, ebov hir.
 Amo dolje, *below here*, down here,
 bilo hir, daun hir.
 Amo tamo, *here and there*, hir end
 der.
 Amputacija, *amputation*, ampjutešn
 Amputizirati, *to amputate*,
 tu ampjutet.
 Anal, ljetopis, *annals*, anals.
 Anana, (voće), *pinc apple*, pajn apl
 Anarhija, *anarchism*, *anarchy*,
 anarkizam, anarki.
 Anarchist, *anarchist*, anarkist.
 Anatomija, *anatomy*, anatomi.
 Andjeo, *angel*, endjel.
 Andjeo čuvar, *guardian angel*,
 gardien endjel.
 Andjeo osvjetnik, *avenging angel*,
 avendžing endjel.
 Aneksija, *annexation*, anekszešn.
 Aneksirati, *to annex*, to aneks.
 Anis, aniž, *anissette*, aniset.
 Andrija, *Andrew*, Endru.
 Ana, Anka, *Ann*, *Annie*, An, Eni.
 Anton, *Anthony*, Tony, Antoni.
 Toni.
 Apelirati, *to appeal*, tu ap.
 Apoštol, *apostle*, apostl.
 Apoštolsko, *apostolic*, apostolik.
 Arab, *Arabian*, Erebian.
 Arabska guma, *gum arabic*, gum
 erebik.
 Arak, (papira), *sheet*, ši-t.
 Aristokracija, *aristocracy*,
 aristokrasi.
 Ariž, *larch*, larč.
 Arkandjeo, *archangel*, arkendjel.
 Arhitekta, *architect*, arkitekt.

Početna stranica rječnika u Hrvatsko-englezkim razgovorima i riečniku

U NSK se ne može pronaći ni *Englezko-hrvatski listar/English-Croatian Letter Writer za Hrvate i Srbe u Americi*, tisak i naklada hrvatske knjižare Josipa Marohnića, Allegheny, Pa, 1908. godine. Na početnoj stranici je naveden i sadržaj: I. Trgovačka dopisivanja, II. Društvena dopisivanja, III. Ljubavna dopisivanja, IV. Čestitar i V. Razna tumačenja i dodaci. Marohnić predgovor započinje ovim riječima:

Podpisana knjižara odavna je osjećala potrebu, da našem radniku poda u ruke jednu knjigu koja bi mu služila kao putokaz i vodič u svim životnim prilikama... Ima u toj knjizi listova za sve prilike života: nije se ograničila tek na jedan dio! A bilo je to potrebno, jer čovjek naš nema samo da piše svojim kući, nema samo da čestita u različitim prigodama, nema samo da otkriva ljubav mladenačku, već vrlo često dolazi u priliku, da mora stupiti u pismeni saobraćaj sad sa svojim poslodavcem, sad sa drugim poslodavcem; sad mora da javi štogod pošti, sad opet da naruči kakove stvari; morao bi štogod napisati i liječniku, htio bi se možda komu i zahvaliti itd. Svega ima u životu! A svemu tome doskočit će ova knjiga!...

Marohnićeva je velika zasluga što je pripremao i tiskao priručnike za učenje engleskog jezika i hrvatsko-engleske rječnike za naše iseljenike. Tako 1902. godine objavljuje knjigu *Hrvatsko-englezki razgovori i rječnik* (drugo izdanje je tiskano 1908., a iz tiska je izašlo i treće samo se ne navodi u kojoj godini). Godine 1904. tiska prvo izdanje *Žepnih hrvatsko-engleskih razgovora sa rječnikom* (drugo je tiskano 1911., treće 1912., a četvrto ispravljeno 1920. godine). Iste godine, 1904., izlaze mu i *Veliki hrvatsko-englezki razgovori s malim rječnikom*, a 1908. objavljuje *Englesko-hrvatski listar za Hrvate i Srbe u Americi* (drugo izdanje je izašlo iz tiska 1913. godine), *Veliki hrvatsko-englezki razgovori i Žepni hrvatsko-englezki rječnik..*

Na taj način je Marohnić Hrvatima i drugim južnim Slavenima u Sjedinjenim Državama i Kanadi omogućavao brže učenje njima nepoznatog jezika i bolje

snalaženje u novoj sredini. Marohnić je za stvaranje rječnika, gramatika i priručnika bio osposobljen i sa stručne strane, budući je na *Wheaton College* studirao engleski jezik. Stoga se za njega slobodno može reći da je bio prvi hrvatski anglista u Americi i jedan od prvih hrvatskih anglista uopće. Naime, osnivačem hrvatske anglistike smatra se Aleksandar Lochmer (Lokmer), rođen u Senju 1856., a umro u Zagrebu 1915. godine. Lokmer objavljuje ova djela koja se smatraju početkom anglistike u Hrvatskoj⁶⁰:

- *Englesko-hrvatski razgovori za svagdašnju porabu*. Senj: Tisak i naklada H. Luster, 1891.
- *Rječnik englesko-hrvatski sa točno označenim izgovorom*, tiskan u sveščićima, u Senju od 1895.
- *Gramatika englezkoga jezika za školu i samouke*. Senj: Tisak i naklada Knjižare Ivo Hreljanović (prije H. Luster), 1889.
- *Engleska čitanka sa zbirkom engleskih trgovačkih listova za mlađe pomorce i za školu s obilnim hrvatskim tumačem*. Senj: Tisak i naklada Knjižare Ivo Hreljanović (prije H. Luster), 1899.
- *Laki način engleski bez učitelja u kratko vrijeme naučiti razumijevati i govoriti. Vježbe, razgovori i hrvatsko-engleski rječnik sa tečnim izgovorom svake riječi, savjeti za putnike u Ameriku*. Zagreb: Knjižara L. Hertman (St. Kugli), 1903./1911.
- *Gramatika engleskog jezika za školu i samouke*. Zagreb: Naklada nasljednika I. pl. Hreljanovića, 1900./1909.
- *Englesko-hrvatski rječnik*. Senj: Tisak i naklada I. pl. Hreljanovića, 1906.
- *O engleskom izgovoru*. Tisak i naklada Knjigotiskara Hreljanović. Senj, 1906.

⁶⁰ Navedeno prema: Josip Luzer i Srećko Jelušić *Bakarski zaslužnici u 19. i 20. stoljeću*, Grad Bakar, Bakarski zbornik, Kolo monografije sv. 9, Bakar, 2023.

Kad se uspoređuje vrijeme objavljivanja Lokmerovih i Marohnićevih tiskovina, može se uočiti da je Marohnić tiskao svoje rječnike, priručnike, gramatike i listare u relativno kratkom vremenu iza Lokmera. Prvi englesko-hrvatski rječnik je Lokmerov *Rječnik englesko-hrvatski sa točno označenim izgovorom, tiskan u sveščićima*, u Senju počevši od 1895. godine. Marohnićev prvi rječnik je objavljen 1902. godine pod naslovom *Hrvatsko-englezki razgovori i rječnik*, što je bilo samo sedam godina nakon Lokmerova te se, dakle, radi o drugom rječniku takve vrste. Lokmer je ovaj svoj prvijenac cjelovito objavio tek 1906. godine (*Englesko-hrvatski rječnik*, tisak i naklada I. pl. Hreljanović), pa ispada da je Marohnićev rječnik iz 1902. godine prvi cjeloviti englesko-hrvatski rječnik!

Jedan od najvećih Marohnićevih uredničko-izdavačkih poduhvata je objavljivanje englesko-hrvatskih rječnika čiji je autor Franjo Alojz Bogadek⁶¹, a Marohnić je tiskar, nakladnik i urednik. Jednom riječju duša cijeloga projekta. To su bili *Standard English-Croatian Dictionary – Veliki englesko-hrvatski rječnik* objavljen 1915. godine, *Standard Croatian-English and English-Croatian Dictionary – Najveći hrvatsko-engleski i englesko-hrvatski rječnik* tiskan 1917. godine te *Veliki englesko-hrvatski rječnik za škole i samouke* iz 1919. godine.

⁶¹ Bogadek, Franjo, Alojz (Petrijanec, 1882. – Avalon kod Pittsburgha, 1951.) odselio se 1906. godine i školovao se u teološkom sjemeništu sv. Marije u Baltimoreu, Maryland. Poslije prelazi u Pittsburgh i na tamošnjem sveučilištu studira pravo i doktorira 1914. godine. Upravo tada počinje i njegova suradnja s *Hrvatskom knjižarom Josipa Marohnića*, koja traje sve do Marohnićeve smrti. Od 1932. do 1939. pravni je savjetnik *Hrvatske bratske zajednice*. Izvor: https://www.pilar.hr/wp-content/uploads/2020/10/Leksikon_hrvatskoga_iseljenistva_i_manijina_full.pdf (pristupljeno 4. rujna 2022.).

VELIKI
ENGLESKO-HRVATSKI
RIJEČNIK

s točnim izgovorom svake riječi uz

DODATAK

posebnog riječnika, ptica, — životinja, — riba, —
plazavaca, kukaca i crvi, — ruda, — žita zelenja i
povrća, drveća, voća i cvijeća.

te

krsnih imena, — imena zemalja, — glavnih i rednih
brojeva, te imena država Ujedinjenih Drž. Amerike.

Za Hrvate i Srbe priredio

Franjo A. Bogadek,
odvjetnik.

Tisak i naklada
Hrvatske Knjižare Josip Marohnić,
Pittsburgh, Pa.

Impresum riječnika iz 1915. godine

Predgovor.

Potreba jednog riječnika, koji će omogućiti Slavenima, a naročito Hrvatima i Srbima u Americi, da razumiju i govore engleski jezik, potaknula me, da priredim ovo djelo.

Ova knjiga sastavljena je pomno i savjesno posluživši se ponajboljim engleskim riječnicima, te se nije žalilo ni truda ni troška, da bude praktičnom.

Ja se iskreno nadam, da će ovo djelo biti ne samo od koristi onima, koji će se s njim služiti, već da će objelodanjenjem istog i njihov napredak u Novom Svijetu biti veći.

Pittsburgh, Pa. ožujak 1915.

F. A. BOGADEK

Predgovor riječnika iz 1915. godine

**STANDARD
CROATIAN-ENGLISH
AND
ENGLISH-CROATIAN
DICTIONARY**

With correct pronunciation and

APPENDIX

of special dictionary of birds, poultry, aquatic animals, gems and precious stones, minerals, ores, herbs, flowers, grasses, grain, trees, fruits, vegetable, christian names, the names of the countries. States of United States of America, cardinal and ordinal numbers etc.-

ALSO

population of the United States, Census, of 1910. by states, countries, cities, towns, boroughs, villages and the population of the largest cities in the world.

*By
Francis A. Bogadek,
Attorney at Law.*

*Published by
Croatian Bookstore Joseph Marohnich
Pittsburgh, Pa.*

Impresum na engleskom jeziku iz drugog izdanja riječnika 1917. godine

NAJVEĆI

HRVATSKO-ENGLESKI

I

ENGLESKO-HRVATSKI RIJEČNIK

S točnim izgovorom svake riječi uz

DODATAK

*posebnog rječnika, ptica i peradi, životinja, kukaca i leptira, riba, zmija i
gmazova, vodozemaca, dragog kamenja, ruda i rudača, biljka, cvijeća,
trava, žitarica, drveća, voća i povrća, krstnih imena, imena zemalja, te
država Sjedinjenih Država, glavnih i rednih brojeva i. t. d.*

NA KONCU

*engleskog rječnika nalazi se potpuni popis pučanstva sviju mjesta i
gradova u Americi, kao i popis pučanstva najvećih gradova na svijetu.*

Priredio

Francis A. Bogadek,

odvjetnik.

Tiskala i izdala

Hrvatska knjižara Josipa Marohnića,

Pittsburgh, Pa.

Impresum na hrvatskom jeziku iz istog izdanja tiskanog 1917. godine

NEW
ENGLISH-CROATIAN
—and—
CROATIAN-ENGLISH
DICTIONARY

By
F. A. BOGADEK
Attorney-at-Law

With an Appendix

Comprising Short grammar of the English language; Foreign words and phrases; Christian names; Rates of Interest in the United States; Presidents of the United States; Bans, kings and other rulers of Croatia, Serbia, Montenegro, Slovenia, etc.; Population of the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes; Questions and answers for applicants of American Naturalization.

ENGLISH AND CROATIAN

Published by F. A. BOGADEK
Pittsburgh, Pennsylvania
1926

III

Impresum na trećoj stranici Novoga englesko-hrvatskog i hrvatsko-engleskog rječnika (treće izdanje), kojega je Bogadek tiskao u vlastitoj nakladi u Pittsburghu 1926. godine.

**PITANJA I ODGOVORI ZA MOLITELJE
AMERIČKOG GRAĐANSTVA**

(Q. znači **Question**, Pitanje; A. znači **Answer**, Odgovor. Iza svakog pitanja u engleskom jeziku, kako se zapravo piše, nalazi se izgovor tog pitanja; ispod toga pak, nalazi se značenje tog pitanja. To isto vrijedi i za odgovore).

- Q.** How many states are there in the United States of America?
(Ha'ý me'ni stēc ar der in di Juna'jted Stēc áv Ame'rikö?)
Koliko država imade u Sjedinjenim Državama Amerike?
- A.** Forty-eight.
(Fo'rti-e'jt).
Četrdeset osam.
- Q.** What form of government has the United States?
(Hu'at form áv ga'vörnment ház di Juna'jted Stēc?)
Kakav oblik vladavine imadu Sjedinjene Države?
- A.** Republican.
(Ripa'blikön).
Republikanski.
- Q.** What does the republican form of government mean?
(Hua't daz di ripa'blikön form áv ga'vörnment mìn?)
Što znači republikanski oblik vladavine?
- A.** It means government by the people through their elected representatives.
(It mìn ga'vörnment baj di pipl tru dēr ile'kted re'prize'ntōtivs).
To znači vladu naroda po njegovim izabranim zastupnicima.
- Q.** Who is the Head of the United States government?
(Hu iz di hed áv di Juna'jted Stēc ga'vörnment?)
Tko je na čelu vlade Sjedinjenih Država?
- A.** The President.
(Di Pre'zident).
Predsjednik.
- Q.** Who is the President of the United States now?
(Hu iz di Pre'zident áv di Juna'jted Stēc na'ý?)
Tko je predsjednik Sjedinjenih Država sada?
- A.**
- Q.** What is the Constitution of the United States?
(Hua't iz di Ká'nstitju'shön áv di Juna'jted Stēc?)
Što je Ustav Sjedinjenih Država?
-

Pitanja i odgovori za tražitelje američkoga državljanstva na 41. stranici
trećeg izdanja Bogadekova rječnika iz 1926. godine.

Ti Bogadekovi (ali slobodno možemo reći i Marohnićevi) rječnici su ispunili svoju funkciju među našim iseljenicima i njihovu svladavanju engleskog jezika, a to je bila i osnovna Marohnićeva nakana kada se prihvatio ovog izdavačkog poduhvata. Nakon Marohnićeve smrti, sam Bogadek je nastavio s objavljivanjem novih izdanja ovoga rječnika, pa ga je ponovo tiskao 1926. godine u Pittsburghu i 1944. u New Yorku pod naslovom *New English – Croatian and Croatian – English Dictionary*. I po ovim brojnim izdanjima tih rječnika vidi se koliko su bili traženi među našim iseljenicima u Americi, ali i među Srbima, Crnogorcima i Slovencima koji su došli u potrazi za korom kruha u Kanadu ili Sjedinjene Američke Države. Ova naknadna izdanja bila su proširena, a rječniku je dodana kratka gramatika engleskog jezika. Osim leksikografske građe, rječnik je dopunjen nizom priloga. Tako su rječniku, na primjer, pridodana pitanja i odgovori za molitelje američkog građanstva. Na taj način se dodatno željelo pomoći našim ljudima u stranom svijetu, a to je bila osnovna misija Marohnićeva poslovanja i društvenog angažmanu koja se novim objavljivanjem rječnika nastavila i nakon njegove smrti.

Na osnovu podastrih činjenica moglo bi se zaključiti da Marohnićeva pisana ostavština, kao dio naše baštine (bez obzira na to što je nastala u tuđini) nije odgovarajuće vrednovana. A kakvo je stanje po tom pitanju u njegovoj novoj domovini? Sva djela Josipa Marohnića napisana su i tiskana u Sjedinjenim Američkim Državama, pa bi i američke knjižnice trebale voditi brigu o tim knjigama.

Međutim, ni jedna njegova publikacija se ne čuva u domicilnoj *Carnegie Library of Pittsburgh*⁶². U Nacionalnoj knjižnici u Washingtonu (*Library of Congress*)

⁶² O Marohnićevu društvenom angažmanu, kao i o djelovanju *Narodne hrvatske zajednice*, redovito su objavljivani članci i na engleskom jeziku u američkim novinama. Tako dnevni list Pittsburgh Press, primjerice, u godištima 1904., 1912. i 1916. objavljuje po jedan članak vezan

pohranjena su tri Marohnićeva djela⁶³. To su *Englesko-hrvatski listar za Hrvate i Srbe u Americi* iz 1908. godine, naveden u katalogu pod engleskim nazivom „English-Croatian letter-writer for the Croatian and Servian people in the United Staes“, tiskan u Alleghenyju na 185 stranica te dva sanovnika *Najveći egipatski sanovnik sastavljen po najstarijim kaldejskim perzijskim i grčkim rukopisima, te po iskusnim ustmenim predajama*, tiskan u Pittsburghu 1915. godine na 205 stranica i *Najnoviji hrvatski sanovnik s opširnim tumačenjem sna u obće, te s najpodpunjim znamenovanjem svakog sna prema velikom sanovniku znamenite proročice Marije Lenorman*⁶⁴, s obzirom na broj i njegovo značenje tiskan u Pittsburghu iste 1915. godine na 136 stranica. No, te tri knjige koje se čuvaju u središnjoj američkoj bibliotekarskoj kući su neznatan i efemeran dio Marohnićeva opusa.

Možda se Marohnićeva pisana ostavština (ili njezin dio) čuva u sjedištu *Hrvatske bratske zajednice* u Pittsburghu, na naslovu 100 Deleny Drive. Međutim, HBZ

uz Josipa Marohnića, a Pittsburgh Post sedamnaest članaka 1916., jedanaest tekstova 1917. i jedan članak 1918. godine. List Pittsburgh Gazette Times je 25. siječnja 1921. godine objavio vijest o njegovoj smrti pod naslovom *Joseph Marohnic Funeral to be Held Tomorrow (Sutra sprovod Josipa Marohnića)*. Izvor: knjižničarka Kelsea Collins Local History & Genealogy Librarian iz knjižnice *Carnegie Library of Pittsburgh – PA Department* dostavlja 17., 18. i 24. listopada 2022. godine elektronskom poštom obavijest o navedenom (zahvaljujući posredovanju prof. dr. sc. Srećka Jelušića, redovitog profesora u miru Odjela za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru). Svi novinski članci iz pitsburških dnevnih novina u kojima se spominje i Marohnić, navedeni su u popisu literature, od rednog broja 11. do 43.

⁶³ [LC Catalog - Titles List \(loc.gov\)](#) pristupljeno 2. rujna 2024. godine.

⁶⁴ Marie Anne Adelaide Lenormand (1772. – 1843.) bila je francuska profesionalna gatarica i vidovnjakinja. Gatarica je mnogim poznatim osobama, poput carice Josephine, Robespiera, Marata, Napoleona i ruskog cara Aleksandra I. Napisala je mnogo knjiga, među ostalima i poznatu sanjaricu.

nije odgovorila autoru ovoga rada na pisani upit o tome. Nažalost, tijekom pisanja ove knjige nije bilo moguće financijski organizirati put u Pittsburgh i na licu mjesta istražiti arhivu i biblioteku HBZ, no za buduće istraživanje Marohnićeve djelatnosti to bi bilo *conditio sine qua non*, nužan i neophodan uvjet.

Upravo radi toga bi spomen dom Josipa Marohnića koji će se, prema planovima Grada Bakra osnovati u njegovoj obnovljenoj rodnoj kući, trebao prikupljati i sistematizirati svu pisanu ostavinu koju nam je ostavio u kulturno-povijesno nasljeđe (molitvenike, sanjarice, kalendare, rječnike, priručnike, leksikone, vodiče, almanahe, zbornike, uputstva, prospekte, početnice, gramatike, listare, zemljovide, albume, povjesnice, časopise, novine, letke...).

Autor ovoga djela je, istražujući Marohnićev život i djelo, kroz razdoblje od 2021. do 2025. godine prikupio šest knjiga koje je Marohnić ili napisao ili izdao kao nakladnik i to na razne načine (kupnjom u antikvarijatima diljem Hrvatske ili od privatnih osoba iz njihovih kućnih biblioteka). Ako je to uspjelo pojedincu u relativno kratkom vremenu, zasigurno bi polučilo rezultatom kada bi se koja profesionalna ustanova posvetila tom zadatku. Na taj bi se način, kontinuiranim prikupljanjem i daljnjim istraživanjem Marohnićeve pisane ostavštine, produbile spoznaje o Marohniću i njegovim zaslugama na području književnosti, anglistike, žurnalizma i izdavaštva. To dugujemo Josipu Marohniću, prvom pjesniku, anglistu, knjižaru i nakladniku iseljene Hrvatske.

IV. MAROHNICEV SPOMENAR

u stihu i slici

Gdje je zemlja nakvašena krvlju,

Neumrlih naših pradjedova,

Gdje se poju pjesme od junaka

Gdje je narod oka sokolova...

...Gdje se viju maslina i loza,

Vitke jele i tanani bori,

Zelen šume i doline zlatne,

Oj, po kojih potočić žumbori...

**Stara Marohnićeva rodna kuća,
fotografirala Marina Hajdinić Tijanova u ožujku 2003.**

...I gdje šume divne srebrn-rieke

Gdje su polja, kamenite gore,

Koje ljubi i cjeliva mило,

Morska pjena, naše sinje more,...

**Obnovljena Marohnićeva kuća,
fotografirao Radovan Tadej 3. kolovoza 2022.**

...Tu se rodih i tu se odgojih,

To je moja liepa otačbina,

Oh, tu želim počivat u grobu,

To j' Hrvatska, moja domovina!

(Iz zbirke *Amerikanke*)

Marija Marohnić, Josipova mati

*Matere hrvatske,
Ponos roda svoga,
Pojte kraj koljevke
Čeda milenoga.*

*Vazda svetu pjesmu,
Slobode i krvi
Kak' se dom svoj ljubi
I dušmana smrvi.*

*Koj bi htio nama
Ognjište oteti,
Domovinu, majku,
U robstvo sapeti.*

*Pa kad ponarastu
Čeda vaša draga,
Branit će dom svoj,
Tjerat s njega vraga!*

(Iz zbirke *Amerikanke*, ciklus *Trnke*, pjesma XV.)

Sa strane: sestre Kata Polić i Marija Marohnić (Josipova mati). U sredini Marija Marohnić r. Vidas, žena Josipova brata Ivana drži u naručju kćer Antoniju, kasnije udanu Tijan.

U Chicagu, između 1894. i 1897. godine, Josip (lijevo) i brat mu Ivan (desno), u sredini nepoznati Hreljan (?). Fotografirano u studiju čikaške robne kuće Siegel-Cooper.

Pittsburg, Pa. Sept. 15 1911

Josip Marohnić, fotografiran 15. rujna 1911. u Pittsburghu.

Photo studio Eils Bros, Fifth Ave, Arcade.

*Dušo moja,
Kud si se zaniela,
Jednog groba
Nisi ni vidjela
Daleko je
Od rodjene grudi,
Po njem šecu
Vazda tudji ljudi.
Daleko je
U tudjini tamo,
Na kom mjestu
Nijedan ne znamo.
Pa Bog znade
Da li križ ga kiti,
Da l' ćemo ga
Ikada vidjeti?!
I rad toga
Suza jače teče,
Tužno oko
Plakat prestat ne će!*

(Druga strofa pjesme *Tri groba* iz zbirke *Amerikanke*)

Josip Marohnić, predsjednik NHZ-a.

Predaleko od svog roda

I od svoje domovine,

Sudbina vam grobak poda,

Stanak vječni, mira, tmine.

U grobu je tu il tamo

Vazda isto: – tamno, hladno,

Jedino je ljepše namo,

Gdje ga vidi oko jadno.

Dobrog brata, mile sele,

Žene, djece, roditelja,

Il ljubovce, zore bjele,

Il vjernoga prijatelja.

Bar ga suzom kad zaliju

I okite viencem cvieća,

Oj, a ovdje, vas svijuh

Ne će dopast ota sreća.

Svaki svoje mrtve voli,

Svaki svoje grobe kiti,

Oj, to mene toli boli,

Tko će vaše okititi?

Tko će na njih suzu prolit

I postaviti ružu majnu,

Molitvicu tihu zmoliti

Oj, molitvu božju rajnu?

Kad već danas na mnogome

Spomen – križa nema više.

I mrtvome na svom dome,

Vazda j' bolje, bude, biše.

Mir vam vječni pokojnici,

Slobodna vas zemlja krije,

To su vaši spomenici

I na svijetu lepših nije!

(Pjesma Našim mrtvim iz zbirke Amerikanke)

Josipov stariji brat Ivan

Josipov mlađi brat Mate Marohnić

Josipova kći Zlata-Goldie

*Mladjahna djevojko,
Ti hrvatska kćeri,
Pjesmica te moli,
Zavjeri se vjeri.*

*Da ti rumen ustne,
To mirisno cvieće,
Poljubiti drugog
Do Hrvata ne će;*

*Da ti bjele ruke,
Njega će grliti,
Da ćeš za Hrvata
Živit i umriti!*

*Mladjahna djevojko,
Ti hrvatska kćeri,
Sretna domovina
Budeš li na vjeri.*

(Zbirka *Amerikanke*, ciklus *Trnke*, pjesma XIV.)

**Josipova kći Mary-Marija, fotografirana 1920. godine.
Photo by Herrmann and Grundler, Chestnutt&Ohio,
N. S. Pittsburgh, Pa.**

Josipov sin Louis Zvonimir s obitelji

Ukraine. 1945

Zlata Marchuk
Steve Mato

Mary Marchuk

Josephine Marchuk

Jedna u nizu knjiga tiskanih u nakladi Knjižare Josipa Marohnića i reklamni označivač stranica. U knjizi nema podatka o godini tiskanja, jedino se navodi da se radi o trećem izdanju.

V. LJETOPIS JOSIPA MAROHNICA

1866. Rođen u Hreljinu 12. studenoga.

1892. Rođena mu je 27. veljače kći Josipa (Josephine). Dana 19. studenog sklapa brak s Andrijanom Rasporić.

1893. Odlazi u Ameriku, u Chicago, Illinois.

1893. – 1897. Živi u mjestu Wheaton, Illinois, koji je dio zapadnog čikaškog predgrađa. U tom razdoblju učlanjuje se u *Hrvatsku zajednicu*.

1896./97. Pohađa Wheaton College.

1897. Seli se u Allegheny, Pennsylvania (danas predgrađe u sastavu grada Pittsburgha), a u Ameriku mu dolaze supruga i kći Josipa.

1897. U Alleghenyu objavljuje svoju stihobirku *Jesenke*, koja je financirana donacijom *Narodne hrvatske zajednice* u iznosu od 40 \$. Odluka o pomoći donijeta je na IV. konvenciji NHZ-a.

1897. – 1921. Vodi knjižarsko-tiskarsko-izdavačko poduzeće koje kroz to razdoblje ima različite nazive. Jednom je to *Hrvatska knjižara Josipa Marohnića*, drugi put *Prva američka hrvatska knjižara*, a na kraju *Knjižara Josipa Marohnića*. U istom razdoblju je i član pitsburške Trgovačke komore (*Pittsburgh Chamber of Commerce*).

1897. Na IV. konvenciji izabran je za glavnog knjigovođu i računovođu *Narodne hrvatske zajednice*. Iste godine objavljuje knjigu *Opis Sjedinjenih Država i Hrvatsku vili – kalendar za 1898*.

1899. Rođena mu je u Alleghenyju kći Mary 18. prosinca. Te iste godine uređuje list *Brico*, prve humorističke novine na hrvatskom jeziku u Americi. Prvi broj ovog zabavnika objavljen je 1. siječnja te godine.

1900. Tiska svoju drugu zbirku pjesama *Amerikanke* u nakladi *Narodne hrvatske zajednice*. Zbirka ima tri pjesnička ciklusa: *Amerikanke*, *Iz ljubavnih pjesama* i *Trnke*.

1902. Rođena mu je u Alleghenyju 4. travnja kći Goldie Zlata. Te iste godine objavljuje knjige *Hrvatsko-englezki razgovori i rječnik* (prvo izdanje) te *Popis Hrvata u Americi i kratki opis Sjedinjenih Država sa zemljovidnim kartama*.

1903. Objavljuje *Povijest Sjedinjenih Država Amerike*. Ova knjiga doživjela je i drugo, zagrebačko izdanje 1992. godine, kada je objavljena u nakladi *Azur Journala*.

1904. Tiska prvo izdanje *Žepnih hrvatsko-engleskih razgovora sa rječnikom* (prvo izdanje) i *Veliki hrvatsko-englezki razgovori s malim rječnikom*..

1905. Rođen mu je u Alleghenyju sin Louis Zvonimir 21. ožujka.

1908. Objavljuje *Englesko-hrvatski listar za Hrvate i Srbe u Americi* (prvo izdanje), *Hrvatsko-englezki razgovori i rječnik* (drugo izdanje, tiskano je i treće izdanje ove knjige ali nije navedena godina tiskanja), *Veliki hrvatsko-englezki razgovori i Žepni hrvatsko-englezki rječnik*..

Na X. konvenciji *Narodne hrvatske zajednice* Marohnić je razriješen dužnosti glavnog knjigovođe i računovođe. Na istoj je konvenciji izabran u Nadzorni odbor NHZ-a.

1909. Osniva se *Hrvatski glasnik-Croatian Herald*, hrvatski iseljenički tjednik, sa sjedištem u Chicagu (1912. uredništvo se seli u Pittsburgh), a Marohnić je jedan od osnivača i prvih suradnika ovih novina čije geslo je bilo *prosvjetom k slobodi*. List je izlazio sve do 1932. godine.

1911. Tiska drugo izdanje *Žepnih hrvatsko-englezkih razgovora sa rječnikom*.

1912. Na XI. konvenciji NHZ-a izabran je za predsjednika *Narodne hrvatske zajednice* i tu će dužnost obnašati do svoje smrti.

Tiska treće izdanje *Žepnih hrvatsko-englezkih razgovora sa rječnikom*.

1913. Tiska *Veliku narodnu hrvatsku pjesmaricu* i objavljuje knjige *Spomen pjesme*, *Šaljive pjesme*, *Nazdravičarke*, *Pjesme o ženama*, *Ivo Senković i aga od Ribnika*, *O bojevima na Plevni*, *Rat Rusko-japanski u pjesmama sa sedamnaest slika*, *Najnoviji hitri računar* i *Englezko-hrvatski listar* (drugo izdanje).

1914. Tiska *Hrvatski kalendar Orao za 1915*.

1915. Objavljuje Bogadekov *Standard English-Croatian Dictionary – Veliki englesko-hrvatski rječnik* (prvo izdanje).

1917. Objavljuje Bogadekov *Standard Croatian-English and English-Croatian Dictionary – Najveći hrvatsko-engleski i englesko-hrvatski rječnik* (drugo izdanje) te *Domobran, hrvatski vojnički kalendar*.

1919. U Kalendaru Danica za 1920. tiskanom u New Yorku objavljuje povijesnu studiju *25 godina života i rada NHZ*. Iste godine tiska Bogadekov *Veliki englesko-hrvatski rječnik za škole i samouke*.

1920. Tiska četvrto, *ispravljeno* izdanje *Žepnih hrvatsko-engleskih razgovora sa rječnikom*.

Bez naznake godine izdanja je i Marohnićeva *Počelnica za hrvatske pučke škol i sve one koji bi htjeli naučiti čitati i pisati*.

**ZEPNI
HRVATSKO-ENGLESKI
RAZGOVORI
SA
RIJECNIKOM**

Cetvrto ispravljeno izdanje.

Clena 75 ct.

Tisak i naklada
Hrv. Knjižare J. Marohnića,
605 E. Ohio St. Pittsburgh, Pa.

1921. Umro je u Pittsburghu 23. siječnja, a sahranjen 26. istog mjeseca na hrvatskom groblju sv. Nikole (Saint Nicholas Croatian Cemetery in Ross Township, Pittsburgh, Allegheny County, Pennsylvania, USA). U vrijeme njegove smrti obitelj Marohnić bila je nastanjena u Pittsburghu na adresi 355 Marshall Avenue. Sprovod je predvodio svećenik F. Duick uz asistenciju vlč. J. C. Sorica i vlč. Bosiljka Bekavca, a nadgrobno slovo održao je don Niko Gršković.

Dnevni list Pittsburgh Gazette Times je 25. siječnja 1921. godine na 15. stranici objavio vijest o njegovoj smrti pod naslovom *JOSEPH MAROHNIC FUNERAL TO BE HELD TOMORROW* s podnaslovima *Supreme President of National Croatian Society Pittsburgher Since 1897.* i *Had Served in Big War:*

Funeral services for Joseph Marohnic, Supreme President of the National Croatian society, who died Sunday at his home, 35S Marshall avenue, will be held tomorrow morning at 9 o'clock in St. Nicholas Roman Catholic Church. East Ohio street. The Rev. F. Duick will filiate. by the Rev. J. C. Soric the Rev. B. Bekavac and the Rev. M. Kebe. The Rev. Don Niko Grskovioh of New York, President of the Croatian League, will deliver a eulogy at the grave in St. Nicholas' Cemetery. Millvale.

Representative Slovaks from lodges throughout the country will attend the funeral.

Mr. Marohnic has been identified with the National Croatian Society, which has 42.000 members, since 1897. He was born in Hreljin, Croatia, Jugo-Slovia, in 1866, and came to this country in 1894. He came to Pittsburgh in 1897. when he was elected Financial Secretary. In 1912 he was elected Supreme President and had served continuously since. For many years he had conducted a book store and printing shop on the North Side and was a member of the Pittsburgh Chamber of Commerce, the Elks and St. Nicholas' Roman Catholic Church. During the

World War he served on the Central Liberty Loan Committee in Pittsburgh and had taken part in patriotic and civic endeavor in the Slovak colony here. He leaves his widow, three daughters. Miss Josephine, Miss Mary and Miss Goldie Marohnic; a son. Louis Marohnic; his mother, in Jugo-Slavia, and a brother. Matthew Marohnic of Johnstown, PA.

**Posljednje počivalište Josipa Marohnića,
fotografirao u listopadu 2022. Franjo Bertović,
glavni potpredsjednik HBZ-a.**

HRELJANI ŠIROM SVIJETA

A) Uvod – Od Aljaske do Australije

Marohnićev svijet i njegovo vrijeme možemo bolje razumjeti tek uz ove podatke o odseljenim Hreljanima. Naime, njegov odlazak preko Atlantika nije nekakav sporadični ili samo individualni čin, već je dio jednog ogromnog iseljeničkog vala koji je u pedesetak godina, od 1870-ih do 1920-ih godina, preselio oko pola milijuna Hrvata na američke obale.

Koliko je to mnoštvo ljudi ilustrira nam primjer odseljenih Hreljana, koji se u ovom prilogu navode poimence prema prikupljenim pisanim podacima i to iz matičnih knjiga umrlih, stališa duša hreljinske župe, knjige zavičaja Obćine Hreljin, zapisa koje su nam ostavili hreljinski iseljenici Pavao Vidas i Marijan Kružić te knjiga i publikacija *Adresar sa biografskim podacima o našem narodu u Južnoj Americi* Josipa Subašića, *Jugoslavenski emigranti iz Amerike u Sovjetskom Savezu (između dva rata)* Ivana Očaka i *Bakarski zbornik* sv. I. Dakle, riječ je isključivo o javno dostupnim izvorima, a ne privatnoj dokumentaciji iz pismohrana hreljinskih obitelji. Nisu istraživani niti izvori o dolascima emigranata u useljeničke zemlje, koji se mogu pronaći na globalnoj mreži. Naime, cilj ovog istraživanja nije bio utvrditi sve ili gotovo sve hreljinske iseljenike, već ilustrirati Marohnićevo vrijeme pomoću izvora iz javnih dokumenata nastalih prvenstveno u samom Hreljinu (misli se na *Stališ duša*, matične knjige i *Knjigu zavičajnika*). Do sada hrvatska historiografija ta povijesna vrela, u pravilu, nije koristila u proučavanju iseljeništva.

Josip Marohnić je u svojoj spisateljskoj, nakladničkoj, novinarskoj i knjižarskoj djelatnosti, a pogotovo u organiziranju potporne i fraternalističke organizacije kao što je bila *Narodna hrvatska zajednica* (danas *Hrvatska bratska zajednica*), nastojao pomoći tim našim hreljinskim i hrvatskim iseljenicima u Sjevernoj Americi. Dati im pisanu riječ uz koju će se bolje snalaziti pod tuđim nebom, koja će očvrstnuti njihovo narodno zajedništvo i svijest o pripadnosti hrvatskom narodu

te novčano pripomoći njima ili njihovim obiteljima u slučaju smrti, ranjavanja ili svake druge pogibelji koja im je prijetila u stranom svijetu.

**Hreljani Kuzma (Cosme) i Martin Polić u J. Americi
na početku XX. stoljeća.**

**B) Iseljenici prema podacima iz Matice umrlih župne crkve Hreljin
(1858. – 1920.)**

Red. br.	Prezime, ime i očevo ime	Zanimanje i adresa	Datum smrti	Mjesto, okolnosti i obavijest o smrti
1.	Čop, Anton	Radnik Hreljin 142	2. 8. 1900.	<i>Star 34 godine i 1 mjesec. Smrtni list od Departmenta of the city of Chicago, 8/8. 1900., prijet 2/10. 1900.</i>
2.	Grubišić, Ivan Bartulov	Seljak Hreljin 248	28. 2. 1895.	<i>Star 27 godina, 7 mjeseci i 14 dana. Svjedodžba smrti od župnika u Lemontu, Ill. od 4/5. 1895.</i>
3.	Grubišić, Ivan	Radnik Melnice 6	12. 10. 1906.	<i>Star 31 godinu, sahranjen u obćem grobљу u Sudbary-iju, Ont., Canada. Umro u bolnici u istom mjestu.</i>
4.	Juričić, Andrija Šimunov	Seljak Hreljin 267	14. 4. 1888.	<i>Star 21 godinu i 5 mjeseci. Smrtni list od bolnice „Merey“ 26th St. Calumet, Chicago.</i>
5.	Kružić, Andrija Ljudevita	seljak Hreljin 174	28. 1. 1891.	<i>Star 33 godine i 9 mjeseci. Sahranjen u mjestu Legrado kod S.</i>

				<i>Paula u Brazilij. Zapisnik Kr. Kot. Suda u Bakru od 10/6. 1895. kojim se ovaj slučaj smrti potvrđuje iskazom 2 svjedoka.</i>
6.	Kružić, Andrija Petrov	Radnik Hreljin 31	30. 3. 1898.	<i>Star 34 godine i 4 mjeseca. Sahranjen u Chicagu 1/4.</i>
7.	Kružić, Petrus	<i>Nauta</i>	12. 3. 1869.	<i>Umro u Limi, Peru.</i>
8.	Kučan, Andrija Martinov	Seljak Zastene 5	11. 2. 1897.	<i>Star 39 godina, 3 mjeseca i 3 dana. Umro na brodu, ploveći iz Buenosajira put Rio de Janeira. Lešina bačena u more, a svjedodžba smrti izdana po Kr. Konzulatu u Buenosajiru dne 12/4. 1897.</i>
9.	Miloš, Vinko Srećkov	Radnik Hreljin 17	21. 10. 1899.	<i>Star 30 godina, nesretnim slučajem ubijen u Steeltonu, Pennsylvanija, sahranjen na groblju</i>

				<i>Harrisbeyen 22. listopada.</i>
10.	Paškvan, Franjo Matov	Seljak Hreljin 8	19. 5. 1895.	<i>Star 36 godina, 1 mjesec i 5 dana. Umro u kamenolomu, sahranjen u bolnici Sv. Barbare u Scure-u, Bolivija.</i>
11.	Polić, Franjo Matijev	Seljak Hreljin 210	12. 8. 1899.	<i>Star 34 godine i 1 mjesec. U kamenolomu od mine na smrt ubijen, sahranjen u obćem groblju u Tandilu, Buenos Aires.</i>
12.	Polić, Ivan Stjepanov	Radnik Hreljin 66	6. 10. 1901.	<i>Star 23 godine, 8 mjeseci i 4 dana. Sahranjen u obćem groblju u Nutlandu, Ill, USA.</i>
13.	Polić, Ivan Tomin	Radnik Hreljin 176	30. 9. 1903.	<i>Star 41 godinu, 11 mjeseci i 23 dana. Sahranjen u groblju Hibbing, Minn.</i>
14.	Polić, Juraj Božov	poljodjelski nadničar Hreljin 156	23. 2. 1899.	<i>Star 44 godine, 10 mjeseci i 3 dana. Svjedodžba smrti iz Mendose, Argentina.</i>

15.	Polić, Kuzma	Radnik Hreljin 40	15. 1. 1907.	<i>Star 31 godinu, minom ubijen i sahranjen u obćem groblju u mjestu Deeli, Oregon, USA.</i>
16.	Polić, Lovro Jurjev	Radnik Hreljin 185	22. 1. 1892.	<i>Star 42 godine, 5 mjeseci i 21 dan. Svjedodžba smrti iz mjesta Valparaiso, Čile dne 15/2. 1892. godine.</i>
17.	Polić, Stjepan Jurjev	Radnik Hreljin 105	10. 1. 1898.	<i>Star 41 godinu, 4 mjeseca i 28 dana. Sahranjen u javnom groblju u Santosu, Sao Paolo, Južna Amerika.</i>
18.	Polić, Viktor Stanko Srećkov	Radnik Hreljin 102	27. 5. 1914.	<i>Star 30 godina. Došao iz Amerike na Rijeku i počinio samoubojstvo te nakon redarstveno- liječničkog pregleda, dozvolom riječkog magistrata, prenesen je na Hreljin.</i>
19.	Polić, Vjenceslav Matijin	Seljak Hreljin 102	27. 12. 1890.	<i>Star 20 godina i 4 mjeseca. Smrtni list iz Buenos Airesa od dne 9. 1. 1891.</i>

20.	Rasporić, Nikola Ivanov	Seljak Hreljin 228	25. 1. 1891.	<i>Star 31 godinu, 4 mjeseca i 26 dana. U rudokopu kod Louisvilla u državi Colorado u Americi zasut poginuo. Pokopan u groblju B.D.M. kod South Bouldera 26. 1. 1891.</i>
21.	Ružić, Anton Franjin	Radnik Hreljin 107	11. 9. 1902.	<i>Star 47 godina, 3 mjeseca i 2 dana. Obavjestnica od eng. gl. konzula u Kapstadt, Južna Afrika od 16. 9. 1902.</i>
22.	Ružić. Ivan Ivanov	Radnik Ružić Selo br. 94	5. 5. 1891.	<i>Star 50 godina, 4 mjeseca i 10 dana. Smrt priobćena dopisom Kr. Kot. suda u Bakru od dne 18/6. 1892. uslied obavijesti Kr. Konzulata u Rio Janeiro.</i>
23.	Ružić, Ivana rođ. Blažina	poljodjelska nadničarka Ružić Selo 3	31. 12. 1897.	<i>Stara 33 godine, 6 mjeseci i 7 dana. Umrta uslijed teškog porodjaja, smrtni list izdan u Argentini,</i>

				<i>Belen, Colonia Marguarita, Chaco,</i>
24.	Ružić, Matija Petrov	poljodjelski nadničar Hreljin 59	6. 5. 1900.	<i>Star 27 godina, 2 mjeseca i 25 dana. Sahranjen u groblju stolne crkve u Montani, Helena, dne 8/5.</i>
25.	Šubat, Franjo Leopoldov	Seljak Hreljin 9	8. 6. 1891.	<i>Star 21 godinu, 3 mjeseca i 20 dana. Umro u Rijo Janeiro u Americi, obavijest o smrti priobćena od Kr. Kot. suda u Bakru dne 10/8. 1891.</i>
26.	Šubat, Ivan Lukin	Seljak Meja Gaj 36	20. 11. 1893.	<i>Star 49 godina, 5 mjeseci i 11 dana. Syjedodžba smrti od državnog redarstva u Parizu od 27. studenog 1893. Umro vraćajući se iz Čikaga putujući željeznicom, od nedihe. Umro u vagonu ¼ sata na domaku Parizu, sahranjen u Parizu.</i>

27.	Švrljuga, Juraj Nikolin	Radnik Hreljin 230	2. 1. 1892.	<i>Star 19 godina, 8 mjeseci i 18 dana. Svjedodžba smrti iz Buenos Airesa od ?/2. 1892, prijeta 11/4. 1892,</i>
28.	Tadej, Matej Josipov	Zastene 33	10. 12. 1899.	<i>Star 32 godine, 3 mjeseca i 2 dana. Poginuo u rudokopu u Limi, Peru.</i>
29.	Tometić, Josip Franjin	Seljak Hreljin 138	10. 10. 1897.	<i>Star 35 godina, 6 mjeseci i 22 dana. Svjedodžba smrti izdana od Guatemali 1/11. 1897. br. 888185 od njemačkog konzulata.</i>
30.	Tometić, Stjepan Franov	Radnik Hreljin 138	15. 10. 1896.	<i>Star 37 godina, 9 mjeseci i 24 dana. Sahranjen u Guatemali, America.</i>
31.	Vidas, Dragutin Piov	Hreljin 92	18. 8. 1902.	<i>Star 17 godina, 9 mjeseci i 1 dan. Sahranjen u katoličkom groblju u Richtounu, M. (?) u Sjev. Americi.</i>

32.	Vidas, Matej Petrov	Hreljin 165	18. 2. 1896.	<i>Star 25 godina i 5 mjeseci. Sahranjen u župnom groblju Sv. Ćirila i Metoda u Lemontu, Ill. Amerika. Smrtni list od župnoga ureda Sv. Ćirila i Metoda u Lemontu, Ill. u Americi, od 11/6. 1896. Prijet 6/7. 1896.</i>
33.	Vidas, Toma Matejov		1. 2. 1900.	<i>Star 16 godina, 11 mjeseci i 23 dana. Domicilan u Bathbun, Iowa, Sjever. Amerika. Sahranjen u gradskom groblju Centerville u Sj. Americi.</i>
34.	Vidas, Toma Piov	Seljak	1. 6. 1892.	<i>Star 27 godina, 5 mjeseci i 20 dana. Umro na parobrodu, vraćajući se iz Amerike, liječnička smrtovnica.</i>

Napomena: U naprijed navedenoj tabeli iznose se podaci prikupljeni iz Matične knjige umrlih Hreljin za razdoblje od 1858. do 1920. godine. U Matičnoj knjizi umrlih Hreljin, koja se vodila od 1921. do zaključno zadnjeg upisa 13. siječnja

1949. godine, nije unijet niti jedan slučaj smrti Hreljana koji su u to vrijeme umrli u iseljeništvu.

Skupina hreljinskih i zlobinskih iseljenika u Kanadi. Dragutin Tadej *Butiger* (Hreljin, 1901. – Hreljin, 1969.) stoji prvi s lijeva, a Ivan Kauzlarić (Zlobin, 1900. – Zlobin, 1960.) sjedi s desne strane, za ostale nije moguće pouzdano utvrditi identitet. Fotografirani su u mjestu Thorold, Ontario, neposredno prije pokopa Zlobinjara Ivana Marohnića *Markotina* kojim je poginuo radeći na utovaru tereta u željezničke vagone 29. travnja 1924. godine, samo 15 dana prije svog 25. rođendana. Stoga su svi svečano odjeveni, žalosna izgleda i drže cvijeće u rukama.

C) Iseljenici prema podacima iz *Stališa duša* župe sv. Jurja Hreljin

Stališ duša je jedna od evidencijskih knjiga koja se vodila u svakoj rimokatoličkoj župi, a hreljinski se sada čuva u Riječkoj nadbiskupiji. U njemu se bilježe činjenice o rođenju, vjenčanju i smrti članova jedne obitelji po kućnim brojevima. No kako se u ovom slučaju radi o staroj numeraciji hreljinskih kuća, navođenje iseljenika po kućnom broju stvorilo bi dodatne nejasnoće, pa se stoga podaci o iseljenim Hreljanima iz ove župne knjige navode prema rednim brojevima.

Ako je iz jedne kuće više takvih iseljenika, tada će svi biti navedeni pod istim rednim brojem. Kurzivom se, pak, označuje tekst iz *Stališa* koji se odnosi na podatke kad je određena osoba iselila iz Hreljina u prekomorske zemlje. To nije uvijek mjesto i vrijeme smrti, već ponekad samo općenit navod, kao, na primjer, „nestao u Canadi“, „u Peruu“, „otišao u Ameriku“, „umro po svijetu“ i sl. Prijepis iz *Stališa duše* je jednak izvorniku, pa su zadržane i pravopisne pogreške. Primjerice: američki grad Chicago se piše različito. I kao Chicago, ali i „Cikago“, „Čikago“, „Chi“ ili „Ćikago“.

Isto tako, valja napomenuti da je *Stališ duša* župe sv. Jurja Hreljin razdijeljen prema posebnim hreljinskim naseljima, i to na tri djela: 1. Meju Gaj, 2. sam Hreljin te na 3. Glavičinu, Ružić Selo, Zastene, Melnice i Plasu. U ovom prikazu slijedi se naznačena trodioba.

(iz Meje Gaja)

1. Ivan Dorić Stjepanov, rođen 1886., *umro je u Arizoni 23. siječnja 1956.*
2. Anton Tijan Šimunov, rođen 1862., *umro je u Americi 15. listopada 1911.*
3. Ivan Blažina Matijev, rođen 1894. i žena mu Stanislava r. Štiglić, rođena 1897., *vjenčali su se 1919. u Canadi.*

4. Benjamin Cortese, ne navodi se kada je rođen, *napustio ženu i ostao u Americi. Njegova djeca su rođena u Americi*, kći Mila 10. srpnja 1904. i mlađi sin Petar, ali za njega se ne navodi nadnevak rođenja.
5. Braća Ivan Josip Švrljuga Petrov, rođen 1886. i Petar, rođen 1888. *u Buenos Airesu*.
6. Mate Polić Franjin, rođen 1875. godine, *umro 21. ožujka 1909. u Americi*.
7. Franjo Polić Gašparov, rođen 1885. godine, *umro 1949. u Čikagu (Amerika)*.
8. Pavao Miloš Fabijanov, rođen 1883. godine, *navodno umro u Americi*.
9. Kuzma Miloš Matin, rođen 1874. godine, *umro je 29. studenoga 1904. u Americi*.
10. Anton Šubat Mihovilov, rođen 1859. godine, *navodno umro u Americi*.
11. Erazmo Šubat Lukin, rođen 1887. godine, *umro 1945. u Ohio, Amerika*.

(iz Hreljina)

1. Anton Čop Jurjev, rođen 1880. godine, *umro 11. ožujka 1963. u Californiji*.
2. Braća Nikola Paškvan Matin, rođen 1884., Lovro, rođen 1887., Jakov, rođen 1890. i Ivan, rođen 1892. godine. *Odsutni, u Americi*.
3. Franjo Paškvan Andrijević, rođen 1878. godine. *Umro 3. studenog 1926., smrtni list iz Chicaga*.
4. Lovro Paškvan Franjin, rođen 1877. godine. *Odsutan, u Americi*.
5. Vid Ivan Štiglić Stjepanov, rođen 1848. godine. *Odsutan, u Americi*.
6. Braća Franjo Paškvan Rokov, rođen 1859. godine, *umro 19. svibnja 1895.* i Nikola, rođen 1865. godine, *umro 7. ožujka 1908. u Americi*. Napomena: prema podatku iz Matične knjige umrlih (vidi pod B) Franjo je poginuo u kamenolomu, u Boliviji, a sahranjen u mjestu Scure.

7. Danijel Miloš Martinov, rođen 1880. godine, *umro je 6. svibnja 1908. u Americi.*
8. Kuzma Frankulin Ivanov, rođen 1885. godine, *umro 1957. u Americi.*
9. Vinko Kučan Ivanov, rođen 1907. godine, *vjenčan u Canadi 26. VII. 1931. s Marijom Slotta.*
10. Dragutin Kučan Franjin, rođen 1896. i žena mu Marija r. Vukonić, rođena 1901. Njihov sin Dragutin rođen je *u Americi 12. svibnja 1925.*
11. Martin Kučan Dragutinov, rođen 1879., *umro je 3. lipnja 1911. u Americi.* Njegov brat Nikola *umro je 5. kolovoza 1940. u argentinskoj varoši Tandil.*
12. Nikola Kučan Jurjev, rođen 1870., *umro je u Americi 11. kolovoza 1901.* Njegova sestra Zora, rođena 22. veljače 1890. udala se za Mateja Marohnića (brat Josipov, op. R. T.), *umrla je u Pittsburghu 2. lipnja 1941.*
13. Kuzma Kučan Tomin, rođen 1858., *navodno umro u Americi 1888.*
14. Franjo Kučan Petrov, rođen 1892., *umro 10. studenog 1911. u Americi.*
15. Ljudevit Kučan Filipov, rođen 1858., *umro u Americi 7. veljače 1920.*
16. Dragutin Vukonić Martinov, rođen 1877., *umro 1940. u Sjevernoj Americi.*
17. Ljudevit Paškvan Lukin, rođen 1893., *umro 24. srpnja 1937. u Tandilu, u Argentini.*
18. Lovro Švrljuga Božin, rođen 1861., *umro u Americi 25. travnja 1919.*
19. Viktor Švrljuga Srećkov, rođen 1901. godine. Njegova žena Marija r. Kružić, rođena 12. rujna 1901., *umrla je 19. lipnja 1929. u Americi.*
20. Nikola Šlat Jankov, rodom iz Generalskog Stola, *umro je u Americi 24. siječnja 1950.* Njegova žena Marija r. Miloš Srećkova, rođena 1871., *umrla je 23. lipnja 1957.* Njihova djeca, kći Marija Paulina i sin Nikola *rođeni su u gradu Steeltonu, Pennsylvania.* Marija Paulina 22. kolovoza 1902., a Nikola 20. prosinca 1904.
21. Vinko Miloš Srećkov, rođen 1869., *umro je 21. listopada 1899. u Steeltonu, Pennsylvania.*

22. Andrija Kružić Petrov, rođen 1863., *umro 30. ožujka 1898. u Chicagu.*
23. Petar Jakovčić Nikolin, rođen 1849. godine. *Navodno umro u Americi.*
24. Franjo Kučan Grgurev, rođen 1870., *umro u Americi 7. rujna 1903.*
25. Rozalija Tereza Polić Stjepanova, rođena 1873., *živi u Engleskoj.* Njezin brat Vinko Polić Stjepanov, rođen 1880., *nalazi se u Americi.*
26. Stanislav Kučan Franjin, rođen 1897., *umro u Buenos Airesu 26. veljače 1928.*
27. Stjepan Kučan Ivanov, rođen 1895., prvi put vjenčan 1923. za Antoniju Čop, a 21. siječnja 1961. vjenčan po drugi put u Pennsylvaniji za Sofiju Bentz.
28. Kuzma Polić Jakovljević, rođen 1876., *umro u Americi 15. siječnja 1907.*
Napomena: podatak o njegovoj smrti navodi se i u Matičnoj knjizi umrlih, vidi prilog B.
29. Petar Polić Lukin, rođen 1873. godine, *nestao u Canadi.*
30. Ljudevit Jakovčić Nikolin, rođen 1883., *umro u Americi 25. listopada 1918.*
31. Ivan Juričić Antonov, rođen 1865., *navodno umro u Chicagu 6. kolovoza 1899.* Njegovi sinovi su također umrli u istom gradu: Klemente, rođen 1887., *umro je 21. srpnja 1960.,* a Ljudevit, rođen 1889., *umro je 22. travnja 1954.*
32. Ivan Polić Adalbertov, rođen 1870. u *Peruu.*
33. Vinko Vukonić Stjepanov, rođen 1893., *oženjen u Americi.*
34. Vinko Tomašević Ivanov, rođen 1891., *navodno je umro u Kanadi.*
35. Ivan Vidas Franjin, rođen 1867., *umro 27. svibnja 1918. u Americi.*
36. Petar Polić Blažev, rođen 1873., *umro u Americi.*
37. Ivan Vidas Srećkov, rođen 1902., *umro u Americi.*
38. Ivan Vidas Lukin, rođen 1878., *navodno umro u Americi.*
39. Dragutin Vidas Piov, rođen 1884., *sahranjen u Richtownu.*

40. Franjo Šubat Leopoldov, rođen 1870., *umro 8. lipnja 1891. u Americi, u Rio Janeiro.*
41. Toma Vidas Martin, rođen 1882., *umro 27. kolovoza 1925. u Americi.*
42. Stjepan Vidas Filipinov, rođen 1876., *umro 1956. u Chicagu.*
43. Vinko Pavao Polić Nikolin, rođen 1852., žena mu Kata r. Zgomlić, rođena 1870., umrla 24. listopada 1902. *Djeca su im rođena u Americi: Fanica, rođena 29. kolovoza 1891., Milena Elizabeta, rođena 24. srpnja 1893., Delimir, rođen 16. listopada 1896. i Vladislav, rođen 9. svibnja 1899.*
44. Lovra Polić Lovrin, rođen 1882., *umro 6. srpnja 1904. navodno u Americi.* Njegov brat Viktor, rođen je 1890., *umro je 1967. u Argentini.* Sin Viktorov Marijan, rođen 1913., *oženjen u Argentini 22. svibnja 1936., umro je 24. prosinca 1970. u Argentini.*
45. Ljudevit Blažina Pavlov, rođen 1892., *umro u Americi 13. travnja 1933.*
46. Mate Blažina Franjin, rođen 1870., *umro u Americi.* Žena mu Karla r. Polić, rođena 1874., *umrla 22. listopada 1958. U ludnici u USA od 1953.*
47. Jakov Polić Srećkov, rođen 1853., *umro 24. siječnja 1900., navodno u Canadi.*
48. Milena Blažina, rođena 1896., *udata za Ivana Gudca u Chicagu.* Njezina sestra Marija rođena je 2. ožujka 1900. *u Americi.*
49. Viktor Polić, rođen 1897. *Umro je 11. srpnja 1961. u Kelly Lake, Minnessota.*
50. Ljudevit Polić Martinov, rođen 1863., *umro je 15. svibnja 1917. u Americi.*
51. Anton Ružić Franjin, rođen je 1855., *umro je 11. rujna 1902. u Americi.*
52. Franjo Frankulin Tomin, rođen 1884., *umro je 18. veljače 1941. u Chicagu, smrtni list.*
53. Josip Polić Paškvalov, rođen 1895., *umro 28. siječnja 1921. u gradu Mattawa, Ontario, Canada.*

54. Stjepan Polić Jurjev, rođen 1856., *umro je 10. siječnja 1898. u Santosu, S. Paolo*. Napomena: njegova smrt je zabilježena i u Matičnoj knjizi umrlih, prilog B.
55. Anton Ružić Rajmondov, rođen 1870., *umro 14. kolovoza 1924. u Americi*.
56. Juraj Polić Božov, rođen 1854., *umro je 23. veljače 1899. u Americi, svjedodžba smrti iz Mendose, Argentina*. Napomena: njegova smrt je zabilježena i u Matičnoj knjizi umrlih, prilog B.
57. Andrija Vukonić Jurjev, rođen 1863., *umro 12. srpnja 1936. Vjenčan u Americi 1906. s Antonijom Ružić, rođena 1874., koja je umrla 2. veljače 1933. Njihova kći Alojzija, rođena 1907., umrla je 19. kolovoza 1907. Rođena i umrla u Americi*.
58. Pavao Benac Ambrozov, rođen 1860., *umro je 3. lipnja 1905. navodno umro u Canadi*. Njegov sin Matej, *rođen 1884. u Americi*.
59. Augustin Benac Gašparov, rođen 1859., *umro je 27. studenoga 1902. navodno umro u Americi*.
60. Nikola Vidas Jakovljević, rođen 1858., *navodno umro u Americi*.
61. Matej Vidas Petrov, rođen 1870., *umro 18. veljače 1896. u Lemontu, Illinois*. Napomena: njegova smrt je zabilježena i u Matičnoj knjizi umrlih, prilog B.
62. Josip Vidas Andrijin, rođen 1895., *umro u Canadi 10. listopada 1929.*
63. Anton Čop Antonov, rođen 1866., *umro 2. kolovoza 1900. u Chicagu*.
64. Josip Tometić Franov, rođen 1862., *umro 10. listopada 1897. u Americi, u Guatemali*. Njegov brat Stjepan, rođen 1859., *umro 15. listopada 1896. u Guatemali*. Napomena: njihova smrt je zabilježena i u Matičnoj knjizi umrlih, prilog B.
65. Fabijan Čop Jakovljević, rođen 1899., *umro je u studenom 1955. u Chicagu*.
66. Martin Čop Vinkov, rođen 1838., *umro 4 studenog 1888. u Americi*.
67. Pijo Čop Filipov, rođen 1887., *umro 27. lipnja 1912. u Americi*.

68. Franjo Čop Dragutinov, rođen 1894., *umro 8. studenog 1915. u Americi.*
69. Luka Čop Tomin, rođen 1866., *navodno umro u Americi.*
70. Franjo Nikola Vukonić Tomin, rođen 1894., *navodno umro u Americi.*
71. Josip Vukonić Grgurov, rođen 1896., *umro 25. veljače 1936. u Americi, u Torontu.*
72. Petar Kružić Ivanov, rođen 1857., *umro 10. kolovoza 1895. u Americi.*
73. Mate Benac Srećkov, rođen 1898. *u Chicagu, poslije živio u Floridi.*
74. Ivan Čop Lovrin, rođen 1899., *umro 9. rujna 1957. u Chicagu.*
75. Toma Vidas Jakovljević, rođen 1857., *umro 20. lipnja 1910. u Americi.*
76. Frane Vidas Petrov, rođen 1876., *navodno umro u Americi 17. svibnja 1906.*
77. Ivan Nikola Polić Stjepanov, rođen 1878., *navodno umro 6. listopada 1901.* Napomena: u Matičnoj knjizi umrlih stoji: *Sahranjen u obćem groblju u Nutlandu, Ill, USA.*
78. Josip Marohnić Matejev, rođen 12. studenoga 1866., *umro 1922. u Pittsburghu.* Žena mu Andriana rođena 26. studenoga 1869., *umrla 1945. u Pittsburghu.* Brat Josipov Matej, rođen 1875., *umro 9. srpnja 1949. u Pittsburghu.* Zora, žena Matejeva, rođena 1890., *umrla 1941. u Johnistonu.* Napomena: netočno je navedena godina Josipove smrti, koji je umro 1921., a ne 1922. Za Andrianu se u američkim registrima navodi da je umrla 1942., a ne 1945.
79. Blaž Polić Petrov, rođen 1876., *navodno umro u Americi 21. kolovoza 1912.*
80. Ivan Polić Tomin, rođen 1861., *umro 30. rujna 1903. u Americi.* Napomena: u Matičnoj knjizi umrlih stoji: *Sahranjen u groblju Hibbing, Minn.*
81. Jakov Kružić Nikolin, rođen 1880., *umro 27. svibnja 1916. u Argentini.* Njegov brat Anton, rođen 1894., *umro 9. listopada 1956. u Argentini.*

- Milivoj, sin Antona, rođen 1927., *vjenčao se u Argentini s Nelly Alfonsina Mobiliar 9. kolovoza 1952.*
82. Dragutin Kružić Petrov, rođen 1899., *umro u Cikagu 1945.* Ljuba, žena Dragutinova, rođena 1896., *umrla 1945. u Cikagu.* Kći njihova Miroslava, rođena 1925., *umrla 1944. u Cikagu.*
83. Juraj Polić Božov, rođen 1854., *umro 23. veljače 1899. u Americi.*
Napomena: u Matičnoj knjizi umrlih stoji: *Svjedodžba smrti iz Mendose, Argentina.*
84. Ivan Ćiril Polić Jakovljević, rođen 1880., *umro u Americi 1934.*
85. Andre Čandrlić, rođen 1893., *navodno umro u Kanadi 26. lipnja 1929.*
Napomena: pogrešno se kao godina smrti navodi 1929., jer je pok. A. Čandrlić poginuo u Kanadi tog nadnevka (26. lipnja), ali 1930. godine (vidi tabelu u prilogu I).
86. Kuzma Kružić Pavlov, rođen 1890., *umro 10. prosinca 1956. u Canadi.*
87. Ana Polić Josipova, udata Ružić, rođena 1889., *umrla 21. travnja 1954. u Chicagu.*
88. Blaž Blažina Srećkov, rođen 1857., *umro 1912. u Americi.*
89. Dragutin Blažina Pavlov, rođen 1885., *umro u Americi.*
90. Marija Polić Martinova, rođena 1904., *vjenčala se 2. siječnja 1933. za Gabrijela Peranovića u Johannesburgu.* Njezina sestra Sofija, rođena 1911., *vjenčala se u Africi 30. prosinca 1935.* Napomena: i Marija i Sofija navode se među Hreljanima iseljenim na jug Afrike (vidi prilog D: Tamo negdje na kraju svijeta – Hreljani na afričkom jugu).

(iz Glavičine, Ružić Sela, Zastena, Melnica i Plase)

1. Stanislava Polić Ivanova, rođena 1893., *navodno umrla u Americi 1. studenoga 1906.*

2. Maksimilijan Kučan Franjin, rođen 1893., *umro 12. veljače 1962. u Chicagu.*
3. Kuzma Polić Petrov, rođen 1870., i Cecilija Tadej, rođena 1879., *vjenčani su u Americi.*
4. Filip Rasporić Anastazijev, rođen 1857., *umro po svijetu.*
5. Kuzma Rasporić Lovrin, rođen 1885., *umro u Americi 14. veljače 1912.*
6. Ivan Miloš Mihovilov, rođen 1864., *umro 1915. u Cikagu.*
7. Ivan Kružić Franjin, rođen 1856., *umro 23. srpnja 1913. u Americi, u Buenos Airesu.* Njegov sin Pavao, rođen 1891., *umro u Južnoj Americi – Cordoba, 2. travnja 1950.*
8. Marija Šubat Josipova, *rođena je 11. srpnja 1902. u Americi.* Njezin brat Luka *rođen je 1903. u Americi,* a drugi brat Ivan *u Apfanouse u Sjedinjenim Državama Amerike 18. svibnja 1904.* Sestra Štefanija *rođena je 6. siječnja 1906. u Iowa, USA.* Njihovi roditelji su Josip Šubat Lukin, rođen 1876. i Ivana, rođena Paškvan 1878.
9. Lovro Šubat Lukin, rođen 1883., *umro u Americi 1953.*
10. Luka Grubišić Lovrin, rođen 1888., *umro 12. kolovoza 1912. u Americi.*
11. Paula Guzović, kći Leopolda, rođena 1885., *udata za Vinka Vidasu u Minnesoti, valjda 1914., sada živi u Californiji.*
12. Juraj Šporar, sin Gnacija, rođen 1864., *navodno umro u Americi.*
13. Toma Vidas Matin, rođen 1883., *umro u Americi 1. veljače 1900.*
14. Jakov Miloš Jakovljević, rođen 1878., *umro u Chicagu 22. prosinca 1955.*
15. Ivan Vidas Josipov, rođen 1888., *umro u Chicagu 22. veljače 1955.*
16. Erminij Benac Stjepanov, rođen 1897., *umro u Vancouveru 14. prosinca 1945.*
17. Kuzma Vicentini Petrov, rođen 1854., *navodno umro 1910. u Americi.*
18. Franjo Kružić Piov, rođen 1873., *u Americi.*
19. Josip Juričić Filipov, rođen 1872., *umro u Americi 16. svibnja 1918.*

20. Matej Kanjer Andrijin, rođen 1878., *umro 1941. u Chic.* Žena mu Kata r. Miloš, rođena 1883., *umrla 1954. u Chic.* Marija Matejka, kći njihova, rođena 1911., *vjenčana 3. veljače 1934. u Chicagu, udata Tijan.*
21. Pio Frankulin Tomin, rođen 1877., *navodno umro u Americi, S. Francisco, 25. kolovoza 1918.*
22. Franjo Kružić Lukin, rođen 1878., *umro 22. prosinca 1960. u Americi.*
23. Stjepan Vukonić Leopoldov, rođen 1874., *umro u Butta, Montana, Amerika, 7. listopada 1927.*
24. Božo Čop Ivanov, rođen 1905., *umro u Kirkland Lake, Ontario, 13. listopada 1936.*
25. Milan Rasporić Petrov, rođen 1911., *vjenčao se u Kanadi 27. kolovoza 1938.*
26. Ivan Polić Nikolin, rođen 1875., *umro 1926. u Americi.*
27. Marija Šubat *rodila se u Americi 5. rujna 1907.* Njezini roditelji Ignacij, sin Mihovilov, rođen 1872., *umro 15. svibnja 1954.* i Josipa rođena Polić, rođena 1878., *a umrla 9. lipnja 1966.*
28. Juraj Ružić Martinov, rođen 1881., *umro 24. prosinca 1943. u Chicagu.*
29. Milovan Miloš Lukin, rođen 1895., *umro u Detroitu 30. kolovoza 1962.*
30. Kuzma Tadej Matijin, rođen 1862., *navodno umro u Americi 10. veljače 1906.*
31. Juraj Vidas Franjin, rođen 1872., *umro u Cordobi, u Argentini 12. studenog 1938.*
32. Dragutin Ružić Ivanov, rođen 1894., *umro 16. listopada 1926. u Americi.*
33. Mirko Grubišić Antonov, rođen 1906., *umro 15. listopada 1956. u Vancouveru, Canada.*
34. Toma Sobol Ambrozov, rođen 1871., *umro 5. siječnja 1945. u Hope, Alaska, USA.* Njegov brat Matija, rođen 1877., *umro u svibnju 1944. u Hope, Alaska, USA.*

35. Ivan Čop Dragutinov, rođen 1912., *vjenčao se u Kanadi 20. listopada 1937.*
36. Matej Levar Silvestrov, rođen 1874., *umro u Americi 9. prosinca 1929.*
37. Dragutin Kučan Jurjev, rođen 1891., *umro 15. travnja 1961. u St. Louisu.*
38. Ivan Kučan Andrijin, rođen 1899., *umro u Canadi 16. listopada 1952.*
39. Stjepan Kučan Franjin, rođen 1899., *od struje poginuo u Hinojo, Argentina 28. travnja 1937.* Njegova kći Ivana, rođena 5. lipnja 1931. *u Hinojo, Argentina, krštena u Hreljinu 16. studenoga 1936.* Sin Stjepanov Franjo Božo, rođen 25. prosinca 1935. *u Hinojo, Argentina.*
40. Jakov Tadej Piov, rođen 1853., *umro 28. ožujka 1888. u Americi.* Njegov sin Matija, rođen 1880., *umro u Americi.*
41. Franjo Kučan Ivanov, rođen 1861., *navodno umro u Braziliji 15. siječnja 1903.*
42. Petar Kučan Kuzmin, rođen 1859., *umro 25. listopada 1895. u Americi.*
43. Ivan Anton Kučan Nikolin, rođen 1873., *umro u USA i ne zna se za njega.*
44. Anton Frankulin Filipov, rođen 1874., *navodno umro u Americi.*
45. Viktorija Tomasić Matijeva, rođena 1887., udata Sobol, *umrla u Chicagu 15. travnja 1960.*
46. Dragutin Kružić Andrijević, rođen 1885., *umro je u Chicagu 7. listopada 1955.* Njegov brat Ivan rođen je 7. svibnja 1900. *u Canadi.* Dragutina Kružić, kći Dragutina, rođena 21. veljače 1913., *vjenčala se 23. travnja 1935. za Stanislava Skrill-a u Kanadi.*
47. Petar Polić Jurjev, rođen 1854., *umro u Americi 15. veljače 1904.*
48. Andrija Ružić Gašparov, rođen 1884., *navodno umro u Americi.* Njegov brat Jakov, rođen 1893., *umro u Americi 23. siječnja 1921.*
49. Marija Ružić, žena Ljudevita, *umrla u Americi 25. ožujka 1919.* Pijo Ružić Matin, rođen 1887., *umro u San Franciscu, USA 18. rujna 1940.*

- Josip Ružić Ljudevitov, rođen u Americi 20. travnja 1913. Amalija Olga Ružić, kći Ljudevita, rođena u Americi 11. travnja 1918.
50. Pijo Tometić Adamov, rođen 1848., umro 6. lipnja 1914. u Arancaria, u Americi.
51. Milan Kružić Matin, rođen 1897., umro u Canadi 1949.
52. Franjo Benac Vinkov, rođen 1877., umro u Americi 28. studenog 1904.
53. Viktor Marijan Sobol Antonov, rođen 1893., umro u Buenos Airesu 1947.
54. Stjepan Juričić Josipov 1875., umro 6. lipnja 1925. u Americi.

Fran Sobol, čikaški frizer za dame, stoji u svojem salonu uz nepoznatu gospođu koja pozira na frizerskom stolcu.

D) Tamo negdje na kraju svijeta – Hreljani na afričkom jugu

Godine 2021. tiskana je knjiga Radovana Tadeja i Vjekoslave Jurdane *Putovima Pavla Vidas* u kojoj se donosi i opširan životopis ovog hreljinskoga putopisca. Pavao Vidas (1858. – 1928.) je na jugu Afrike boravio u dva navrata, ukupno devet godina. Prvi put od 1894. do 1896., a drugi put od 1899. do 1906. godine. U svojem *Životopisu* navodi i druge sumještane koji su potražili sreću i zaradu pod afričkim suncem. Sve te činjenice o Hreljanima u Africi do kojih se došlo proučavajući Vidasov rukopis, prikupljene su i objavljene u već spomenutoj knjizi, a publiciraju se i ovdje. Sve to u namjeri da se na jednom mjestu što potpunije dokumentiraju podaci o iseljenim Hreljanima.

Red. br.	Ime i prezime	Godina dolaska	Mjesto dolaska	Napomena
1.	Čop, Ivan	pred Drugi svjetski rat	Johannesburg	Hreljin, 1914. – Johannesburg, 2004., unuk P. Vidas
2.	Čop, Anđelika rođ. Valenčić	1974.	Johannesburg	Supruga Ivanova, rođ. 1927., živjela je u Johannesburgu.
3.	Juretić, Franjo <i>Grobničan</i> , rođen 1868. u Martinovu Selu na Grobniku,	1897.	Transvaal	Preselio se 1912. u Salisbury, Rodezija (danas Zimbabwe). Tu je izgubio nalazište zlata jer je morao u

	ženidbom dolazi u Hreljin.			internaciju za vrijeme I. svjetskog rata. Nakon toga posvećuje se građevinarstvu.
4.	Juretić, Franjo ml. sin Franje, rođen u Hreljinu 1908.	1929.	Južna Rodezija (danas Zimbabve)	Dolazi k ocu nakon završetka Nautike u Bakru. Isprva radi s njim u građevinarstvu, a potom se zapošljava u rudniku bakra i vremenom postaje istaknuti stručnjak u rodezijskom rudarstvu.
5.	Kučan, Franjo		Johannesburg	Jedan od darovatelja za Hrvate u domovini koji su postradali od <i>biesa</i> <i>Khuenovštine</i> . (Novi list, 20. prosinca 1905.)
6.	Kučan, Ivan		Johannesburg	Isto.
7.	Miloš, Ivan (<i>Jivan</i>)		Johannesburg	Proboden nožem od jednog Talijana, u tučnjavi 1903., u prostorijama austro- ugarskog društva.
8.	Paškvan, Nikola	1900.	Pretoria	Vlasnik kamenoloma u blizino Pretorie, smrtno stradao čisteći pušku

				(vijest objavljena u Novom Listu 9. 11. 1926.)
9.	Polić, Martin <i>Židorov</i>	1913.	Rhodesia	Zet Pavla Vidas, umro 1947. u Johannesburgu.
10.	Polić, Avelin Martinov	1928.	Johannesburg	Unuk P. Vidas, Hreljin, 1906. – Johannesburg 1966.
11.	Polić, Marija Martinova	1928.	Johannesburg	Unuka P. Vidas, Hreljin, 1904. – Johannesburg, 1992.
12.	Polić, Sofija Martinova	1928.	Johannesburg	Unuka P. Vidas, Hreljin, 1911. – Johannesburg, 1995.
13.	Polić, Milka rođ. Vidas	1928.	Johannesburg	Kći Pavla Vidas i žena Martina <i>Židorova</i> , rođena 1882., umrla 1966. u Johannesburgu.
14.	Polić, Stjepan		Johannesburg	Svira na mesopusnim zabavama 1896. u Pretoriji
15.	Ružić, Anton Franjin		Capetown	Umro u Capetownu, JAR, 11. 9. 1902.
16.	Švrljuga, Josip		Pretoria	
17.	Ružić, Toma		Johannesburg	Jedan od darovatelja za Hrvate u domovini koji

				su postradali od <i>biesa Khuenovštine</i> (Novi list, 20. prosinca 1905.) Član tamburaškog sastava koji 1902./03. svira u Pretoriji i Johannesburgu.
18.	Šubat, Luka			Dana 13. srpnja 1900. uhićen u Johannesburgu od strane engleskih vlasti (tijekom englesko-burskog rata) i ubrzo deportiran (preko Londona u Beč).
19.	Vidas, Anton po nadimku <i>Kačina</i>			Uhićen u isto vrijeme i na isti način kao i Luka Šubat, no 15. srpnja 1900. pušten iz engleskog zatočeništva. Pretpostavlja se nakon intervencije njemačkog konzula, a na nagovor Pavla Vidasa. Napustio Južnu Afriku i brodom <i>Braemar Castle</i> isplovio 16. kolovoza 1900. iz East Londona, južnoafričke luke na

				Indijskom oceanu, prema engleskoj luci Southampton.
20.	Vidas, Ivan		Johannesburg	Ozlijeđen 19. veljače 1896. u eksploziji 2.214 sanduka dinamita koju je uzrokovao sudar vlakova. Jedan od darovatelja za Hrvate u domovini koji su postradali od <i>biesa Khuenovštine</i>. Darovao je, također, jednu liru sterlinga za školsku zakladu braće Antuna i Ivana Mažuranića. (Novi list, 20. prosinca 1905.) Član tamburaškog sastava koji 1902./03. svira u Pretoriji i Johannesburgu.
21	Vidas, L. (u dokumentima se navodi samo prezime, inicijal imena te		Johannesburg	Lakše povrijeđen u eksploziji koja se dogodila u Begbie ljevaonici u Johannesburgu dana

	podatak da je iz Hreljina)			24. travnja 1900. godine u 17:20 sati. Ljevaonica je proizvodila oružje za potrebe burske vojske.
22.	Vidas, Pavao	1894.	Pretoria	Na jugu Afrike boravi od 1894. do 1896. te od 1899. do 1906. godine. Radnik, nadglednik u kamenolomu, ugostitelj, trgovac, hotelijer, mešetar, poduzetnik, nadstražar specijalne transvaalske policije za rudnike. Uhićen od Engleza u srpnju 1900. godine (kao Luka Šubat i Anton Vidas), ali oslobođen na intervenciju njemačkog konzula.

Hreljinska obitelj Polić *Židorovi* u Johannesburgu, uoči Drugog svjetskog rata: supružnici Milka i Martin sa strane, u sredini starija kći Marija-Mary, a u pozadini mlađa kći Sofija i sin Avelin.

E) Hreljani po svijetu (s kojima se Pavao Vidas susretao i to zabilježio u svom *Životopisu*)

1. Fabijan Polić, oženjen Engleskinjom, živio je u North Shieldsu, sjeveroistočna Engleska (susret oko 1875.).
2. Bartol Šubat i Ivan Kučan su 1893. bili u Novom Zelandu (razmjenjuju pisma s Vidasom dok ovaj boravi u Australiji). Sva trojica, B. Šubat, I. Kučan i P. Vidas, došli su u Australiju 1889. godine.

3. Brat Pavla Vidas (ne navodi njegovo ime, a ima dva brata: Jurja i Matiju) boravio u gradu Helena, savezna američka država Montana, poziva Pavla 1893. da dođe u Sjevernu Ameriku. Baš u vrijeme Vidasova dolaska u Vancouver stiže mu vijest da je brat doživio nesreću na radu u kamenolomu.
4. Stjepan Miloš, Vidasov šogor, umro je u Santosu, Brazil.
5. Ivan Miloš, Vidasov je drugi šurjak s kojim se susreo 1894. u Seattleu, Washington. Bavio se ribarstvom uz pacifičku obalu Sjedinjenih Država. *Pave* je njihov susret opisao na sljedeći način: *To mi je šurjak koga nisam nikada ni upoznao, jer kad je on bio doma, ja sam bio u svijetu, a kad sam ja bio doma, on je bio u svijetu.* Ivan je izvršio samoubojstvo 27. lipnja 1905., ubivši se revolverom.
6. Toma Miloš, treći Vidasov šogor, utopio se 20. ožujka 1909. u Great Fallsu, Montana.
7. Stjepan Polić, svirao je harmoniku na mesopusnim zabavama koje je 1896. u Pretoriji organizirao Vidas. Napomena: spominje se i u prilogu D: Tamo negdje na kraju svijeta – Hreljani na afričkom jugu.
8. Ivan Miloš je u tučnjavi s nekim Talijanom, 1903. u Johannesburgu, zadobio ozljedu nožem. Vidas i ostali naši zemljaci prikupili su tri funte novčane pomoći za njega te mu još osigurali i pokriće putnih troškova za put do Pretorije. Napomena: spominje se i u prilogu D: Tamo negdje na kraju svijeta – Hreljani na afričkom jugu.
9. S Ivanom Vidasom i Tomom Ružićem svira u tamburaškom orkestru u Johannesburgu i Pretoriji 1902. i 1903. godine. Napomena: spominje se u prilogu D: Tamo negdje na kraju svijeta – Hreljani na afričkom jugu.
10. S Markom Ružićem, nećakom, zaputio se 1. veljače 1914. iz Hreljina (preko Rijeke, Pivke, Udina, Peschiere, Milana, Genove i dalje) na put za Ameriku.

11. Vinko Kružić, elektrotehničar, zaposlenik je Panamskog kanala. Živi u Gatunu, gradiću na atlantskoj strani kanala, gdje se i susreo s Vidasom 1914., iste godine kada je kanal otvoren za promet.
12. Antona Polića *Matakova*, radnika u topionici bakra, Vidas je susreo 1915. u peruanskim Andama.

**Pavao Vidas – Hreljan, *Merikan*, pečalbar,
svjetski putnik, pustolov i putopisac.**

F) Prikaz hreljinskih iseljenika u Južnoj Americi

prema *ADRESARU sa biografskim podacima o našem narodu u Južnoj Americi*, sastavio Josip Subašić u Buenos Airesu koncem 1932.

Knjigu *ADRESAR sa biografskim podacima o našem narodu u Južnoj Americi* sastavio je, kako piše na naslovnici, Josip Subašić u Buenos Airesu koncem 1932., a *Jugoslavenska štampa* ju je otisnula u Zagrebu. Uvodnik u *Adresaru* napisao je dr. Svegel, bivši kraljevski poslanik u Buenos Airesu, a sam autor Josip Subašić se obratio čitatelju na početku knjige s *par riječi umjesto predgovora*. U svom obraćanju čitatelju, autor ističe sljedeće: ... *Od desetak hiljada adresa, koje sam dobio putem cirkulara, saradnika ili prijatelja probrao sam 5.000 adresa onih naših ljudi, koji imaju stalno boravište, kao: kućevlasnici, posjednici, trgovci, činovnici ili čakareri (farmeri, oni koji obrađuju svoju ili unajmljenu zemlju), a kod radnika sam uzeo adresu poduzeća na koje primaju poštu, koja je upravo tako stalna kao i kod onog kućevlasnika...*⁶⁵

U *Adresaru* su na taj način prikupljeni podaci o useljenicima s područja čitave tadašnje Kraljevine Jugoslavije, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost koja se uopće i ne spominje. Za svakog jugoslavenskog iseljenika navodi se prezime i ime, gdje je rođen, zanimanje i adresa. Uz ove podatke naznačen je i bračni status, godina rođenja i godina dolaska u Južnu Ameriku za one iseljenike koji su te podatke i unijeli u cirkular koji im je dostavio Josip Subašić. Iz citiranih riječi autora razvidno je da tu nisu popisani svi (ili velika većina) iseljenika iz Jugoslavije u Južnu Ameriku, već samo jedan manji dio. Sam autor navodi da u to vrijeme živi na južnoameričkom kontinentu oko 200.000 useljenika s područja Jugoslavije, a da je u *Adresaru* prikupljeno 5.000 adresa jugoslavenskih

⁶⁵ Josip Marohnić je to učinio trideset godina prije Subašića. Sličnom metodologijom je prikupljao obavijesti o Hrvatima u Sjevernoj Americi, a sakupljene podatke je objelodanio u knjizi *Popis Hrvata u Americi*, tiskanoj 1902. godine.

iseljenika. To je samo 2,5 posto! To moramo imati u vidu i kad raščlanjujemo broj iseljenika iz Hreljina. U *Adresaru* je navedeno njih 29, iako je njihov stvaran broj bio daleko veći. Zato uvijek moramo voditi računa da se radi o nepotpunom popisu koji može biti samo ilustrativan. Ako je Subašić na ovaj način „popisao“ 2,5% Jugoslavena koji su u to vrijeme živjeli i radili u Južnoj Americi, možemo pretpostaviti da je 29 popisanih isto oko 2,5% od svih Hreljana koji se tada nalaze u južnoameričkim zemljama. To bi značilo da je početkom 30-tih godina prošloga stoljeća na prostoru cijele Južne Amerike obitavalo, vjerovali ili ne, oko 1.100 Hreljana! Vjerojatno se jedan dio vratio u rodni Hreljin, ali je većina zajedno sa svojim obiteljima ostala zauvijek u njihovim novim domovinama. Zamislimo koliki je to demografski odljev i koliko dandanas hreljinskih potomaka živi diljem Argentine, Brazila, Urugvaja, Perua, Čilea ili Bolivije? Za pretpostaviti je da su zaboravili svoje ishodište, kao što su i suvremeni Hreljani zaboravili svoje bliže ili daljnje rođake na drugom kraju svijeta.

A tko je Josip Subašić sastavljač *Adresara*? Zanimljivo je što za autora tako važne knjige o našem iseljeništvu nema gotovo nikakvih tragova. Ne spominje ga čak ni *Leksikon hrvatskog iseljništva i manjina* iz 2020. godine, čiji su izdavači Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Hrvatska matica iseljenika. U oskudnim podacima koji se mogu pronaći na mrežnim stranicama za Josipa Subašića se navodi da je useljenik u Argentinu prije Drugoga svjetskoga rata i da je u to vrijeme simpatizer lijevih političkih ideja (na primjer, agitira u novinskim natpisima protiv Franca, a simpatije su mu na strani republikanaca u Španjolskom građanskom ratu). Neko vrijeme je i tajnik sindikalne Generalne konfederacije rada (Confederacion general del trabajo de la Republica Argentina – CGT⁶⁶). Nakon rata, Subašić mijenja stranu i ulazi u najuži krug osoba s kojima Ante Pavelić surađuje u Argentini. Prema nekim neprovjerenim glasinama, tu se našao kao ubačeni

⁶⁶ Sindikalna konfederacija osnovana 1930. i to pretežito od strane socijalista i komunista.

titoistički agent⁶⁷. Osim navedenog, o Subašiću ne nalazimo traga u znanstvenoj literaturi i publicistici, pa nam za završetak ove male uvodne studije ostaje jedino ono što Subašić piše sam o sebi u *Adresaru: Subašić Jozo. Novinar i knjižar. Izdavao i uređivao bivše tjednike „Pravda“ i „Hrvatska sloga“ (Bs Aires). Rodj. 1904. u Bugojnu (Bosna). U Arg. od 1926. Adr.: Calle 25 de Mayo 724, Buenos Aires – Argentina.*

Dakle, prije Drugoga svjetskoga rata uređivao je u Buenos Airesu tjednike Pravda i Hrvatska sloga, koji izlaze na hrvatskom jeziku. Subašić je i nakon rata bio vlasnik, izdavač i urednik mjesečnika Izbor – mjesečni pregled hrvatskog i stranog tiska koji je izlazio od listopada 1953. pa do sredine 1956. godine. Kao izdavači su bili navedeni Eugen Delipetar, Josip Subašić, Hinko Halperin i Nikola Perić, ali kako je već ranije rečeno, stvarni urednik, izdavač i vlasnik bio je upravo Josip Subašić⁶⁸. Kako je već prije naznačeno, Subašić je potpuno zaboravljeni hrvatski iseljenik. Da ništa drugo nije napravio u iseljeništvu, već samo pripremio, sastavio i objavio *Adresar*, morao bi imati svoje mjesto barem u hrvatskoj leksikografiji. No njemu nije posvećena natuknica niti u specijaliziranom *Leksikonu hrvatskog iseljništva i manjina*⁶⁹.

⁶⁷ Mate Nikola Tokić: *Croatian Radical Separatism and Diaspora Terrorism During the Cold War*, Copyright 2020 by Purdue University.

⁶⁸ https://studiacroatica.blogspot.com/2017/10/028-bibliographia-croatica-argentina.html#google_vignette (pristupljeno 9. rujna 2021.).

⁶⁹ *Institut društvenih znanosti Ivo Pilar*, Zagreb, 2020.

ADRESAR

SA BIOGRAFSKIM PODATCIMA O NA-
ŠEM NARODU U JUŽNOJ AMERICI

Sastavio:

JOSIP SUBAŠIĆ

U BUENOS AIRESU, koncem 1932.

Naslovnica Subašićeva adresara

Red br.	Ime i prezime	Mjesto prebivanja	Država	Napomena
1.	Benac, Ivan	Tandil	Argentina	<i>Rođen 1894., kamenolomac, oženjen, u Arg. od 1908.</i>
2.	Blažina, Ivan	Magallanes	Čile	<i>Veletrgovac mješovite robe, u Čileu od prije I. svjet. rata s obitelji.</i>
3.	Blažina, Manuel	Tandil	Argentina	<i>Kamenolomac, oženjen</i>
4.	Blažina, Nikola	Tandil	Argentina	<i>Kamenolomac, oženjen</i>
5.	Blažina, Pavao	Bahia Blanca	Argentina	<i>Pablo</i>
6.	Cuculić, Ivan	Tandil	Argentina	<i>Rođen 1900. Juan, mehaničar, u Argentini od 1914.</i>
7.	Čop, Arturo	Cochabamba	Bolivija	<i>Činovnik, govori materinji jezik</i>
8.	Kučan, Andrija	Tandil	Argentina	<i>Kamenolomac, oženjen, Andres</i>
9.	Kučan, Božo	Sierra Alta de Vela	Argentina	<i>Stolar, oženjen</i>
10.	Kučan, Franjo	Tandil	Argentina	<i>Kamenolomac, oženjen</i>
11.	Kučan, Mate	Tanadil	Argentina	<i>Stolar</i>
12.	Kučan, Paškval	Ingeniero White	Argentina	

13.	Paškvan, Josip	Tandil	Argentina	<i>Jose, neoženjen, kamenolomac</i>
14.	Paškvan, Ljudevit	Tandil	Argentina	<i>Kamenolomac</i>
15.	Paškvan, Rudolf	Tandil	Argentina	<i>Rođen 1885., vlasnik obučarske radnje, u Argentini od 1910., oženjen, požrtvovni narodni radnik.</i>
16.	Paškvan, Vicko		Argentina	
17.	Polić, Ivan	Buenos Aires	Argentina	<i>Rođen 1877., zidar, oženjen</i>
18.	Ružić, Andrija	Tandil	Argentina	<i>Andres, kamenolomac, neženjen</i>
19.	Ružić, Pavao	Tandil	Argentina	<i>Pablo, kamenolomac, oženjen, u Argentini od 1900.</i>
20.	Ružić, Šimun	Magallanes	Čile	
21.	Štiglić, Dragutin	Tandil	Argentina	<i>Kovač, oženjen</i>
22.	Šubat, Ivan	Tandil	Argentina	<i>Ušelio se u Argentinu 1924., kovač, neženjen.</i>
23.	Švrljuga, Tomo	Tandil	Argentina	<i>Kamenolomac, oženjen</i>
24.	Vidas, Držislav	Buenos Aires	Argentina	<i>Prvi mašinovođa na arg. parobrodu „Libertad“, u Argentinu došao prije I. svjetskog rata.</i>

25.	Vidas, Josip	Tandil	Argentina	<i>Nadglednik, u Argentini od 1908.</i>
26.	Vidas, Mate	Tandil	Argentina	<i>Kamenolomac, oženjen</i>
27.	Vidas, Petar	Hinojo	Argentina	<i>Vlasnik obučarske radnje</i>
28.	Vidas, Petar	Sierra Alta de Vela	Argentina	<i>Rođen 1890., obučar, u Argentini od 1915.</i>
29.	Vukonić, Petar	Tandil	Argentina	<i>Obučar, oženjen, u Argentini od 1913.</i>

Bahía Blanca – grad na jugozapadu provincije Buenos Aires u Argentini, uz Atlantski ocean. Prema popisu stanovništva iz 2010. godine grad je imao 301.572 stanovnika. Tu je, prema podacima iz *Adresara*, krov nad glavom potražio Hreljan *Pablo Blažina*.

Buenos Aires – glavni i najveći grad Argentine. U njemu su sigurnost doma pronašla dva Hreljana iz *Adresara*, Ivan Polić i Držislav Vidas.

Cochabamba – grad i općina u središnjoj Boliviji, u dolini planinskog pojasa Anda. Četvrti najveći grad u Boliviji sa 630.587 stanovnika prema popisu iz 2012. godine. Ime mu dolazi od spoja riječi *qucha*-jezero i *pampa*-otvorena ravnica. Prema *Adresaru*, u njemu je novi dom pronašao Arturo Čop.

Hinojo – grad u okrugu Olavarria, provincija Buenos Aires, nalazi se u središnjem dijelu Argentine, osnovan 1887. Petar Vidas *Fortunatov* se nastanio upravo u ovom gradu.

Petar Vidas *Fortunatov* u svojoj postolarskoj radnji

Ingeniero White – gradić na Atlantskom oceanu u okrugu Bahia Blanca, provincija Buenos Aires, Argentina. Postao je dom, prema popisu iz *Adresara*, Hreljanu Paškvalu Kućanu.

Provincia Magallanes – jedna od četiriju pokrajina u južnoj čileanskoj regiji Magallanes i Antártica Chilena. Glavni grad provincije je grad Punta Arenas. Tu su novi dom pronašla dva Hreljana, Ivan Blažina i Šimun Ružić.

Sierra Alta de Vela – gradić u okrugu Tandil, provincija Buenos Aires, Argentina. Tu su se skućila dva naša Hreljana, Božo Kućan i Petar Vidas.

Tandil – glavni grad istoimenog okruga, smješten u Argentini, na jugoistoku provincije Buenos Aires. Grad je osnovan 1823. godine. U okolici se nalazi mnogo kamenoloma gdje su naši iseljenici radili na poslovima *kamenolomca* (radnika u kamenolomu ili čakavski rečeno *kavadura*). U Tandilu je osamnaest Hreljana našlo prebivanje navedenih u *Adresaru*. Zacijelo ih je bilo i više, a koliko je poznato iz usmene predaje, u ovom argentinskom gradu je bilo najgušća koncentracija iseljenih Hreljana. Stoga bi Tandil mogli nazvati i *mali južnoamerički Hreljin*.

**Tri Hreljana na radu u kamenolomu (vjerojatno u Tandilu),
jedan između njih je Rafael Švrljuga *Pizdiriko* (nije na Subašićevu popisu).**

U telefonskom imeniku gradova Azul, Olavarria i Tandil, koji se nalaze oko 300 do 350 kilometara južno od glavnog argentinskog grada, u provinciji Buenos Aires, tiskanom 1995. godine, nalaze se sljedeći pretplatnici hreljinskoga podrijetla: Guillermo Benac i Norma Blasina nastanjeni su u Olavarriji, dok su u Tandilu Blanka i Lucia Benac, Alfredo, Estanislao, Jorge, Nestor, Norma i Zorco Blazina, Emilio, Ignacio, Juana, Marcelo, Olga i Roberto Polich, Mariano Russich, Antonia Ruzich, Blanca, Josefa, Juan i Roberto Švrljuga te Carlos, Hector, Norma, Santiago i Silvia Vidas. To je ukupno 27 pretplatnika, prezimenom Benac, Blažina, Polić, Ružić, Švrljuga i Vidas, od kojih su dvoje iz Olavarrije, a dvadesetisedam iz Tandila.

G) Hreljani u iseljeništvu do Drugog svjetskog rata (prema podacima iz istoimenog znanstvenog članka prof. dr. Milivoja Čopa koji je objavljen u Bakarskom zborniku sv. 1/1995.)

Redni Broj	Ime i prezime - Nadimak	Navodi iz navedenog članka	Godina
1.	Mate Vidas – <i>Matić</i> <i>Friškalov</i>	<i>Predradnik na gradnji pruge Granf Trunk Canadian Pacific</i>	1900.
2.	Franjo Kružić, ml. - <i>Franeč</i>	<i>Iselio u Chicago</i>	1923.
3.	Rafael Šubat iz Gaja	<i>Predradnik kamenolomu Hafthorne blizu Chicaga. Poginuo od mine. Prvi predsjednik odsjeka HBZ br. 3 Sv. Juraj u Chicagu.</i>	
4.	Franjo Kružić, st. - <i>Franeč</i>	<i>Radi u Great Falls, Montana, gdje su se Hreljani zapošljavali na izgradnji brana i u tvornicama za preradu bakra.</i>	
5.	Ivan Miloš – <i>Krpica</i> iz Gaja	<i>Glavni nadglednik radova na izgradnji tramvajske pruge u Chicagu.</i>	

6.	Ivan Ružić – <i>Ivusov</i> zet Ivana Miloša	<i>Naslijedio tasta na poslovima glavnog nadglednika radova na izgradnji tramvajske pruge u Chicagu.</i>	
7.	Petar Polić - <i>Kadaver</i>	<i>Predradnik u kamenolomu nedaleko gradića Lyons u Illinoisu.</i>	
8.	Ivan Čop – <i>Palavrag</i> Iz Čopovskog	<i>Radi u kamenolomu blizu Buenos Airesa (vjerojatno se radi o Tandilu, op. R. T.)</i>	1880.
9.	Matija Čop iz Čopovskog	<i>Pješači od Buenos Airesa do Paname u potrazi za poslom.</i>	
10.	Toma Čop – <i>Berdov</i> iz Čopovskog. <i>Dva njegova sina su se vratila u Hreljin, dva su poginula (vidi niže red. br. 11. i 12.), a petom se zauvijek izgubio trag negdje u svijetu.</i>	<i>Obišao SAD, Australiju, Argentinu i Novi Zeland. Godinama radi u Australiji na iskopavanju „kauri- smole“ („kauri-smola“ se iskopavala na Novom Zelandu, op. R. T.)</i>	
11.	Luka Čop sin Tome Berdova rođ. 1892.	<i>Poginuo na radu u kamenolomu.</i>	Oko 1912.
12.	Nikola Čop sin Tome Berdova rođ. 1895.	<i>Poginuo zajedno s bratom Lukom.</i>	Oko 1912.

13.	Franjo Kružić – Panjoka	<i>Napravio mali kućerak od drvenih sanduka u kojima se dopremao eksploziv za potrebe rudnika u kojem je radio. Tu živi samotnjački.</i>	
14.	Stjepan Polić – Dudić iz Stare Ceste	<i>Drugi predsjednik odsjeka HBZ br. 3. Sv. Juraj u Chicagu, koji je u svojim redovima okupljao isključivo Hreljane.</i>	
15.	Vinko Blažina – Kilov iz Biljina	<i>Treći predsjednik po redu istog odsjeka HBZ.</i>	
16.	Drago Kučan iz Jame (Zastene)	<i>Četvrti predsjednik po redu istog odsjeka HBZ.</i>	
17.	Louis Kučan - Konjinov	<i>Zadnji predsjednik ovog odsjeka HBZ, koji se 1970. godine pripojio Križarima, također odsjeku HBZ koji ne okuplja samo Hreljane, već u njegovu radu sudjeluju i ostali Primorci te Gorani i Dalmatinci.</i>	1970.
18.	Drago Kružić – Protov	<i>Dugogodišnji predsjednik odsjeka HBZ Križari.</i>	
19.	Franjo Ružić – Vicinkin	<i>Iz Kanade otišao u Španjolsku i poginuo na aragonskom ratištu.</i>	1937.

20.	Franjo Vidas – <i>barba Tomičinov, otac Bože Vidas</i>	<i>Šest puta je odlazio u Južnu Ameriku</i>	
21.	Lovra Benac – <i>Lovrica Brcolkin</i>	<i>Kao dječak od 14 godina došao svome ocu u Ameriku, baš kada je otac poginuo u rudniku.</i>	
22.	Petar Čop	<i>Invalid bez noge</i>	
23.	Andrija Ružić – <i>Šepak</i>	<i>Invalid bez noge</i>	
24.	Kuzma Tadej – <i>Kuzmerina</i>	<i>Invalid bez obje noge</i>	
25.	Anton Šubat – <i>Tone Dumić</i>	<i>Invalid bez obje noge</i>	
26.	Nikola Kučan – <i>Mikula Župan</i>	<i>Ostao slijep nakon eksplozije mine</i>	
27.	Božo Čop	<i>Poginuo 13. listopada 1935. godine u rudniku zlata Wright Hergreaves Mine, pokraj grada Kirkland Lake, Ontario (o njegovoj smrti stoji zapis i u Stališu duša – prilog C, op. R. T.).</i>	

H) Hreljani u iseljeništvu prema podacima iz znanstvenog članka dr. Mihaela Sobolevskog *Gospodarsko stanje na području Kotara Sušak od kraja 19. stoljeća do Drugog svjetskog rata s posebnim osvrtom na iseljništvo s područja bivše Općine Hreljin* koji je objavljen u Bakarskom zborniku sv. 1/1995.

Red. br.	Ime i prezime iseljenika	Navodi iz navedenog članka
1.	Nikola Polić, rođ. 1870., oženjen, otac petero djece, radnik	Prema izvješću Kotarskog načelštva Sušak od 29. siječnja 1934. godine: <i>Godine 1928. odlazi u Ameriku, u Lyons, Illinois. Vraća se 1934.</i>
2.	Roman Polić, rođ. 12. X. 1878., oženjen, otac troje djece, postolar	Prema istom izvješću navodi se: <i>Prvi put odlazi u Ameriku 1904., drugi put 1928. Bio u St. Louis Missouri, Chicago, Seattle, British Columbia (Kanada) i Aljaski te ponovo u Chicagu. U Chicagu je imao svoju postolarsku radnju, a u drugim mjestima je bio zaposlen kao radnik, stolar i kamenolomac.</i>
3.	Mihovil Blažina, rođ. 1897., radnik	Prema izvješću Kotarskog načelštva u Sušaku od 28. lipnja 1938. godine: <i>Prvi put odlazi u Kanadu 1925. godine, a vraća se 1928. Opet odlazi u Kanadu 1929. te se vraća kući u januaru 1932. Treći put je putovao u Kanadu 1934., a</i>

		<i>vratio se 1938. Kanadski državljani od 1930. godine. Cijelo vrijeme radi u Chippawi, Ontario, u tvornici brusova. Kući je doputovao da obiđe roditelje, suprugu i djecu, a za sada ne zna koliko dugo će se ovdje zadržati.</i>
4.	Roman Ružić	Prema istom izvješću radi na istom poslu kao i Mihovil Blažina
5.	Ivan Benac	Isto
6.	Ivan Kučan	Prema izvješću Kotarskog načelštva u Sušaku od 10. travnja 1934. godine: <i>Iselio se u Argentinu 1925., a vratio se 1934. Zaposlen po raznim mjestima, a najviše u Bahia Blanci i to nekih dvije i pol godine u svojstvu radnika na gradnji željeznice. U posljednje vrijeme bio je zaposlen u Patagoniji kod kompanije „Astra“.</i>
7.	Eduard Kučan, brat Ivanov	Prema istom izvješću uposlen u Patagoniji kod kompanije „Astra“. (rudarska kompanija koja eksploatira patagonijska nalazišta zlata i srebra, op. R. T.). <i>Ostao u Argentini jer nema sredstava za povratak.</i>

I) Hreljani poginuli 26. lipnja 1930. kod mjesta Brockville, Ontario, Kanada, u eksploziji broda za bušenje *J. B. King* na rijeci Sv. Lovre

Red. br.	Prezime, ime	Nadimak	Zanimanje
1.	Čandrlić, Andrija rođen 1893. godine	Pagić	Bušač
2.	Kružić, Franjo	Herek	Radnik
3.	Kružić, Ivan	Pikić	Bušač
4.	Kučan, Branko	Jeletinin	Radnik
5.	Kučan, Grga	Zjame	Radnik
6.	Polić, Marijan	Šarulja	Bušač
7.	Polić, Stanko	Šarulja	Radnik
8.	Tomašević, Vinko rođen 1891. godine	Kaica	Radnik
9.	Vidas, Josip rođen 1902. godine	Sudac	Radnik

Prema navodima iz hreljinske Knjige *zavičajnika*, eksplozija na ovome brodu koja ga je potopila i odnijela u smrt trideset članova posade dogodila se 26. lipnja 1930. godine točno *u 4 i 45 popodne*. Osim navedenih Hreljana, smrtno su stradala i dvojica njihovih susjeda iz Zlobina: Josip Kružić (rođ. 1903.) i Ivan Marohnić

(rođ. 1913.). Pokojni Ivan Marohnić, najmlađi među poginulima, je devetnaest dana prije nesreće (7. lipnja 1930.) proslavio svoj sedamnaesti rođendan.

**Ivan Marohnić fotografiran u Star Photo Studio, 439 Simpson St.,
Fort William, Ontario, Kanada.**

J) Iz Hreljina preko Amerike u Sovjetski Savez

Povjesničar Ivan Očak u knjizi *Jugoslavenski emigranti iz Amerike u Sovjetskom Savezu (između dva rata)*, tiskanoj u Zagrebu 1985. godine, u nakladi izdavačke kuće Spektar, opisuje odlaske jugoslavenskih emigranata iz Sjedinjenih Američkih Država i Kanade u tadašnji SSSR. Među tim iseljenicima koji su sa sjevernoameričkog kontinenta tijekom 20-ih i 30-ih godina prošloga stoljeća reemigrirali u obećanu komunističku zemlju navode se ovi Hreljani (podatci o njima su upotpunjeni prema navodima iz znanstvenih članaka Milivoja Čopa i Mihaela Sobolevskog *Hreljinsko iseljeništvo do Drugog svjetskog rata te Gospodarsko stanje na području Kotara Sušak od kraja 19. stoljeća do Drugog svjetskog rata s posebnim osvrtom na iseljeništvo s područja bivše Općine Hreljin*, koji su objavljeni u Bakarskom zborniku sv. I.):

1. Ivan Kučan; 2. Josip Kučan, rođen 1906. godine; 3. Petar Miloš; 4. Tomo Polić *Grašica*; 5. Marijan Ružić *Majerić*; 6. Matija Ružić *Šimićev*; 7. Franjo Sobol; 8. Ivan Sobol *Pršortić* – konspirativno ime Lebedinski; 9. Ivan-Jan Tadej iz Zastena, rođen 1903. godine; 10. Andjeo Vidas *Tonišinkin*, rođen 1901. godine i 11. Božo Vidas Vuk.

Milivoj Čop u svom navedenom radu piše da se *Ivan Sobol oženio, sudjelovao je u ruskom domovinskom ratu, a poslije preselio se u Beograd. Ivan Tadej oženio se jednom učiteljicom, ima sina Viktora, sudjelovao je u domovinskom ratu pri obrani Moskve i poginuo. Matija Ružić oženio se u Rusiji, ima sina i kćer. Andeo Vidas je nestao u Staljinovim čistkama, a sudbina Josipa Kučana nije poznata; Toma Polić i Marijan Ružić vratili su se prije rata u Hreljin.*

O njima piše i Mihael Sobolevski, također kao i M. Čop, u napomenutom znanstvenom članku objavljenom u Bakarskom zborniku sv. I.: ...*veća skupina*

Hreljana se tijekom 1932. i 1933. nalazila na radu u Sovjetskom Savezu, a nešto ranije Božo Vidas Vuk. Većina ih je otišla na rad iz iseljništva i to iz Kanade i SAD. O njihovom povratku s rada iz Sovjetskog Saveza u Hreljin postoji veći broj izvješća jugoslavenskih vlasti. Samo radi primjera, navest ćemo podatke dobivene saslušanjem povratnika Franje Sobola. O njegovu povratku izvijestilo je Kotarsko načelstvo Sušak 18. veljače 1933. Kraljevsku bansku upravu Savske banovine, među ostalim navodeći i ovo: „...dne 12. III. 1928. otputovao je u Kanadu. Tu je bio uposlen u raznim kamenolomima, a posljednje vrijeme je bio bez posla... Pošto nije mogao dobiti u Kanadi zaposlenje, prijavio se, kao mnogi drugi, u agenciji Scandinavien American Line u Montrealu za Rusiju. U Transportu koji je 23. aprila krenuo iz Halifaxa parobrodom Fridrik VIII bilo je oko 40 radnika, među njima i Ružić Mato, Petar Miloš, Ivan Sobol i Tomo Polić svi iz Hreljina“.⁷⁰

Božo Vidas Vuk (1894. – 1931.) je u Sovjetskom Savezu od 1929. godine. Prije toga boravi u Sjedinjenim Američkim Državama, na Kubi i u Meksiku. U Kraljevini Jugoslaviju vraća se u srpnju 1931. godine po zadatku CK KPJ, kako bi pomogao u uspostavljanju pokidanih partijskih veza. Uhitila ga je policija 30. rujna 1931. godine u rodnom mjestu. Odveden je u Zagreb gdje je na policiji mučen. Početkom studenoga 1931. godine ubili su ga žandari u blizini mjesta Ruše, kod Maribora, na jugoslavensko-austrijskoj granici.

Osim navedene jedanaestorice Hreljana, koji su u Sovjetski Savez došli iz Sjedinjenih država ili Kanade, u prvoj komunističkoj zemlji svijeta još su u razdoblju između dva svjetska rata boravili Milan Krišković, Cvetko Krišković,

⁷⁰ Franjo Sobol je radio u „Zavodu Magnezita“ u Satki, gradu koji se nalazi na jugozapadnim obroncima Urala, uz istoimenu rijeku, u Čeljabinskoj oblasti. No, zbog slabe zarade te teških radnih i životnih uvjeta u Sovjetskom Savezu ubrzo se vratio na Hreljin.

Zvonimir Švrljuga (sin *Filičine*) i Marijan Kružić, koji su u Sovjetsku Rusiju pristigli iz Kraljevine Jugoslavije.

**Roko Tadej *Papagalo* i Mate Kučan *Kulaš*,
samo do Vancouvera, nećemo u Sovjetski Savez!**

K) Hreljani u Kanadi (prema popisu Marijana Kružića Protova)

U privatnoj pismohrani Vlade Miloša Purina (1923. – 2009.), zaljubljenika u Hreljin i njegovu prošlost, pohranjena je dokumentacija koju je 80-ih godina prošloga stoljeća Miloš prikupljao o radu, životu i djelovanju hreljinskih iseljenika u Sjevernoj Americi. Tu se nalazi i popis Hreljana iseljenih u Kanadu koji su novčanim donacijama nakon Drugog svjetskog rata pomagali poslijeratnu obnovu staroga kraja. Popis je sačinio Marijan-Jim Kružić Proto (29. rujna 1903., Hreljin – 30. lipnja 2006., Toronto) koji je 1928. godine iz Hreljina emigrirao u Kanadu, gdje se istaknuo u društvenom angažmanu i političkom radu. Od 1940. do 1948. godine bio je glavni i odgovorni urednik radničkog lista *Novosti*, 1946. izabran je u Centralni komitet *Komunističke partije Kanade* na četverogodišnje razdoblje, a 1947. godine postaje glavni sekretar *Vijeća kanadskih Južnih Slavena*. Od 1950. godine aktivan je u *Hrvatskoj bratskoj zajednici* te je u svakom slučaju najbolji poznavatelj hreljinske kolonije u Kanadi. Do kraja dugog života ostao je živjeti u novoj domovini sa suprugom Ružom rođ. Vidas i njihove dvije kćeri⁷¹.

U Kružićevu popisu navode se imena i prezimena 117 hreljinskih useljenika u Kanadu. Za neke se stavljani još i nadimci, a uz poneke nalazi se i ime bračne družice (njih 3, pa je sve zajedno na ovome mjestu popisano 120 Hreljana). Ostalih podataka o njima Kružić ne navodi (npr. godina rođenja, mjesto doseljenja u Kanadi i sl.), a na popisu se nalaze i osobe istoga imena i prezimena bez drugih podataka (primjerice: Lovra Benac, Toma Čop, Ivan Kučan i Kuzma Kučan). Sve to otežava točnu identifikaciju tih ljudi, ali usprkos toga popis nam pruža uvid u hreljinsku koloniju u Kanadi. Pogotovo u njezinu brojnost, jer su tu navedeni

⁷¹ Svi podatci o Marijanu Kružiću, ovdje objavljeni, preuzeti su iz njegove autobiografije koja se nalazi u pismohrani Vlade Miloša.

samo oni Hreljani koji su dali pomoć za poslijeratnu obnovu socijalističke Jugoslavije. Vjerojatno to nisu bili svi Hreljani koji su u vremenima neposredno nakon Drugog svjetskoga rata živjeli u Kanadi. Osim toga, Hreljani su počeli naseljavati ovu sjevernoameričku državu i najmanje pedesetak godina ranije. Neki od tih starijih kanadskih Hreljana već su bili mrtvi, neki se vratili u domovinu, a poneki i reemigrirali u druge zemlje (pr. Sjedinjene Američke Države ili Sovjetski Savez). Dakle, ovaj popis mora se prihvatiti ne kao potpuni popis hreljinskih iseljenika u Kanadi, već samo kao popis onih *Kanadijana* hreljinskog podrijetla koji su davali pripomoć za poslijeratnu obnovu. Uz popis, Marijan Kružić je napisao ovu zabilježbu: *Prikupio sam imena mojih zemljaka Hreljana koji su većim ili manjim doprinosom priskočili u pomoć herojskoj oslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije. Prema broju prilagača i svoti koju su doprinijeli naši Hreljani u Kanadi odaziv je bio neočekivano visok – jedinstven. Nama nije poznato, da se je netko oglušio kad je bio zapitan za pomoć, ili još više, da je netko bio protivnik prikupljanja. Svatko je davao prema svojim mogućnostima – nitko manje od \$ 5.00 (pet dolara) a mnogi i više od \$ 100.00 (sto dolara). Pomoć se prikupljala u više navrata i pod različitim okolnostima, zbog čega je teško odrediti točan pregled pojedinaca. Pa ako bi k toj novčanoj svoti pridodali i doprinos u nekretninama – odjeći i medikalijama⁷² – i onda radno vrijeme utrošeno na prikupljanju i opravci robe, možemo sa ponosom istaći, da su Hreljani iz Kanade izvršili svoju patriotsku dužnost časno i pošteno upravo onda kad je ta pomoć bila najpotrebnija... Sav doprinos uključen je u zajedničku svotu od dva milijuna i petstotina hiljada dolara prikupljeno po Vijeću Kanadskih Južnih Slavena ili Kanadskom Crvenom Križu i poslano u Jugoslaviju od 1944 pa do 1948 god.*

Pomoć za obnovu poslijeratne Jugoslavije dali su, prema Kružićevu popisu, ovi Hreljani iz Kanade:

⁷² Ovdje se vjerojatno radi o lapsusu, jer odjeća i medikalije nisu nekretnine već pokretnine.

1.Franjo Benac	2.Franjo Benac i Tonica
3.Ivan S. Benac	4.Ivan Benac
5.Lovra Benac	6.Ivan Blažina
7.Josip Blažina	8.Miha Blažina
9.Toma Blažina <i>Preša</i>	10.Živko Blažina
11.Franjo Čop	12.Franjo Čop <i>Žeravica</i>
13.Ivan Čop	14.Toma Čop
15.Toma Čop	16.Vitor Čop <i>Vitorina</i>
17.Zvone Čop <i>Kajica</i>	18.Marijan Dorić
19.Franjo Grubišić <i>Jak</i>	20.Andrija Kanjer
21.Marijan Kanjer	22. August Kružić
23.Anton Kružić <i>Toroc</i>	24.Emil Kružić
25.Franjo Kružić <i>Panjoka</i>	26.Ivan Kružić <i>Ban</i>
27.Ivan Kružić <i>Batalečić</i>	28.Josip Kružić <i>Panjoka</i>
29.Kuzma Kružić	30.Makso Kružić
31.Marijan Kružić <i>Proto</i>	32.Mate Kružić
33.Drago Kučan <i>Hore</i>	34.Drago Kučan <i>Konjinov</i>
35.Drago Kučan <i>Ralić</i>	36.Ivan Kučan
37.Ivan Kučan	38.Ivan Kučan <i>Kulaš</i>
39.Ivica Kučan <i>Stari</i>	40.Juraj Kučan <i>Malinar</i>
41.Kuzma Kučan	42. Kuzma Kučan
43.Milan Kučan	44.Nikola Kučan

- 45.Šimuin Kučan
- 47.Vinko Kučan
- 49.Janko Meniga i Zlata
- 51.Fran Miloš i Ljuba
- 53.Milan Miloš
- 55.Luka Miškulin
- 57.Ivan Paškvan *Prdljić*
- 59.Andjelka Polić
- 61.Andro Polić Petrusić
- 63.Franjo S. Polić
- 65.John Polić Regrut
- 67.Josip Polić *Zaharija*
- 69.Ljubo Polić
- 71.Marijan Polić
- 73.Marijan Polić *Zaharija*
- 75.Mate Polić *Domažić*
- 77.Milan Polić *Bataluga*
- 79.Nikola Polić
- 81.Viktor Polić *Pek*
- 83.Vlado M. Polić
- 85.Zvone Polić *Lukančev*
- 87.Ivan Ružić *Majarić*
- 46.Šimun Kučan *Šiput*
- 48.Petar Mavrinac
- 50.Andrija Miloš
- 52.Klema Miloš
- 54.Petar Miloš *Poljarov*
- 56.Filip Paškvan *Baraban*
- 58.Živko Paškvan *Baraban*
- 60.Andrija Polić *Bošnjak*
- 62.Božo Polić *Bošnjak*
- 64.Ivan Polić Evin
- 66.Josip Polić
68. Kuzma Polić *Domažić*
70. Mane Polić *Komolo*
- 72.Marijan Polić *Jankić*
- 74.Marko Polić
- 76.Mato Polić *Bataluga*
- 78.Mato Polić *Šarulja*
- 80.Tony Polić
- 82.Vinko Polić *Vuneš*
- 84.Zvone Polić *Domažić*
- 86.Ivan Ružić *Kebar*
- 88.John Ružić *Bataleč*

89. Josip Ružić <i>Kvartica</i>	90. Martin Ružić
91. Milan Ružić <i>Bataleč</i>	92. Rade Ružić <i>Poljarov</i>
93. Vence Ružić	94. Ivan Sobol <i>Sobolić</i>
95. Vlado Šporer	96. Josip Stipčić
97. Dragutin Štiglić	98. Andjelo Šubat <i>Dumić</i>
99. Ivan Šubat <i>Baraban</i>	100. Marijan Šubat <i>Batica</i>
101. Marijan Šubat <i>Gazda</i>	102. Viktor Šubat <i>Batica</i>
103. Drago Švrljuga	104. Viktor Švrljuga
105. Vinko Švrljuga	106. Pijo Tadej
107. Živko Tadej	108. Paulina Turina
109. Drago Vidas <i>Tusinkin</i>	110. Ivan Vidas
111. Ivan Vidas <i>Matok</i>	112. Josip Vidas
113. Milan K. Vidas <i>Matok</i>	114. Mirko Vidas
115. Petar Vidas	116. Vlado Vidas <i>Matok</i>
117. Marijan Vukonić	

Napomena: U Bakarskom zborniku sv. I., tiskanom 1995. godine, koji je u cijelosti posvećen hreljinskom iseljeništvu, priložen je popis 139 Hreljana i 27 njihovih prijatelja koji su od mjeseca lipnja 1946. do siječnja 1947. godine u Kanadi dali dobrovoljne priloge u iznosu od 5.004 dolara za izgradnju škole u Hreljinu. Budući je ovaj popis već objavljen u navedenoj publikaciji, nije ga potrebno ponovo publicirati u ovom radu.

**U Kanadi, 1932. godine: lijevo Dragutin Tadej *Butiger*,
desno Mikula Kučan *Slipi*, u sredini vjerojatno isto Hreljan,
ali danas više nije moguće utvrditi njegov identitet.**

Tri hreljinska mušketira u Kanadi, Port Colborne, Ontario, 20-tih godina XX. stoljeća: braća Dragutin *Butiger* i Ivan Tadej stoje, između njih sjedi Kuzma Kučan *Hazarov*.

L) Dječji dom Narodne hrvatske zajednice/Hrvatske bratske zajednice

Osim popisa Hreljana koji su nakon Drugog svjetskog rata pomagali poslijeratnu obnovu, u dokumentaciji Marijana Kružića koju je čuvao Vlado Miloš, nalaze se i zanimljive fotografije Dječjeg doma *Narodne hrvatske zajednice/Hrvatske bratske zajednice*. Vjerojatno te fotografije nisu sačuvane ni u arhivi ove potporne organizacije, a snimio ih je fotograf iz poznate čikaške fotografske radnje Arbanas (naše gore list).

Na konvenciji NHZ održanoj 1918. godine, baš na inicijativu predsjednika Josipa Marohnić, utemeljeno je *Hrvatsko sirotište* koje je kasnije pretvoreno u *Dječji dom* gdje je odgojeno i othranjeno na stotine djece preminulih članova Zajednice. Dom HBZ, koji se nalazio u gradu Des Plaines, u saveznoj državi Illinois, u neposrednoj blizini Chicaga, zatvoren je konvencijskom odlukom iz 1967., a zgrada u kojoj je bio smješten prodana je 1970. godine.

Nova zgrada Doma izgrađena 1933. godine

Baseball momčad sastavljena od gojenaca iz Dječjeg doma

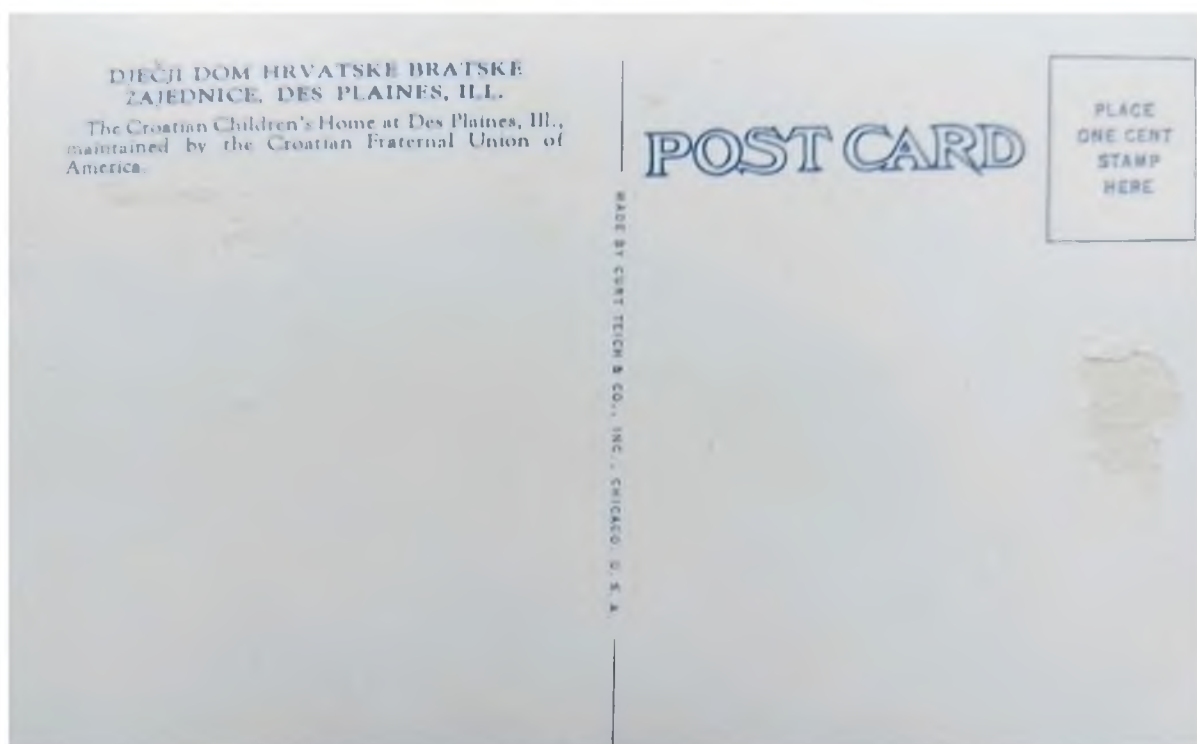
Blagovaonica

Spavaonica

Učionica

Na poledini svake ove fotografije-razglednice stoji natpis:

DJEČJI DOM HRVATSKE BRATSKE ZAJEDNICE, DES PLAINES, ILL
The Croatian Children's Home at Des Plaines, Ill., maintained by
Croatian Frateranl Union of America.

M) Iseljeni Hreljani popisani u *Knjizi zavičajnika*

U tzv. *Knjizi zavičaja, ili zavičajnosti, ili zavičajnika* koja obuhvaća popis svih osoba koje imaju stalno prebivalište u pojedinom mjestu nalaze se sljedeće rubrike: *mjesto obitavanja, kućni broj, tekući broj osobah, ime, pridjevak i značaj poglavice obitelji, njegove supruge, djece, unučadi, njegove braće, inih rodjaka i njihove obitelji, godina rođenja, spol (muško – žensko), pripadina obćini (prisutni – odsutni), opazka.*

Knjiga zavičajnika za Hreljin čuva se u Matičnom uredu u Bakru. Posebno su navedeni podaci za Meju Gaj, posebno za Ružić Selo i posebno za sam Hreljin. U priloženoj tabeli navedeni su iseljeni Hreljani po kućnim brojevima, no kako bi se izbjegli mogući nesporazumi treba ukazati da ti kućni brojevi ne odgovaraju sadašnjoj numeraciji hreljinskih kuća.

Za Meju Gaj

Kućni broj	Prezime, ime i godina rođenja	Podatak o iseljavanju
5.	Dorić, Nikola 1871.	<i>Umro u Chicagu na 28. 3. 1921.</i>
6.	Tijan, Anton 1862. Tijan, Milovan 1895. Tijan, Nikola 1897.	<i>Umro u Americi 5. 10. 1911.</i> <i>Umro u Americi.</i> <i>Umro u Americi.</i>
9.	Tomasić, Fran 1870.	<i>Amerikanski gradjanin</i>
11.	Švrljuga, Ivan 1886. Švrljuga, Josipa 1892. Švrljuga, Petar-Augustin 1888. Švrljuga, Marija 1895.	<i>Am.</i> <i>Am.</i> <i>Am.</i> <i>Am.</i>
12.	Švrljuga, Juro 1872.	<i>Amerika</i>
14.	Miloš, Dušan Lovra 1898. Miloš, Paval 1902.	<i>Am.</i> <i>Am.</i>
19.	Miloš, Augustin 1865.	<i>Navodno umro u Americi.</i>
36.	Miloš, Ivan 1873.	<i>Navodno umro u Americi.</i>
39.	Polić, Josip 1869. Polić, Mate 1874.	<i>Neoženjeni, umrli u St. Louisu, USA.</i>
45.	Šubat, Franjo 1890.	<i>Umro u Americi.</i>

49.	Šubat, Anton 1859.	<i>Navodno umro u Americi.</i>
52.	Šubat, Vinko 1896.	<i>U Americi.</i>
?	Šubat, Anton 1872. Šubat, Tereza 1878.	<i>Djeca su im rođena u Americi: Marija i Antonija.</i>

Za Ružić Selo

Kućni broj	Prezime, ime i godina rođenja	Podatak o iseljavanju
3.	Vidas, Juraj 1872. Vidas, Fabijan Slavko 1907.	<i>Amer. – umro potopljen u afričkim vodama 6. 6. 1942.</i>
4b.	Ružić, Toma 1889.	<i>Umro u Am. 16. 5. 1939.</i>
14.	Kružić, Ivan Vinko 1897. Kružić, Josip 1912.	<i>Postao državljaninom Argentine u Americi.</i>
17.	Ružić, Paval 1881.	<i>Umro u Armstrongu, Ontario, 14. 5. 1914.</i>
23.	Ružić, Srećko 1871.	<i>Am.</i>
29.	Ružić, Ivan 1886. Ružić, Josip 1880.	<i>Um. Am. Amer.</i>
31.	Ružić, Josip 1872.	<i>Am.</i>
44.	Bruketa, Juraj 1862.	<i>Umro 23. 7. 1910. u Americi.</i>
45.	Ružić, Franka 1896.	<i>Preudata u Ameriku.</i>
48.	Grubišić, Franjo 1886.	<i>Am.</i>
69b.	Sobol, Feliks 1886.	<i>Amerika</i>
73.	Sobol, Vinko 1895. Sobol, Franjo 1886.	<i>U Americi. Umro u Americi.</i>

77.	Levar, Matija 1874.	<i>Umro u Chicago, Ill. 10. 12. 1929.</i>
78.	Levar, Lovro 1883.	<i>Umro 21. 8. 1910. u Americi.</i>
82.	Kučan, Franjo 1886.	<i>Umro 27. 3. 1917. u Americi.</i>
86.	Tadej, Ignacij 1886.	<i>Umro u Americi.</i>
87a.	Kučan, Andrija 1893.	<i>Amerika</i>
87b.	Kučan, Franjo 1897.	<i>Kanada</i>
90.	Kučan, Ivan 1887.	<i>U Americi.</i>
	Kučan, Dragutin 1891.	<i>U Americi.</i>
91.	Kučan, Anton 1892.	<i>U Americi.</i>
93.	Tadej, Lovra 1881.	<i>Umro 1933. u Americi.</i>
97.	Vukonić, Ivan 1874.	<i>Umro 1924. u Vancouveru, Canada.</i>
99.	Tadej, Juraj 1878.	<i>Navodno umro u Americi 23. 11. 1918.</i>
100.	Kučan, Vazmoslava 1909.	<i>Udata Frida, umrla 1944. u Argentini.</i>
103a.	Tadej, Mate 1880.	<i>Amer.</i>
107.	Kučan, Ivan 1878.	<i>U Americi.</i>
111,	Sobol, Marija 1904.	<i>Udata u Americi.</i>
	Sobol, Ivan 1912.	<i>U Americi.</i>
116.	Kučan, Ivan 1897.	<i>U Americi.</i>
	Kučan, Matija 1898.	<i>Am.</i>
120.	Kučan, Dragutin 1891.	<i>Amerika</i>
121. Zastene	Kučan, Josip 1908.	<i>Navodno umro 18. 3. 1924. u Tandilu.</i>
121. R. Selo	Ružić, Šimun 1874.	<i>Umro u Americi.</i>

123.	Kučan, Luka 1853.	<i>Umro 13. 5. 1905. u Americi.</i>
139.	Ružić, Tomo 1870.	<i>Umro u Americi.</i>
140.	Ružić, Franjo 1855.	<i>Umro u Cicero, Ill., 25. 9. 1906.</i>
143.	Ružić, Andre Avelin 1896.	<i>U Americi od jeseni 1913., umro 21. 8. 1922.</i>
151.	Ružić, Josip 1886.	<i>Umro 21. 8. 1910. u Coloradi.</i>
162.	Blažina, Martin 1864. Blažina, Ivana 1867. Blažina, Živko 1893.	<i>Brisani, jer im je priznato amerikansko građanstvo.</i>
165.	Ružić, Andre 1884. Ružić, Ivan 1880.	<i>Umro u Am. U Am.</i>
166.	Ružić, Martin 1894.	<i>Umro u Am.</i>
168.	Ružić, Franjo 1882.	<i>Umro 16. 4. 1916. u Kanadi.</i>
175.	Ružić, Pijo 1887. Ružić, Zvonimir 1896.	<i>U Am. U Am.</i>
176.	Ružić, Anton 1867. Ružić, Marija 1865. Ružić, Milivoj 1894. Ružić, Božo 1905. Ružić, Branko Marijan 1901.	<i>Brisani jer im je priznato am. državljanstvo. Umro u Canadi 31. 5. 1927.</i>
177.	Tometić, Pijo 1848.	<i>Umro u Arancaria, Brazilija, (ispravno Araucaria, op. R. T.) 6. 6. 1914.</i>
178.	Ružić, Ljudevit 1887.	<i>U Am.</i>
197.	Kružić, Ivan 1853. Kružić, Makso 1895. Kružić, Milan 1897.	<i>Po svijetu, Amerika? Amerika Kanada</i>

210.	Kučan, Franjo 1870.	<i>Umro 11. 8. 1933. u Am.</i>
211.	Polić, Josip 1895. Polić, Milivoj 1897. Polić, Marijan 1899.	<i>U Am.</i> <i>U Am.</i> <i>U Am.</i>

Za Hreljin

Kućni broj	Prezime, ime i godina rođenja	Podatak o iseljavanju
6.	Polić, Kuzma 1884.	<i>Amerika</i>
7.	Paškvan, Nikola 1884. Paškvan, Paval 1886. Paškvan, Lovra 1887. Paškvan, Ivan 1882. Paškvan, Jakov 1890 Paškvan, Franka 1885.	<i>Amerika</i>
9.	Paškvan, Martin 1871. Paškvan, Juraj 1875.	<i>Amerika</i>
12a.	Paškvan, Mate 1876.	<i>Amerika</i>
13.	Vidas, Martin 1864.	<i>Amer. gradjanin</i>
23.	Kučan, Ljudevit 1892. Kučan, Milka 1899.	<i>Amerika</i>
24.	Kučan, Andre 1851. Kučan, Mate 1866. Kučan, Vinko 1907.	<i>Amerika</i> <i>America</i> <i>Canadijanski državljani</i>
28.	Kučan, Ivan 1904. Kučan, Franjo 1914.	<i>Amerika</i>
34.	Kučan, Ivan 1885.	<i>Amerika</i>

37.	Kučan, Petar 1861. Kučan, Ivana 1861. Kučan, Danica 1901. Kučan, Marija 1905.	<i>Brisani jer im je priznato amerikansko gradjanstvo.</i>
41.	Frankulin, Lovra 1878.	<i>Amerika</i>
42.	Polić, Anton 1884.	<i>Amerika</i>
44.	Paškvan, Juraj 1862.	<i>Amerika</i>
46.	Paškvan, Ivan 1882. Paškvan, Ivana 1885. Paškvan, Petar 1886.	<i>U Americi</i>
47.	Paškvan, Ivan 1893.	<i>Amerika</i>
48.	Paškvan, Vinko 1850.	<i>Amerika</i>
48a.	Paškvan, Anton 1883. Paškvan, Antonija 1889. Paškvan, Ivan 1911. Paškvan, Danica 1908.	<i>Amerika</i>
51.	Polić, Franjo 1867. Polić, Marijan 1901. Polić, Milan, 1910. Polić, Marija 1910.	<i>Umro u Americi.</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i>
52.	Švrljuga, Mate 1864.	<i>Amerika</i>
53.	Švrljuga, Ivan 1896.	<i>U Americi</i>
54.	Vidas, Martin 1858. Vidas, Žarko Franjo 1896.	<i>Umro u Americi.</i> <i>U Americi</i>
63.	Jakovčić, Juraj 1847. Jakovčić, Petar 1849.	<i>Amerika</i> <i>Navodno umro u Americi.</i>
69.	Kučan, Vladimir 1896.	<i>Amerika</i>
70.	Vidas, Ivan 1876.	<i>J. Amerika</i>

	Vidas, Kata 1883.	
72.	Paškvan, Ivan 1890. Paškvan, Josip 1892.	<i>Canada</i>
75.	Polić, Josip 1884. Polić, Ruža 1891. Polić, Ivan 1895.	<i>Amerika</i>
76.	Polić, Stjepan 1881. Polić, Ljudevita 1889.	<i>Amerika</i> <i>Udata u Americi.</i>
81.	Polić, Josip 1896.	<i>U Americi</i>
84.	Polić, Ivan 1899.	<i>Umro u Americi.</i>
85.	Polić, Ivan 1880.	<i>Umro 1910. u Americi.</i>
86.	Polić, Ivan 1902.	<i>Canada</i>
91.	Polić, Ivan 1870.	<i>Amerika</i>
92.	Kučan, Stjepan 1895. Kučan, Antonija 1905.	<i>Amerika</i>
93.	Šubat, Ivan 1883.	<i>Amerika</i>
96.	Cuculić, Ivan 1899.	<i>J. Amerika</i>
98.	Čop, Luka 1875. Čop, Margareta 1883. Čop, Antonija 1905. Čop, Danica 1903. Čop, Zvonimir 1915.	<i>Brisani jer su amerikanski gradjani.</i>
101.	Polić, Kuzma 1894.	<i>Umro u Chicago 1920.</i>
107.	Juričić, Ivan 1865.	<i>Umro 6. 8. 1899. u Americi.</i>
108.	Polić, Andre 1860. Polić, Juraj 1887. Polić, Angjela 1899. Polić, Josip 1892.	<i>U Americi</i> <i>U Americi</i> <i>Kanada</i> <i>Kanada</i>

116.	Polić, Ivan 1888. Polić, Viktor 1893.	<i>Amerika</i>
117.	Vukonić, Vinko 1893.	<i>Amer.</i>
122.	Polić, Dragutin 1872.	<i>Amerika</i>
123.	Ružić, Dragutin 1897. Ružić, Ivan Stanislav 1907.	<i>Amerika</i>
126.	Kružić, Anton 1866.	<i>America</i>
128.	Polić, Krunoslav 1897.	<i>Amerika</i>
129.	Kružić, Gabrijel 1851. Kružić, Ivan 1883. Kružić, Šimun Valentin 1886.	<i>Amerika</i>
135.	Tomasić, Mate 1874.	<i>Amerika</i>
145.	Vidas, Ljudevit 1881.	<i>Navodno umro u Americi.</i>
145b.	Vidas, Franjo 1879. Vidas, Ljudevita 1892.	<i>America</i>
150.	Vidas, Klement Milivoj 1884.	<i>Amerika</i>
152.	Polić, Petar 1873.	<i>Amerika</i>
154.	Vidas, Josip 1902.	<i>Umro u Kanadi 26. 6. 1930.</i>
154a.	Vidas, Ivan 1902.	<i>Navodno umro u Canadi.</i>
155.	Vidas, Mate 1876. Vidas, Julijana 1882.	<i>Amerika</i>
155a.	Vidas, Toma 1884. Vidas, Jakov 1887. Vidas, Vinko 1889. Vidas, Viktor 1893.	<i>Am.</i>
155b.	Vidas, Petar 1891.	<i>J. Amerika</i>
157.	Vidas, Franjo 1891. Vidas, Živko 1894.	<i>S. Amer.</i> <i>J. Amer.</i>

158.	Polić, Ivan 1882. Polić, Dragutina 1885. Polić, Henrik 1915.	<i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Rodjen 15. 7. 1915. u Chicagu.</i>
159.	Vidas, Ivan ?	<i>Navodno umro u Americi.</i>
160.	Vidas, Anton Rudolf 1888. Vidas, Sebastijan 1890. Vidas, Marijan Stanko 1891.	<i>Amerika</i> <i>Umro u Americi 1925.</i> <i>Amerika</i>
161.	Vidas, Filip Jacento 1873.	<i>Amerika</i>
164.	Vidas, Jakov 1870.	<i>Amerika</i>
164b.	Vidas, Franjo 1885. Vidas, Milena 1901. Vidas, Marija 1925	<i>Amerika</i>
165a.	Šubat, Martin 1880. Šubat, Grgur 1886.	<i>Amerika</i>
166a.	Vidas, Dragutin 1882. Vidas, Erazmo 1893.	<i>America</i>
167.	Sobol, Andre 1868.	<i>Amerika</i>
169.	Ružić, Jakov 1863. Ružić, Andrija 1887. Ružić, Nikola 1892.	<i>Amer. gr.</i> <i>Priznato mu amer. gradjanstvo.</i> <i>Priznato mu am. gradjanstvo.</i>
170.	Ružić, Ivan 1871.	<i>Umro 7. 11. 1907. u Americi.</i>
171.	Vidas, Toma 1883. Vidas, Romano 1885. Vidas, Sofija 1892.	<i>Umro u Americi 27. 8. 1925.</i> <i>America</i> <i>America</i>
176.	Vidas, Stjepan 1876.	<i>Amerika</i>
182.	Polić, Vinko Paval 1852. Polić, Delimir 1896. Polić, Vladimir Grgur 1899.	<i>J. Amerika</i> <i>J. Amerika</i> <i>Argentinski državljani</i>

183b.	Paškvan, Rudolf 1885. Paškvan, Srećko 1887. Paškvan, Vjenceslav 1888. Paškvan, Štefanija ?	<i>J. Amerika</i>
184.	Paškvan, Ivan 1884. Paškvan, Viktor 1890. Paškvan, Marija 1904. Paškvan, Vitomira Marija 1930.	<i>America</i>
194.	Polić, Lovro 1857. Polić, Lovro Lovrin 1882.	<i>Umro u Americi. Navodno umro u Americi 6. 7. 1904.</i>
195.	Vidas, Srećko 1874. Vidas, Franka 1886. Vidas, Ljubica 1906.	<i>Amerika</i>
199.	Blažina, Dragutin 1881. Blažina, Ljudevit 1892. Blažina, Marijan 1895.	<i>Amerika Umro u Montrealu, 13. 4. 1933. Amerika</i>
200.	Blažina, Mate 1870. Blažina, Kata 1874. Blažina, Milena 1896. Blažina, Marija 1900. Blažina, Josipa 1903.	<i>America</i>
202.	Kučan, Marijan 1896.	<i>U Americi</i>
205.	Ružić, Vinko 1858. Ružić, Antonija 1861. Ružić, Stjepan 1893. Ružić, Andrijana 1897. Ružić, Juraj 1909.	<i>Brisani jer su amerikanski građani.</i>

212.	Šubat, Srećko Rafael 1906.	<i>Američki gradjanin</i>
213.	Šubat, Mate 1886.	<i>Amerika</i>
214.	Šubat, Josip 1899. Šubat, Vjenceslav 1909.	<i>Amerika</i>
215.	Sobol, Dionizij 1886.	<i>Navodno umro u Americi.</i>
216.	Ružić, Ivan 1878. Ružić, Vinko 1885. Ružić, Dorka 1890. Ružić, Juraj 1909.	<i>Amerika</i>
216a.	Polić, Jakov 1883. Polić, Jelena 1892. Polić, Milka 1910.	<i>Amerika</i>
217a.	Polić, Stjepan 1859. Polić, Kata 1899. Polić, Ivan 1880.	<i>J. Amerika</i>
220.	Polić, Josip 1895. Polić, Marijan 1900. Polić, Franka 1904. Polić, Angjelka 1927.	<i>Umro u Mattawa, Ontario, Canada 28. 1. 1921.</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i>
221.	Tomašević, Vinko 1891.	<i>Navodno umro u Kanadi, poginuo kod dubljenja rijeke St. Lawrence dne 26. 6. 1930. u 4 i 45 popodne. (Poginuo zajedno s osmoricom Hreljana navedenog dana, vidi prilog I, op. R. T.)</i>
221a.	Vidas, Paval 1877.	<i>Amerika</i>
224.	Vidas, Srećko 1902.	<i>Amerika</i>

225.	Vidas, Eduard Makso 1887. Vidas, Marija 1887.	<i>Kanada</i>
228.	Ružić, Luka 1885.	<i>Kanada</i>
231.	Polić, Božidar 1906.	<i>Amerika</i>
235.	Polić, Roko 1880. Polić, Jakov 1885.	<i>Amerika</i>
240.	Polić, Mate 1875.	<i>Umro u Americi.</i>
241.	Vukonić, Stanislav 1894 Vukonić, Viktor 1898. Vukonić, Dragutin 1901.	<i>J. Amerika</i>
243.	Blažina, Josip 1857. Blažina, Tereza 1857. Blažina, Mate 1893. Blažina, Stjepan 1893.	<i>Brisani jer im je priznato amerikansko građanstvo.</i>
248.	Vidas, Petar 1863. Vidas, Franka 1864.	<i>Brisani iz imenika zavičajnika, jer su amerikanski građani.</i>
254.	Benac, Franjo 1895. Benac, Antonija 1907.	<i>Amerika</i>
256.	Vidas, Juraj 1893.	<i>Amerika</i>
257.	Vidas, Josip 1895.	<i>Umro u Montrealu, Canada, 10. 10. 1929.</i>
258.	Čop, Pijo 1891.	<i>Amerika</i>
262.	Benac, Ivan 1878. Benac, Anton 1881. Benac, Franica 1886. Benac, Rosina	<i>U Cairu U Port Saidu U Cairu Rođ. 1907. u Cairu.</i>
262b.	Benac, Rajmund 1889. Benac, Irma 1929.	<i>U Port Saidu Rođena u Port Saidu.</i>

	Benac, Eugen 1894.	<i>Port Said</i>
263.	Tometić, Ivan Rajmund 1885.	<i>Amerika</i>
264.	Miloš, Ivan 1877. Miloš, Elizabeta 1880. Miloš, Marija 1913.	<i>Amerika</i>
266.	Čop, Ivan 1888. Čop, Suzana 1894.	<i>Umro u J. Americi 1929.</i> <i>J. Amerika</i>
273.	Čop, Juraj 1894.	<i>Amerika</i>
274.	Čop, Josip 1874.	<i>U Americi</i>
277.	Čop, Marijan 1896.	<i>U Americi</i>
282.	Vukonić, Martin 1872.	<i>Amerika</i>
283.	Vukonić, Franjo 1894.	<i>Navodno umro u Americi.</i>
284.	Vukonić, Josip 1896.	<i>Umro u Americi.</i>
285.	Ružić, Kuzma Franjo 1885.	<i>Amerika</i>
285b.	Kružić, Klara 1852. Kružić, Franjo 1884.	<i>J. Amerika</i>
287.	Polić, Vinko 1863. Polić, Vinka 1863. Polić, Josip 1872. Polić, Antonija 1879. Polić, Ivan 1884. Polić, Franjo 1888. Pilić, Matejka 1897. Polić, Ivana 1897. Polić, Božo 1899. Polić, Dragutina 1900.	<i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Navodno umro u Americi.</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i>
287a.	Polić, Josip 1872. Polić, Antonija 1879.	<i>Amerika</i>

	Polić, Božo 1899. Polić, Dragutina 1900.	
287b.	Polić, Franjo 1874.	<i>Amerika</i>
287c.	Polić, Andre 1895. Polić, Marija 1897. Polić, Tereza 1899.	<i>Amerika</i>
289.	Benac, Ivan 1887. Benac, Toma 1888. Benac, Antonija 1892. Benac, Matij 1898. Benac, Krešimir Zvonimir 1913.	<i>Amerika</i>
292.	Čop, Petar 1857. Čop, Ivan 1892.	<i>Am.</i>
294.	Vidas, Luka 1893.	<i>Am.</i>
296.	Polić, Ivan 1872. Polić, Petra 1875. Polić, Mate 1876.	<i>Amerika</i>
296a.	Miloš, Klement 1880.	<i>Am.</i>
297.	Vidas, Ćiril-Metod Držislav 1890.	<i>Amerika</i>
299.	Vidas, Dragutin 1905. Vidas, Marija 1911.	<i>Amerika</i>
301.	Marohnić, Ivan 1858.	<i>Umro u Zakladnoj bolnici Zagreb 19. 1. 1924. Brisan jer mu je priznato amerikansko gradjanstvo.</i>
302.	Vidas, Franjo 1876.	<i>Umro 17. 5. 1906. u Americi.</i>
303.	Polić, Ivan 1878.	<i>Umro 6. 10. 1901. u Americi.</i>

	Polić, Jelena, žena mu Polić, Marija, kći im	<i>Rođena 1901. u Am.</i>
305.	Marohnić, Josip 1866. Marohnić, Andrijana 1869.	<i>Amerika</i>
305a.	Marohnić, Mate 1875. Marohnić, Zora 1890.	<i>Amerika</i>
307.	Kružić, Juraj 1907.	<i>Amerika</i>
310.	Kružić, Ivan 1892.	<i>Amerika</i>
314.	Blažina, Josip 1902.	<i>Amerika</i>
314b.	Blažina, Toma 1903. Blažina, Kata 1909. Blažina, Toma Josip 1929.	<i>Am.</i>
314e.	Kružić, Franjo 1861.	<i>Amerika</i>
316.	Polić, Ivan 1883.	<i>Umro 21. 8. 1912. u Americi.</i>
320.	Vidas, Luka 1883.	<i>Umro 20. 5. 1910. u Americi.</i>
322.	Ružić, Ivan 1883. Ružić, Paulina 1886. Ružić, Ivan 1910. Ružić, Nevenka 1921.	<i>Amerika</i>
322a.	Polić, Petar 1876.	<i>Amerika</i>
324.	Kružić, Anton 1894. Kružić, Marija 1908. Kružić, Milivoj 1927.	<i>Amerika</i>
327.	Vidas, Maksimilijan 1902.	<i>Amerika</i>
330.	Polić, Juraj 1854.	<i>Umro 23. 2. 1899. u Mendosi, Argentina.</i>
337.	Polić, Ivan Ćiril 1880.	<i>Amerika</i>
341.	Kružić, Ivan 1893.	<i>Amerika</i>

343.	Kružić, Franjo 1905.	<i>Amerika</i>
345.	Kružić, Andre 1865. Kružić, Luka 1865.	<i>Stalno obitava u Americi. Umro u Montevideo 13. 9. 1920.</i>
347.	Kružić, Dragutin 1891. Kružić, Franjo 1903. Kružić, Vera 1914.	<i>Brisan jer je amerikansko gradjanstvo priznato. Amerika Amerika</i>
350.	Blažina, Ivan 1894. Blažina, Stanislava 1897. Blažina, Ivan Kazimir 1924.	<i>Amerika</i>
350a.	Blažina, Vinko 1887. Blažina, Zora 1890. Blažina, Vinko 1909.	<i>Amerika</i>
351.	Blažina, Ivan 1885. Blažina, Nikola 1889. Blažina, Vjenceslava 1895.	<i>Umro u Americi. Amerika Amerika</i>
352.	Blažina, Stjepan 1881. Blažina, Paulina 1891.	<i>Amerika</i>
354.	Rasporić, Marijan 1901.	<i>Am.</i>
358.	Kučan, Zvonimir 1892.	<i>Umro u Americi.</i>
359.	Kučan, Ivan 1906.	<i>Umro u Africi.</i>
360.	Sobol, Mate 1863. Sobol, Paval 1890.	<i>Amerika</i>
363.	Polić, Marija 1897.	<i>Am.</i>
364.	Blažina, Blaž 1857.	<i>Umro 21. 12. 1912. u Americi.</i>
368.	Blažina, Katarina 1894. Blažina, Josip 1895.	<i>Amerika</i>

	Blažina, Antonija 1922.	
372.	Blažina, Marija 1895. Blažina, Stjepan 1905.	<i>Amerika</i>
373.	Polić, Petar ?	<i>Umro 17. 9. 1920. u Slendive, Montana (ispravno Glendive, op. R. T.).</i>
376.	Blažina, Dragutin 1885. Blažina, Ljudmila 1888.	<i>Am.</i>
379.	Polić, Martin 1876. Polić, Milka 1882. Polić, Marijan Avelin 1906. Polić, Marija 1909. Polić, Sofija 1911.	<i>J. Amerika</i>
381.	Polić, Juraj 1885.	<i>Amerika</i>
384.	Miloš, Stjepan 1868. Miloš, Romana 1886. Miloš, Stjepan 1905.	<i>Brisani jer im je priznato amerikansko gradjanstvo.</i>
385.	Jakovčić, Franjo 1862. Jakovčić, Vladimir 1890.	<i>J. Amerika</i>
386.	Kučan, Ivan 1906.	<i>Amerika</i>
387.	Polić, Juraj 1870.	<i>U Americi pred 30 godina.</i>
392.	Širola, Luka 1879. Širola, Marija ? Širola, Milica 1905. Širola, Dragica 1907. Širola, Danica 1909.	<i>Brisani službenim putem. Amerika</i>
397.	Polić, Stjepan 1870.	<i>Amerika</i>
399.	Blažina, Dragutin 1890.	<i>Amerika</i>

401.	Ružić, Rajmond 1879.	<i>Umro u Americi.</i>
405.	Blažina, Juraj ? Blažina, Katarina 1870.	<i>Amerika</i>
408.	Polić, Anton 1881. Polić, Ivana 1883. Polić, Dragica 1908.	<i>Amerika</i>
410.	Polić, Nikola 1889. Polić, Zlatko 1895. Polić, Jakov 1897. Polić, Marija 1891. Polić, Stjepan 1899.	<i>J. Amerika</i>
412.	Tomasić, Toma 1857. Tomasić, Marija 1862. Tomasić, Bogomil, 1893. Tomasić, Matej 1902.	<i>Amerikanski gradjani</i>
412a.	Tomasić, Mate 1902. Tomasić, Olga 1906. Tomasić, Toma 1927.	<i>Amerika</i>
415.	Kučan, Franjo 1866. Kučan, Franka 1864. Kučan, Maksimilijan 1893. Kučan, Dušan 1897.	<i>Amerikanski gradjani prema otpisu od 1917.</i>
418.	Kučan, Franjo 1860. Kučan, Nedeljka 1899.	<i>Amerika</i>
420.	Šubat, Dragutin 1885. Šubat, Milan 1887. Šubat, Vatroslav 1889. Šubat, Branko 1892.	<i>Am. Državljeni</i>

421.	Rasporić, Dragutin 1911.	<i>S trajnim boravištem u Novskoj, navodno umro u Americi.</i>
426.	Polić, Blaž 1877. Polić, Vinko 1882. Polić, Kuzma 1870. Polić, Cecilija 1879. Polić, Ivan Vinko 1873. Polić, Marija 1873. Polić, Milena 1901.	<i>Amerika</i>
427.	Gecan, Andrija Avelin 1884.	<i>Amerika</i>
436.	Guzović, Stjepan 1874. Guzović, Ana 1878. Guzović, Milka 1904.	<i>Amerika</i>
439.	Rasporić, Vatroslav 1882.	<i>Navodno umro u Americi.</i>
442.	Rasporić, Ivan 1888.	<i>Amerika</i>
447.	Šubat, Miljenka 1929.	<i>U Americi</i>
447a.	Šubat, Viktor 1900. Šubat Stanka 1907. Šubat, Miljenka 1929.	<i>Amerika</i>
451.	Miloš, Ivan 1864. Miloš, Ivan 1895. Miloš, Milena 1900. Miloš, Elvira 1924.	<i>Amerika</i>
452.	Grubišić, Vinko 1859.	<i>Amerika</i>
453b.	Grubišić, Vinko 1865.	<i>Amerika</i>
460a.	Miloš, Rafael 1866. Miloš, Marija 1872.	<i>Amerika</i>
463.	Šubat, Ivan 1876.	<i>Amerika</i>

464.	Šubat, Nikola 1843.	<i>Umro u Americi.</i>
464a.	Šubat, Andjeo 1900. Šubat, Vinka 1907.	<i>Amerika</i>
464b.	Šubat, Anton Josip 1907. Šubat, Zora 1912.	<i>Amerika</i>
465a.	Šubat, Živko 1911.	<i>Umro u Newcastle on Tyne</i> (grad u Engleskoj, op. R. T.) <i>17. 3. 1945.</i>
469.	Šubat, Lovra 1883. Šubat, Ljubica 1888. Šubat, Ivan 1907. Šubat, Marija 1910.	<i>Brisani obzirom na priznato</i> <i>amerikansko državljanstvo.</i>
470.	Grubišić, Luka 1888.	<i>Umro u Americi 12. 8. 1912.</i>
472.	Guzović, Leopold 1861. Guzović, Vinko 1893. Guzović, Paula 1895.	<i>Amerika</i>
472a.	Vukonić, Toma 1885.	<i>Amerika</i>
473.	Šporer, Juraj 1864.	<i>Umro u Americi.</i>
476.	Miloš, Stjepan Josipov 1850. Miloš, Stjepan sin Franjin 1865. Miloš, Matija Franjin 1865.	<i>Amerika</i>
477.	Vidas, Andrija 1890.	<i>Amerika</i>
479.	Miloš, Celestin 1886. Miloš, Mihovil 1894. Miloš, Matejka 1894.	<i>Amerika</i>
480.	Miloš, Jakov 1878. Miloš, Antonija ? Miloš, Andrija 1895.	<i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Umro 15. 1. 1920. u Chicagu.</i>

480a.	Miloš, Stjepan 1884. Miloš, Marija 1888. Miloš, Stjepan 1909. Miloš, Josip ? Miloš, Franjo ? Miloš, Marijan ? Miloš, Anka ? Miloš, Stanko ?	<i>Amerika</i> <i>rodjen u Hreljinu</i> <i>rodjen u Americi</i> <i>rodjen u Americi</i> <i>rodjen u Americi</i> <i>rodjena u Americi</i> <i>rodjen u Americi</i>
481a.	Ružić, Šimun 1892.	<i>Amerika</i>
482.	Miloš, Milan 1911.	<i>Amerika</i>
484.	Ružić, Dragutin 1881. Ružić, Katarina 1887.	<i>Amerika</i>
487.	Miloš, Josip 1895.	<i>Amerika</i>
495.	Juričić, Juraj 1862.	<i>J. Amerika</i>
496.	Dorić, Vinko 1871. Dorić, Marija 1875. Dorić, Matija 1909. Dorić, Vinko 1915.	<i>Amerika</i>
497.	Vidas, Ivan 1888. Vidas, Štefanija 1895.	<i>Amerika</i>
498a.	Korteze, Benjamin 1872.	<i>Amerika</i>
505.	Vicentini, Kuzma 1854. Vicentini, Anton 1883. Vicentini, Ivana 1888. Vicentini, Antonija 1909.	<i>Umro u Americi.</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i> <i>Amerika</i>
506a.	Dorić, Franjo 1868.	<i>Amerika</i>
509.	Dorić, Marijan Ermano 1892. Dorić, Bogomir 1892.	<i>Amerika</i>

511.	Kučan, Maksimilijan 1897. Kučan, Milka 1897. Kučan, Dragutin 1899.	<i>Amerika</i>
511a.	Kučan, Franjo 1884. Kučan, Danica 1887. Kučan, Franjo Dragutin 1913. Kučan, Marija 1914. Kučan, Danijel 1935. Kučan, Miljenka 1937	<i>Amerika</i>
518.	Šubat, Zdravko 1905.	<i>Amerika</i>
535.	Ružić, Romano 1885.	<i>Amerika</i>
540.	Juričić, Ivan 1898.	<i>Amerika</i>
541.	Kanjer, Mate 1878. Kanjer, Kata 1883. Kanjer, Ivan 1907. Kanjer, Marija Matejka 1911. Kanjer, Katarina 1915. Kanjer, Danica 1919. Kanjer, Adela 1920.	<i>Amerika</i>
545.	Kružić, Pavao Petar 1891. Kružić, Vinko Mate 1888.	<i>Umro u Americi.</i> <i>Amerika</i>
546.	Kučan, Juraj 1877.	<i>Umro u Vancouveru u bolnici</i> <i>Britiš Kolumbija 18. 6. 1921.</i>
547.	Štiglić, Franjo 1878.	<i>Umro u Americi 9. 5. 1915.</i>
549.	Polić, Josip 1875.	<i>U Americi</i>
553.	Čop, Božo 1905. Čop, Ivan 1914.	<i>Afrika</i>
574.	Kružić, Stjepan 1865.	<i>Umro u Buenos Aires</i>

		19. 1. 1921.
577.	Polić, Bogomir Milivoj 1913.	Amerika
579.	Čop, Margareta 1893. Čop, Toma Božo 1913.	Amerika

Četvorica hreljinskih *Merikana* nazdravljaju svojem sretnom povratku na Hreljin. Fotografirani oko 1925. godine stoje: Roma Surgić, Kuzma Kučan Hazarov i Mate Kučan Kulaš, Roko Tadej Papagalov sjedi.

N) Anđelo Grubišić (1905. – 2003.)

Njegovo ime ne nalazi se niti na jednom od prethodnih popisa, iako je i on krenuo iz rodnog Hreljina preko Atlantika. O Anđelovoj iseljeničkoj sudbini priču je povodom proslave 150-te obljetnice Marohnićeva rođenja napisao Mladen Tadej, još jedan zaljubljenik u povijest svojega mjesta. Uz Mladenovu dozvolu priču prenosimo i u ovoj studiji kako bi nam ilustrirala živote mnogih hreljinskih, primorskih i hrvatskih iseljenika, ali i njihovih obitelji. Mladen piše na hreljinskoj čakavici, pa pripovijest o Anđelu i njegovoj obitelji donosimo prema njegovu izvornom rukopisu.

Storija o Anđelu Grubišiću, koju nam pripovijeda Mladen Tadej, ide ovako:

„Na Solnicah, to van je centar Hreljina, stal je taxi. Z njega j’ zišal jedan starac, sitan čovik sedih vlasi. Taksu j čekal, a on se ogljedal... kadi j... da morda prepozna kamo j došal? Bilo j tu i par Hreljani, pa ne dopeljiva baš taxi z Rike saki dan putnike na Hreljin!?

A onda j pital:

- *Kadi biva Joža Jurehova?*

Ono *Jurehova* je Jožin (Josipin) nadimak. Srića zatekal se tu Mladen Polić-*Grašičin* ki je onda bival blizu Jože, na Prinčici.

- *Ja znan kadi biva!*

Rekal je Mladen, posel čovika s taxija va svoj auto i dopeljal ga Joži pred vrata. Kad je Joža otprla vrata videla j muža ki j pred pol stoljeća i više prošal va Meriku i pala va nesvjest!?? Pred vrati j bil njeji muž Anđelo Grubišić! Nenajavljen i bez prtljage, došal je doma!

Sad, neka mi ne zamire Anđelovi vnuki i pravnuki ako morda i ni bilo se baš tako kako san ja zapametil, ča van povidan i ča san napisal. Ovo j samo priča, jedan

mali isječak života va tujini i želja čovika da vidi ženu, kćer, vnuke i pravnuke. Na kraju da umre doma.

Anđelo j prošal va Meriku, a kćer je po ocu dobila ime Ađelka, onda se j' Anđelka udala pa drugomu sinu dala ime Ađelko, E, taj Anđelko je prvi od familje ki je govorel z nonićun i to telefonom kad je navigal pa j brod bil va onimi Velikim jezerima, a nonić hiljadu kilometri tamo nigdi va prostranim kandskim šumama. Našal ga je rekal mu ki je i čigov je, da mu j žena živa i kćer, da i vnuke ima.

- *Halo, je to Anđelo Grubišić... noniću ja san ti vnuk Anđelko. Halo!!*
- *Ki ste vi? Ja san Anđelo.*
- *I ja san Anđelko... unuk ti... po tebi san ime dobil. Halo?*
- *Halo...?*

Pisal je Anđelo ženi da dojde va Meriku, ma Joža ni otela ni čut, pustit jedinu kćer bez svoje pomoći, a došla su i dica Anđelkina, njih četvero jedan za drugin. I tako Anđelo bi pisal, poslal bi ki dolar. Pasivala su leta i pisma se rjeđa i rjeđa, pa j prohujalo pol stoljeća i više. Morda j upravo taj razgovor uživo nonića i unuka bil presudan da Anđelo dojde? A ča će reć Joža: - *Hodi nazad kadi si bil pedeset let?* Valjda j zato došal nenajavljen? I tako priča gre dalje, vrnul se Anđelo, pa opet šal va Kanadu prodat kuću. a va Kanadu je šla i kćer mu Anđelka vidit kadi j otac živil. zatin i treći vnuk Duško. Tako se j konačno vrnul i doživil devedeset i osam let.

Ča su sudbine? Saka iseljenička familja jedna priča. Doć doma umrit, a nisu si došli. Ova ima "hepiend", tako su Anđelo i Joža još fanj let bili zajedno i trudili se da nadoknade propušćeno. Dobro ih se sjećan, dvoje staraca drže se za ruku i šeću po cesti pred kućun na Hreljinu, od Kalci do Dražice, pa nazad na Prinčicu.

Sad na kraju morete me pitat zač san za obilježavanje sto pedeset let rođenja našega Josipa Marohnića zibral ovu priču? Ne bin van znal reć. Morda zato ča ni

naš Marohnić ni došal doma, mada va pjesmi “Moja domovina” va dalekoj Americi, va Alleghenyu, Pennsylvanija, daleke 1900-te va zadnjem stihu piše:

Tu se rodih i tu se odgojih,

To je moja liepa otačbina ,

Oh, tu želim počivat u grobu,

To j’ Hrvatska, moja domovina!

Mladen Tadej

Hreljin, 12. studeni 2016. godine“

O) Zaključak

Koliko je Hreljana u doba velike migracije, prema prethodnim evidencijama, odseljeno iz rodnoga mjesta?

Umrlih Hreljana u stranomu svijet koji su evidentirani u matičnoj knjizi umrlih bilo je 34. Prema podacima iz stališa duša odseljeno ih je 213. Na jugu Afrike su pobrojana 22 Hreljana. Pavao Vidas je zabilježio u životopisu da je susreo 14 svojih sumještana na svojim putovanjima diljem svijeta. U *Adresaru* našega naroda u Južnoj Americi navedeno ih je 29, Milivoj Čop u svom znanstvenom članku iz Bakarskog zbornika sv. I. navodi poimenično 27 iseljenika iz Hreljina, dok ih Mihael Sobolevski u znanstvenom članku objavljenom u istom zborniku evidentira njih 7. Devetorica su poginula 1930. godine u eksploziji broda na rijeci

Svetoga Lovre, a jedanaest hreljinskih iseljenika se sa sjevernoameričkog kontinenta zaputilo u Sovjetski Savez, plus četvorica koja su u obećanu komunističku zemlju došli iz Kraljevine Jugoslavije. Konačno, 120 Hreljana iz Kanade su pomagali jugoslavensku poslijeratnu obnovu, a u *Knjizi zavičajnika* zapisana su 564 hreljinska žitelja koji su otišli u pečalbu. Dodajmo tu još i Anđela Grubišića, pa sve zajedno imamo 1.055 poimence navedenih iseljenika iz Hreljina. Doduše, treba uvažiti i činjenicu da se u jedanaest odvojenih evidencija, pojedini iseljenici spominju na dva ili više mjesta, tako da u ovom radu imamo nešto manje navedenih iseljenika od ovog ukupnog broja.h

U poglavlju *Hreljin, gradiću mili* iznijet je pretpostavljeni statistički proračun da je oko 3.300 Hreljana otišlo u prekomorsku emigraciju, što znači da se u ovom *Prilogu* imenom i prezimenom utvrđuje jedva oko 30-ak posto Hreljana koji su se zaputili u prekomorsku emigraciju.

No i ovaj nepotpuni popis Hreljana rasutih diljem svijeta, od Beringova prolaza preko Patagonije sve do Tasmanije, govori nam slikovito o masovnom odljevu najvitalnijeg dijela stanovništva iz ovog primorskog naselja. Prilike u ostalim hrvatskim mjestima i krajevima krajem XIX. i početkom XX. stoljeća nisu bile nimalo drugačije.

Unatoč nekim pozitivnim navikama stečenim u dalekim prekomorskim zemljama i mukom zarađenim dolarima koji su izgradili mnoge šterne, dogradili i popravili poprilično kuća, iseljavanje ovako velikih razmjera negativno se odrazilo na stanovništvo Hreljina i cijeloga Primorja. Ponajprije demografski. Otišli su najpoduzetniji i najsnažniji ljudi, najbolje i najperspektivnije životne dobi. Mnoge hreljinske obitelji su, čak, u doslovnom smislu iskorijenjene. Zaključno, može se ustvrditi da je upravo ovaj veliki iseljenički val zadao Hreljinu najteži demografski udarac od kojega se još nije oporavio, a pitanje je hoće li se ikad oporaviti.

Godina	Broj stanovnika Hreljina	Indeks
1900.	4.212	100,00
2021.	2.139	50,78

Iz gornje tablice je vidljivo kako se broj stanovnika u Hreljinu, od 1900. do zadnjeg popisa iz 2021. godine gotovo pa prepolovio! Vrlo je slična situacija i u drugim hrvatskim mjestima, poglavito onima u Primorju, Lici, Gorskom kotaru i Dalmaciji iz kojih se u to vrijeme i najviše iseljavalo.

U tom vremenu i u tim uvjetima djelovao je Josip Marohnić, pa se slobodno može zaključiti da nam njegovo djelo postaje jasnije i razumljivije tek uz predočene pokazatelje o iseljeništvu iz njegova rodnog mjesta. On i ostali naši iseljenici iz svih hrvatskih krajeva dali su sve svojim novim domovinama: svoje zdravlje, živote, podrijetlo i snove. A što su dobili zauzvrat? Zaborav – kako stare, tako i nove domovine. Hollywood o njima nije snimio niti jedan film. O njihovu životu, njihovim patnjama i suzama nitko nije napisao roman vrijedan Pulitzerove nagrade, čak ni novelu, pripovijest ili crticu! Zameo ih je vjetar, iščezli su iz sjećanja kako u novim domovinama, ali i u zavičaju. Stoga je naša zadaća, ovdje i sada, da ih otrgnemo iz zaborava, osvijetlimo njihov život i prihvatimo kao dio jedinstvenog tkiva hrvatskog naroda. To je najmanje što zaslužuju, pogotovo istaknuti pojedincima među njima, u koje svakako treba ubrojiti i Josipa Marohnića, za koga bi se slobodno moglo reći – *sine ira et studio* – da je ne samo jedan od velikana hrvatskog iseljništva, već i najveći među velikim!

LITERATURA

1. Čop, Milivoj *Hreljinsko iseljništvo do Drugog svjetskog rata*, Bakarski zbornik sv. I., Bakar, 1995.
2. Čizmić, Ivan *Povijest Hrvatske bratske zajednice*, Golden marketing, Zagreb, 1994.
3. *Hrvatski biografski leksikon online*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=10870> (pristupljeno 26. kolovoza 2022.).
4. Kalogjera, Branka *Književnost Hrvata u Sjedinjenim Američkim Državama*, Fluminensia, god. 8., br. 1-2, Rijeka, 1996.
5. Kružić, Marijan Proto: Popis Hreljana u Kanadi.
6. *Leksikon hrvatske književnosti*, Naprijed d. d., Zagreb, 1998.
7. *Leksikon hrvatskih pisaca*, Školska knjiga, Zagreb, 2000.
8. *Leksikon hrvatskog iseljništva i manjina*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2020., https://www.pilar.hr/wp-content/uploads/2020/10/Leksikon_hrvatskoga_iseljenistva_i_manjina_fu11.pdf (pristupljeno 19. srpnja 2022. za natuknicu *Ivan Lupis Vukić*, 1. kolovoza za natuknicu *Bosiljko Bekavac*, 5. kolovoza za natuknicu *Franjo Zotti*, 10. kolovoza za natuknicu *Niko Gršković*, 19. kolovoza za natuknicu *Zdravko Mužina* i 4. rujna iste godine za natuknicu *Alojzij Bogadek*).
9. Luzer, Josip i Jelušić, Srećko *Rudolf Desselbrunner tiskar, nakladnik i urednik*, posebni otisak iz elektroničkog časopisa *Libellarium*, svezak 12, br. 1-2, 2021.

10. Luzer, Josip i Jelušić, Srećko *Bakarski zaslužnici u 19. i 20. stoljeću*, Grad Bakar, Bakarski zbornik, Kolo monografije sv. 9, Bakar, 2023.
11. Marohnić, Josip *Amerikanke*, pjesme, Allegheny, Narodna hrvatska zajednica, 1900.
12. Marohnić, Josip *Popis Hrvata u Americi i kratki opis Sjedinjenih Država*, Allegheny, 1902.
13. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 1 October 1916.pdf](#)
14. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 7 June 1916.pdf](#)
15. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 7 Oct 1902.pdf](#)
16. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 8 October 1916.pdf](#)
17. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 10 September 1916.pdf](#)
18. [Marohnic Joseph - Pittsburgh post 16 October 1916.pdf](#)
19. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 17 October 1916.pdf](#)
20. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 19 July 1916.pdf](#)
21. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 19 May 1916.pdf](#)
22. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 20 July 1916.pdf](#)
23. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 27 October 1916.pdf](#)
24. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 29 May 1916.pdf](#)
25. [Marohnic Joseph Pittsburgh Post 4 November 1916.pdf](#)
26. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 1 December 1916.pdf](#)
27. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 30 November 1916.pdf](#)
28. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 24 December 1916.pdf](#)
29. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 29 December 1916.pdf](#)
30. [See Jugoslavs Active - Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 1 January 1917.pdf](#)
31. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 7 January 1917.pdf](#)
32. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 29 January 1917.pdf](#)
33. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 31 March 1917.pdf](#)

34. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 18 March 1917.pdf](#)
35. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 17 March 1917.pdf](#)
36. [See Slovaks Represented - Marohnic Joseph - 6 March 1917.pdf](#)
37. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 12 August 1917.pdf](#)
38. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 8 October 1917.pdf](#)
39. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Post 28 June 1918.pdf](#)
40. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Press 25 September 1904.pdf](#)
41. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Press 7 June 1912.pdf](#)
42. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Press 26 April 1916.pdf](#)
43. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Press 4 February 1917.pdf](#)
44. [Marohnic Joseph - Pittsburgh Press 11 March 1917.pdf](#)
45. [Obituary - Marohnic Joseph - Pittsburgh Gazette Times - January 25 1921 - Page 15.pdf](#)
46. Matice rođenih, vjenčanih i umrlih župa Hreljin i Zlobin.
47. Miloš, Vlado, osobna pismohrana povjerena na čuvanje Udruzi umirovljenika Hreljin.
48. Navala, Zvonimir *Croats in the Anglo-Boer War, South Africa 1899-1902*, published by Zvonimir Navala, 925 Arguello Ct, Sonoma, CA, 95476, USA, 2020.
49. Navala, Zvonimir *Hrvati u burskom ratu*, Naklada Kvarner d. o. o. Novi Vinodolski, Primorski Hrvat udruga za promicanje baštine Rijeka, Gradska knjižnica Crikvenica i Hrvatska matica iseljenika Zagreb, 2024.
50. Očak, Ivan *Jugoslavenski emigranti iz Amerike u Sovjetskom Savezu (između dva rata)*, Spektar, Zagreb 1985.
51. Polić, Maja *Josip Marohnić – istaknuti iseljenik našega kraja*, stručni rad, Bakarski zbornik sv. 15., Bakar, 2016.
52. Smoljan, Ivo *Josip Marohnić*, predgovor knjizi J. Marohnića *Povijest Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike*, reprint, Azur Journal, Zagreb, 1992.

53. Sobolevski, *Mihael Gospodarsko stanje na području Kotara Sušak od kraja 19. stoljeća do Drugog svjetskog rata s posebnim osvrtom na iseljništvo s područja bivše Općine Hreljin*, Bakarski zbornik sv. I., Bakar, 1995.
54. *Stališi duša* župa Hreljin i Zlobin.
55. *Stoljeće hrvatske knjige u iseljništvu 1900. – 2000.*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb, 2001.
56. Subašić, Josip *Adresar sa biografskim podacima o našem narodu u Južnoj Americi*, Buenos Aires 1932.
57. Tadej, Radovan *In search of the lost people of Zlobin*, vlastita naklada, Zlobin, 2006.
58. Tadej, Radovan *Priče iz zlobinske starine*, Župa sv. Ivana Krstitelja Zlobin i Naklada Kvarner, Zlobin – Rijeka, 2014.
59. Tadej, Radovan *U potrazi za izgubljenim Zlobinjarima*, Bakarski zbornik sv. 5., Bakar, 1999.
60. Tadej, Radovan *Zlobinski čeljadopis*, Bakarski zbornik sv. 3., Bakar, 1997.
61. Tadej, Radovan i Jurdana, Vjekoslava *Putovima Pavla Vidas*, Institut za migracije i narodnosti Zagreb i Katedra Čakavskog sabora „Bakarskoga kraja“ Škrlevo, Zagreb, 2021.
62. Telefonski imenik gradova Azul. Olavarria i Tandil 1995/96, Telefonica de Argentina.
63. Mato Tkalcčević *Iseljenici iz Hrvatskog primorja u Australiji (1880. – 1945.)*, Vinodolski zbornik sv. 9, Rijeka-Crikvenica-Novi Vinodolski-Bribir, 2004.
64. Tokić, Mate Nikola: *Croatian Radical Separatism and Diaspora Terrosism During the Cold War*, Copyright 2020 by Purdue University.
65. <https://heritage.statueofliberty.org/full-passenger-search> (pristupljeno 17. srpnja 2022.).
66. www.familysearch.org (pristupljeno 19. srpnja 2022.).

67. www.archives.gov (pristupljeno 25. srpnja 2022.).
68. <https://cfu.org/hr/o-hbz/povijest-hrvatske-bratske-zajednice/> (pristupljeno 7. kolovoza 2022.).
69. https://studiacroatia.blogspot.com/2017/10/028-bibliographia-croatica-argentina.html#google_vignette (pristupljeno 9. rujna 2021.).
70. Marohnić, Josip: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39069> (pristupljeno 5. rujna 2022.).

BILJEŠKA O AUTORU

Radovan Tadej je rođen 1956. godine u Zlobinu, pravnik je po naobrazbi, a književnik i publicist po vokaciji. Njegov rodni kraj, njegova povijest, ljudi i običaji, jezik kojim govore ili jezik kojim su govorili, izvorište je i nadahnuće njegovog umjetničkog senzibiliteta i znanstvenog interesa. Objavljuje članke, zapise, studije i pjesme u periodici, tiskao je do sada sedam zasebnih pjesničkih zbirki, a zastupljen je u nizu pjesničkih pregleda i antologija. Autor je sljedećih publicističkih i stručnih djela u kojima obrađuje prekomorsku emigraciju iz svojeg rodnog kraja:

Iseljavanje iz Zlobina (povijesno-sociološka studija) vlastita naklada, Zlobin 1995.

U potrazi za izgubljenim Zlobinjarima – Zlobinski iseljenički čeljadopis: Prilozi istraživanju prekomorskog iseljavanja iz jednog malenog mjesta u zaleđu Hrvatskog primorja, Bakarski zbornik V, Bakar, 1999.

In Search of the Lost People of Zlobin (povijesna studija na engleskom jeziku) prvo izdanje, vlastita naklada, Zlobin, 1999.

In Search of the Lost People of Zlobin – Research on Overseas Emigration from a Croatian Village on the Adriatic Coast (povijesna studija na engleskom jeziku) drugo izdanje, naklada Finatrade&tours d. o. o., Rijeka, 2006.

Priče iz zlobinske starine – prilozi za upoznavanje najstarije prošlosti našega mjesta, četrdeset povijesnih priča objavljenih povodom 170. obljetnice zlobinske župe, Naklada Kvarner d. o. o., Zlobin – Rijeka, 2014.

Putovima Pavla Vidasa (O životu, putovanju i pisanju jednog iseljenika), u suautorstvu s Vjekoslavom Jurdanom, nakladnici Institut za migracije i narodnosti Zagreb i Katedra Čakavskog sabora „Bakarskoga kraja“ Škrlevo, Zagreb, 2021. Prema njegovu scenariju snimljen je 1995. godine dokumentarni film o Josipu Marohniću u režiji riječkog filmaša Bernardina Modrića, a u koprodukciji Istra-filma iz Rijeke i HTV-a.

tadej.radovan@gmail.com

Portret autora, crtež olovkom Marina Gregova iz 2020. godine.